Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2013

Lieselot Vanduynslager (SIenI - HIVA)
Johan Wets (SIenI - HIVA)
Jo Noppe (SVR)
Gerlinde Doyen (ABB)

Steunpunt Inburgering en Integratie (SIenI)
Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA)
Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR)
Agentschap voor Binnenlands Bestuur (ABB)

Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2013
Brussel, november 2013

Samenstelling
Lieselot Vanduynslager en Johan Wets (Steunpunt Inburgering en Integratie – HIVA)
Jo Noppe (Studiedienst van de Vlaamse Regering)
Gerlinde Doyen (Agentschap voor Binnenlands Bestuur)

Uitgevers
Steunpunt Inburgering en Integratie
Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen
03 265 59 63
http://www.steunpuntieni.be

Studiedienst van de Vlaamse Regering
Boudewijnlaan 30, 1000 Brussel
02 553 52 07
http://www.vlaanderen.be/svr

Lay-out: Ingeborg Jongbloet (Universiteit Antwerpen, SIenI)
Kaftontwerp: Anita Muys (Universiteit Antwerpen)
Foto kaft: Stuart Monk/Shutterstock.com

Depotnummer: D/2013/13.180/6

Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2013

Lieselot Vanduynslager (SIenI – HIVA)
Johan Wets (SIenI – HIVA)
Jo Noppe (SVR)
Gerlinde Doyen (ABB)

Steunpunt Inburgering en Integratie (SIenI)
Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA)
Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR)
Agentschap voor Binnenlands Bestuur (ABB)

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING **5**
1. CONTEXT **11**
1.1. Het Belgische migratie- en asielbeleid 11
1.2. Het Vlaamse inburgerings- en integratiebeleid 14
2. MIGRATIE **19**
2.1. Evolutie immigratie en emigratie van vreemdelingen 21
2.1.1. Evolutie van de internationale migratie van vreemdelingen in Vlaanderen 21
2.1.2. Evolutie van de internationale migratie van vreemdelingen in België 23
2.1.3. Evolutie van de internationale immigratie van vreemdelingen in Europa 25
2.1.4. Geografische spreiding van de immigratie van vreemdelingen 27
2.2. Immigratie naar nationaliteit, geslacht en leeftijd 28
2.2.1. Immigratie van vreemdelingen in Vlaanderen naar nationaliteitsgroep en geslacht 28
2.2.2. Immigratie van de meest voorkomende nationaliteiten in Vlaanderen 30
2.2.3. Immigratie van de meest voorkomende nationaliteiten in België 33
2.2.4. Immigratie van vreemdelingen in Europa naar nationaliteitsgroep 35
2.2.5. Immigratie van de meest voorkomende nationaliteiten in Europa 36
2.2.6. Immigratie van vreemdelingen in Vlaanderen naar leeftijd 37
2.3. Immigratie naar reden van eerste verblijf 39
2.3.1. Reden van eerste verblijf van niet-EU-vreemdelingen in België 39
2.3.2. Reden van eerste verblijf van niet-EU-vreemdelingen in Europa 42
2.4. Immigratie naar tewerkstelling 43
2.4.1. Arbeidskaarten in Vlaanderen 43
2.4.2. Arbeidskaarten in België 47
2.4.3. Detachering in België 49
2.5. Asiel en regularisatie 50
2.5.1. Evolutie van asielaanvragen, erkenningen en regularisaties in België 50
2.5.2. Asielaanvragen in België naar nationaliteit 52
2.5.3. Asielaanvragen in Europa 53
2.6. Emigratie 54
2.6.1. Emigratie van vreemdelingen in Vlaanderen naar nationaliteit 54
2.6.2. Emigratie van vreemdelingen in België naar nationaliteit 55
2.6.3. Emigratie van vreemdelingen in Europa naar nationaliteitsgroep 56
2.7. Terugkeer 57
2.7.1. Evolutie van vrijwillige en gedwongen terugkeer in België 57
2.7.2. Evolutie van vrijwillige terugkeer in België naar land van bestemming 58
2.7.3. Evolutie van gedwongen terugkeer in België naar nationaliteit 59
2.8. Migratie van vreemdelingen tussen de Belgische gewesten 60
3. VREEMDE BEVOLKING **61**
3.1. Evolutie en geografische spreiding van de vreemde bevolking 63
3.1.1. Evolutie van de vreemde bevolking in Vlaanderen en België 63
3.1.2. Geografische spreiding van de vreemde bevolking in Vlaanderen 65
3.2. De vreemde bevolking naar nationaliteit, geslacht en leeftijd 66

3.2.1. Vreemde bevolking in Vlaanderen naar nationaliteitsgroep en geslacht 66
3.2.2. Aantal EU- en niet-EU-vreemdelingen in Vlaanderen, België en Europa 68
3.2.3. Meest voorkomende vreemde nationaliteiten in Vlaanderen 69
3.2.4. Meest voorkomende vreemde nationaliteiten in België 71
3.2.5. Vreemde bevolking in Europa naar nationaliteitsgroep 73
3.2.6. De leeftijdsverdeling van vreemdelingen in Vlaanderen 74
3.3. Nationaliteitsverwerving bij de vreemde bevolking 76
3.3.1. Evolutie van het aantal nationaliteitsverwervingen per gewest 76
3.3.2. Nationaliteitsverwervingen in België naar oorspronkelijke nationaliteit 77
3.3.3. Nationaliteitsverwervingen in Europa 78
3.4. Personen van vreemde herkomst in Vlaanderen 80
3.4.1. Evolutie van de groep personen van vreemde herkomst 80
3.4.2. Geografische spreiding van personen van vreemde herkomst 83
3.4.3. Personen van vreemde herkomst naar geslacht 84
3.4.4. Personen van vreemde herkomst naar leeftijd 85
3.4.5. Personen van vreemde herkomst naar gezinssamenstelling 87
3.4.5. Personen van vreemde herkomst naar nationaliteitshistoriek 89
3.4.6. Personen van vreemde herkomst naar geboorteland 91
4. INBURGERING IN VLAANDEREN EN BRUSSEL 93
4.1. Doelgroep en instroom 96
4.1.1. Instroom in Vlaanderen 96
4.1.2. Instroom in Vlaanderen naar nationaliteitsgroep 97
4.1.3. Instroom in Vlaanderen naar nationaliteit en geslacht 98
4.1.4. Instroom in Vlaanderen naar verblijfsstatuut en geslacht 99
4.1.5. Instroom in Vlaanderen naar doelgroep 100
4.2. Het inburgeringstraject 101
4.2.1. Evolutie van het aantal inburgeringscontracten 101
4.2.2. Inburgeringscontracten naar regio en doelgroep 102
4.2.3. Inburgeringscontracten naar verblijfsstatus 103
4.2.4. Maatschappelijke oriëntatie als deel van het inburgeringstraject 104
4.2.5. Aantal behaalde inburgeringsattesten 105
5. SAMENLEVEN IN DIVERSITEIT 107
5.1. Sociale samenhang 110
5.1.1. Contacten tussen bevolkingsgroepen 110
5.1.2. Samenstelling van de buurt 111
5.1.3. Houding tegenover vreemdelingen en migratie 112
5.1.4. Meldingen van discriminatie bij CGKR en de Vlaamse Meldpunten 115
5.2. Maatschappelijke positie van vreemdelingen/personen van vreemde herkomst 116
5.2.1. Tewerkstelling en arbeid 116
5.2.1.1. Werkzaamheidsgraad naar nationaliteit en geboorteland 116
5.2.1.2. Werkzaamheidsgraad naar herkomst 118
5.2.1.3. Loontrekkenden en zelfstandigen naar herkomst 121
5.2.1.4. Loontrekkenden per sector naar herkomst 122
5.2.1.5. Loontrekkenden per arbeidsregime en dagloon naar herkomst 124
5.2.1.6. Werkloosheidsgraad naar nationaliteit en geboorteland 126

5.2.1.7. Werkloosheidsgraad naar herkomst 128
5.2.1.8. Werkloosheidsduur naar herkomst 130
5.2.1.9. Evolutie niet-werkende werkzoekenden naar herkomst 131
5.2.1.10. Kansengroepen bij niet-werkende werkzoekenden 133
5.2.1.11. Lage werkintensiteit naar nationaliteit en geboorteland 136
5.2.2. Onderwijs en opleiding 138
5.2.2.1. Deelname kleuter en lager onderwijs 138
5.2.2.2. Deelname secundair onderwijs 139
5.2.2.3. Deelname hoger onderwijs 140
5.2.2.4. Doorstroom naar het hoger onderwijs 141
5.2.2.5. Schoolse achterstand in lager onderwijs 142
5.2.2.6. Schoolse achterstand in secundair onderwijs 143
5.2.2.7. Onderwijsprestaties 144
5.2.2.8. Deelname volwassenenonderwijs 145
5.2.2.9. Deelname volwassenenonderwijs: Nederlands tweede taal 146
5.2.2.10. Opleidingsgraad naar nationaliteit en geboorteland 149
5.2.3. Wonen en huisvesting 150
5.2.3.1. Woonkosten naar nationaliteit en geboorteland 150
5.2.3.2. Woonkwaliteit naar nationaliteit en geboorteland 151
5.2.3.3. Sociale huurders en kandidaat-huurders naar nationaliteit 152
5.2.4. Welzijn en gezondheid 153
5.2.4.1. Armoederisico naar nationaliteit en geboorteland 153
5.2.4.2. Subjectieve armoede naar nationaliteit en geboorteland 155
5.2.4.3. Materiële deprivatie naar nationaliteit en geboorteland 156
5.2.4.4. (Equivalent) leefloontrekkers naar herkomst 158
5.2.4.5. Kansarmoede-index Kind en Gezin 159
5.2.4.6. Slechte gezondheid naar nationaliteit en geboorteland 160
5.2.4.7. Toegang gezondheidszorg naar nationaliteit en geboorteland 161
5.2.5. Maatschappelijke participatie 162
5.2.5.1. Deelname aan culturele, sportieve of recreatieve activiteiten 162
5.2.5.2. Deelname gemeenteraadsverkiezingen naar nationaliteit 163
6. KORTE BIJDRAGEN OVER RECENT ONDERZOEK VAN HET STEUNPUNT 165
6.1. Ondernemerschap van Bulgaarse, Poolse en Roemeense immigranten in Vlaanderen 166
6.2. Aspiraties en sociale mobiliteit bij Roma. De visies van beleidsmakers, middenveldorganisaties, schoolactoren en Roma zelf. 168
6.3. Religie en mensenrechten 170
6.4. Taaltrajecten en de integratie van nieuwkomers 172
6.5. Dynamieken van terugkeermigratie van tweede generatie Belgisch-Turkse jongeren 174
STATISTISCHE MIGRATIE- EN INTEGRATIEBRONNEN 177
GEBRUIKTE AFKORTINGEN 181

INLEIDING

Opzet van de Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor

Vlaanderen wordt gekenmerkt door een groeiende diversiteit. Niet alleen stijgt het aantal vreemdelingen, ook de interne verscheidenheid van de vreemde bevolkingsgroepen neemt toe. Migratie en integratie vormen dan ook centrale begrippen in onze huidige maatschappij, zowel voor het beleid, de media, onderzoek, het middenveld als voor de bredere samenleving. Deze concepten zijn allesbehalve eenduidig en verwijzen naar een realiteit die complex en genuanceerd is. Jongvolwassenen die in Vlaanderen studeren, partners die hun familie vervoegen, hooggeschoolden die in Vlaanderen werken, kandidaat-vluchtelingen die asiel aanvragen, seizoenarbeiders die hier voor korte duur komen werken, ... Het is een uitdaging voor het beleid en de dienstverlenende maatschappij om een antwoord te bieden op de superdiversiteit van de in Vlaanderen verblijvende bevolking. De veelheid aan profielen – naar land van herkomst, nationaliteit, etniciteit, taal, religie, identiteit, … – en de complexiteit van migraties – zowel in beweging (duur en grootte) als in wettelijke migratiekanalen en -categorieën – vragen om een adequaat beleid. Maatregelen die afgestemd zijn op de diverse noden en omstandigheden van migranten, etnische minderheden en de bredere bevolking waarvan ze inherent deel uitmaken.

Een beleid afstemmen op deze superdiversiteit begint met het kennen en begrijpen ervan. De Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2013 is de eerste editie van een tweejaarlijks rapport dat administratieve en andere statistische gegevens over migratie- en integratieprocessen van vreemdelingen en personen van vreemde herkomst in Vlaanderen bundelt en duidt, binnen een Belgisch en Europees kader. Het rapport is een gezamenlijk project van het Onderzoeksinstituut Arbeid en Samenleving (HIVA), de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) en het Agentschap voor Binnenlands Bestuur (ABB), gerealiseerd in het kader van het Steunpunt Inburgering en Integratie (SIenI). Het sluit aan bij bestaande rapporten en monitors, zoals het Jaarverslag Migratie van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (CGKR), de Belgische Socio-economische Monitoring en de Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor, die eveneens systematisch opgevolgde gegevens bevatten over migratie en diversiteit op respectievelijk Belgisch en lokaal niveau. Een vergelijkbaar rapport voor Vlaanderen ontbrak tot nu. Deze monitor brengt de beschikbare Vlaamse migratie- en integratiegegevens voor de eerste maal samen. Bovendien geeft de Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor ook uitgebreide informatie over de omvang en de socio-economische positie van de groep personen van vreemde herkomst (niet-Belgen, 'nieuwe Belgen' en hun kinderen) in Vlaanderen. Dat gebeurt op basis van de recent beschikbaar gestelde gegevens hierover van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ).

Het migratie- en asielbeleid is weliswaar een federaal beleidsdomein, maar de verschillende gewesten kennen diverse migratierealiteiten. Het is daarom noodzakelijk ook op Vlaams niveau hierover cijfers te verzamelen en te ontsluiten. Daarnaast worden de gevolgen van migratie ook op regionaal niveau behandeld, onder meer via het Vlaamse inburgerings- en integratiebeleid. Gegevens over migratiebewegingen, verblijf en socio-economische en maatschappelijke participatie van vreemdelingen en personen van vreemde herkomst in Vlaanderen vormen belangrijke informatie voor de planning, ontwikkeling en evaluatie van dit beleid. Gezien migratie en integratie transversale thema's zijn die betrekking hebben op verschillende maatschappelijke domeinen, is dit rapport evenzeer een zinvol instrument voor andere beleidsdomeinen zoals werk, onderwijs, welzijn of huisvesting. Deze monitor richt zich ten slotte niet enkel op beleidsmakers en administraties, maar ook op universiteiten en onderzoeksinstellingen, middenveldorganisaties en het brede publiek. Er is dan ook extra aandacht besteed aan het op een toegankelijke manier voorstellen van de gegevens over de vaak complexe migratie- en integratiebegrippen en –fenomenen.

Inhoud

Het monitorrapport start met een contextuele schets van het Belgische migratie- en asielbeleid en het Vlaamse inburgerings- en integratiebeleid ter ondersteuning van de (interpretatie van de) gepresenteerde gegevens in de daaropvolgende hoofdstukken (1. CONTEXT). In het tweede hoofdstuk worden verschillende internationale migratiebewegingen van vreemdelingen in Vlaanderen (België, Europa) statistisch in kaart gebracht, onder meer naar nationaliteit, geslacht, leeftijd en reden van verblijf (2. MIGRATIE). Er wordt dieper ingegaan op migratie en tewerkstelling en op asiel als migratiekanaal. Niet alleen internationale immigratie-, maar ook emigratiebewegingen worden belicht en ook migraties van vreemdelingen tussen de gewesten komen aan bod. In een derde luik worden de gevolgen van migratie weergegeven op demografisch vlak, meer bepaald het verblijf van vreemdelingen in Vlaanderen (België, Europa), onder meer naar nationaliteit, geslacht en leeftijd (3. VREEMDE BEVOLKING). Ook vreemdelingen die Belg geworden zijn (nieuwe Belgen) en zo uit de statistieken over vreemde bevolking verdwijnen, worden in kaart gebracht. Ten slotte wordt gekeken naar de totale groep van personen van vreemde herkomst. Het gaat dan om de som van de vreemdelingen (niet-Belgen), de zogenaamde 'nieuwe Belgen' en hun kinderen. Migratie en diversiteit worden tweezijdig benaderd door het Vlaamse beleid. Enerzijds wordt er ingezet op de inburgering van nieuwe migranten, anderzijds focust het integratiebeleid op evenredige participatie, toegankelijkheid van voorzieningen, actief burgerschap en wederzijdse betrokkenheid van zowel vreemdelingen als de ontvangende samenleving. Hoofdstuk 4 behandelt de eerste focus van het beleid, meer bepaald de doelgroep van inburgering (inburgeraars) en hun instroom, alsook de inburgeringstrajecten die deze nieuwe migranten afleggen (4. INBURGERING). In een vijfde hoofdstuk gaan de statistieken dieper in op het tweede luik, namelijk het samenleven in diversiteit (sociale samenhang) en de positie van vreemdelingen en personen van vreemde herkomst op het gebied van tewerkstelling, onderwijs, wonen, welzijn en maatschappelijke participatie (5. SAMENLEVEN IN DIVERSITEIT). De monitor wordt afgesloten met een selectie van korte bijdragen die enkele verhalen achter de cijfers toelichten. Het betreft een selectie uit het migratie- en integratieonderzoek dat werd uitgevoerd in 2012 en 2013 in het kader van het Steunpunt Inburgering en Integratie (6. KORTE BIJDRAGEN). Als annex brengt dit rapport ook een overzicht van statistische migratie- en integratiebronnen.

Gegevens, bronnen en cijfers

De selectie van opgenomen cijferreeksen is in de eerste plaats gebaseerd op de mate waarin de gegevens systematisch (recurrent volgens een bepaalde frequentie) geregistreerd worden. Administratieve databanken spelen hierbij een essentiële rol omdat longitudinale opvolging verzekerd is. België beschikt over verschillende officiële databanken die de wettelijk verblijvende bevolking in het land registreren, waarvan het Rijksregister de belangrijkste bron is voor bevolkings- en migratiedata. Het Rijksregister omvat het bevolkingsregister (Belgen en vreemdelingen met een permanente verblijfsvergunning) en het vreemdelingenregister (vreemdelingen met een tijdelijke verblijfsvergunning van meer dan 3 maanden). Beide registers bevatten gegevens die geregistreerd worden op lokaal niveau door steden en gemeenten. Het Rijksregister omvat verder ook het wachtregister waarin asielzoekers ingeschreven worden door de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Op basis van het Rijksregister worden de officiële bevolkingscijfers en internationale migratiedata berekend door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de Federale Overheidsdienst Economie. Sinds 1995 maken asielzoekers geen deel meer uit van de officiële Belgische (en Vlaamse) bevolkings- en migratiecijfers. Enkel diegenen die het vluchtelingenstatuut of de subsidiaire bescherming ontvangen of een verblijfsvergunning om een andere reden verwerven (familiehereniging, verblijfsvergunning om humanitaire of medische redenen…), worden na hun erkenning opgenomen in de statistieken (als registerwijziging uit het wachtregister).

De Vlaamse en Belgische bevolkings- en migratiestatistieken in deze monitor zijn vooral gebaseerd op ADSEI-data. Voor Europese data werd beroep gedaan op gegevens van Eurostat. Deze zijn afkomstig van de verschillende EU-lidstaten en worden door Eurostat voor alle EU-landen zo veel mogelijk geharmoniseerd. Hierdoor kunnen er afwijkingen ontstaan tussen de verschillende

gehanteerde databronnen. Ook gegevens van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) werden gehanteerd voor het weergeven van de reden van verblijf, asielaanvragen en erkenningen en gedwongen terugkeer. Voor het in kaart brengen van vrijwillige terugkeer werden data van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) gebruikt, zoals verzameld door het Europees migratienetwerk (EMN). Het deel over migratie en tewerkstelling bouwt verder op cijfers van het Vlaams Subsidieagentschap voor Werk en Sociale Economie (VSAWSE), de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (FOD WASO) en de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ). Ten slotte werd ook beroep gedaan op de gegevens van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ) voor de statistieken over personen van vreemde herkomst, waarover pas recent gegevens beschikbaar werden gesteld. De gegevens over de inburgeringstrajecten van migranten zijn afkomstig uit de Kruispuntbank Inburgering (KBI), die beheerd wordt door de onthaalbureaus en de Huizen van het Nederlands als cliëntvolgsysteem van de inburgeraars.

In het eerste deel van hoofdstuk 5 'Samenleven in diversiteit' wordt ingegaan op de sociale samenhang tussen bevolkingsgroepen: contacten, houdingen en discriminerend gedrag. Voor de indicatoren over contacten en houdingen wordt gebruik gemaakt van de resultaten van de 'Survey Sociaal-Culturele Verschuivingen in Vlaanderen' (SCV-survey) van de Studiedienst van de Vlaamse Regering die jaarlijks afgenomen wordt bij de Nederlandstalige inwoners van het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De 'European Social Survey' (ESS) maakt het mogelijk om Europees te vergelijken. Het gaat bij beide surveys om gegevens die vooral betrekking hebben op de houding tegenover en de contacten met vreemdelingen en migranten van de ontvangende samenleving. Een periodieke bevraging specifiek gericht op vreemdelingen en migranten ontbreekt in Vlaanderen. Om toch een inschatting te kunnen maken van de manier waarop het samenleven in diversiteit ervaren wordt door de doelgroep zelf, komen ook de door het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding en de Vlaamse Meldpunten geregistreerde discriminatieklachten aan bod.

Bij de selectie van de indicatoren in het tweede deel van hoofdstuk 5 over de maatschappelijke positie van vreemdelingen en personen van vreemde herkomst werd vertrokken van 2 voorbereidende rapporten met het oog op een Vlaamse integratiemonitor, uitgevoerd in het kader van het Steunpunt Gelijkekansenbeleid 2007-2011.[1] Daarbij werden volgende domeinen geselecteerd: tewerkstelling en arbeid, onderwijs en opleiding, wonen en huisvesting, welzijn en gezondheid en maatschappelijke participatie. Het geeft het belang aan van een multidimensionele benadering van de problematiek. De indicatorenset is opgevat als een omgevingsmonitor, waarbij ter ondersteuning van beleidsvorming de omgeving wordt geschetst waarbinnen overheden actief zijn. Indicatoren die beleidsprocessen opvolgen of evalueren, werden niet opgenomen in de monitor. Daarnaast werd zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de indicatorenset van de bestaande Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor.[2] Het gaat om een set van omgevingsindicatoren die het lokale inburgerings- en integratiegebeuren in kaart brengt om zo de lokale besturen in Vlaanderen met betrouwbare cijfergegevens te ondersteunen bij de planning en ontwikkeling van hun (integratie)beleid.

De gebruikte indicatoren zijn deels gebaseerd op gegevens uit administratieve databanken. Het gaat onder meer om gegevens van de VDAB over niet-werkende werkzoekenden, van het departement Onderwijs over onderwijsdeelname en ongekwalificeerde uitstroom, van de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW) over sociale (kandidaat-)huurders, van Kind en Gezin over geboorten in kansarme gezinnen en van de Algemene Directie Instellingen en Bevolking (ADIB) over deelname aan de gemeenteraadsverkiezingen. Een belangrijke plaats in deze monitor is voorbehouden voor de gegevens van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming

[1] Sannen, L., Lamberts, M., Morissens, A. & Pauwels, F. (2009). *De Vlaamse Integratiekaart. Deel 3: Naar een Vlaamse Integratiemonitor*. Steunpunt Gelijkekansenbeleid; Lamberts, M. (2011). *Cijfers over integratie - 2011. Beschikbaarheid en bespreking van cijfers over de positie van personen van vreemde herkomst in Vlaanderen.* Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

[2] Zie: http://aps.vlaanderen.be/lokaal/integratiemonitor.html.

van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ). Een recente koppeling tussen de gegevens van de KSZ en de gegevens van het Rijksregister over de nationaliteitshistoriek van een persoon en diens ouders, maakt het mogelijk om cijfers over de sociaal-economische positie van de gehele bevolking van vreemde herkomst te presenteren. Het gaat daarbij over de volledige groep niet-Belgen, 'nieuwe Belgen' en hun kinderen. Het is de eerste keer dat dergelijke oefening op basis van administratieve gegevens voor de volledige Vlaamse bevolking mogelijk is. Andere indicatoren zijn gebaseerd op de resultaten van Europees of internationaal gecoördineerde grootschalige bevolkingsenquêtes. Het maakt het mogelijk de situatie in Vlaanderen te vergelijken met de situatie in de lidstaten van de Europese Unie. Voor de indicatoren over tewerkstelling en onderwijs wordt gebruik gemaakt van de 'Enquête naar de Arbeidskrachten – Labour Force Survey' (EAK-LFS) en het 'Programme for International Student Assessment' (PISA) van de OESO. Bij de gegevens over welzijn en gezondheid wordt de 'European Union Statistics on Income and Living Conditions' (EU-SILC) gebruikt.

Statistische gegevens worden vaak aangewend als bewijsmateriaal om stellingen hard te maken. Cijfers zijn echter niet neutraal en dienen ook onderworpen te worden aan een kritische analyse. *Wat zeggen de cijfers?*, maar ook *Wat zeggen de cijfers niet?.* Ook voor migratie- en integratiegegevens dient men na te gaan *wat* en *hoe* gemeten wordt. De kwaliteit van de gegevens is namelijk afhankelijk van de inhoud (definiëring) en de wijze (methode) van dataregistratie en -verwerking. Niet alles kan exact gemeten of statistisch becijferd worden. Het is dan ook belangrijk te weten waar eventuele beperkingen in volledigheid of nauwkeurigheid liggen, wat wel en niet gemeten wordt en welke eventuele wijzigingen zich voltrokken. Daarom wijzen we op het belang van een genuanceerd gebruik van de gepresenteerde cijfers.

Het is in dit verband belangrijk te vermelden dat personen die onwettig in het land verblijven niet in ambtelijke databanken zijn opgenomen en dus geen deel uitmaken van de statistieken in deze monitor. Een uitzondering hierop zijn de data omtrent gedwongen en vrijwillige terugkeer die vaak ondernomen worden door vreemdelingen zonder wettige verblijfsvergunning. Ook tijdelijke migratie (een verblijf van minder dan 3 maanden voor Vlaanderen en België en minder dan 12 maanden voor Europa) maakt geen deel uit van de gepresenteerde statistieken. Verder dienen ook contextuele factoren meegenomen te worden bij de interpretatie van de data. Wijzigingen in bijvoorbeeld nationaliteitswetten of arbeidsreglementeringen kunnen belangrijk zijn om bepaalde tendensen in de statistische gegevens te kaderen.

Definiëring van vreemdeling, immigrant en persoon van vreemde herkomst

In de gepresenteerde statistieken is een *vreemdeling* een persoon met een huidige andere nationaliteit dan de nationaliteit van het land waarin hij of zij verblijft. In het geval van Vlaanderen en België gaat het dus om een persoon met een huidige niet-Belgische nationaliteit.

In Vlaanderen en België is een *internationale immigrant* een persoon die zich vanuit het buitenland voor minstens 3 maanden in Vlaanderen of België komt vestigen. Voor de Europese statistieken is een immigrant een persoon die zich vanuit een andere lidstaat of van buiten de Europese Unie vestigt voor minstens 12 maanden in een bepaalde EU-lidstaat.

België is één van de weinige Europese landen die enkel nationaliteit (zonder de combinatie met geboorteland) hanteren voor het definiëren van de vreemde bevolking. Het gebruik van nationaliteit als centraal concept bij migratie- en integratiedata brengt de nodige uitdagingen met zich mee. Zeker voor België dat sinds de hervorming van de wetgeving ter zake in de jaren 1980 en 1990 een liberaal beleid heeft gevoerd wat betreft nationaliteitsverwerving, schiet dit criterium tekort. Vreemdelingen die de Belgische nationaliteit verwerven, verdwijnen namelijk uit de migratie- en integratiestatistieken. De monitor gaat daarom ook dieper in op de omvang en maatschappelijke positie van de groep *personen van vreemde herkomst*. Het gaat dan niet alleen om de personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit, maar ook om de personen die in de loop der jaren de Belgische nationaliteit hebben verworven ('nieuwe Belgen') en hun kinderen.

De nood aan migratie- en integratiedata is onmiskenbaar. Ze kunnen aangewend worden voor het monitoren van migraties en verblijf van vreemdelingen, het opvolgen van integratie- en discriminatieprocessen van vreemdelingen en personen van vreemde herkomst, … Dergelijke data zijn noodzakelijk voor het voeren van een op feiten gebaseerd beleid. De Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor wil hiervoor een bruikbaar instrument zijn. Er dient ten slotte nog benadrukt te worden dat het gaat om een dynamische monitor die in volgende edities zal meegroeien met verdere ontwikkelingen op vlak van beschikbaarheid van relevante data. Alle opmerkingen en suggesties over deze monitor zijn dan ook welkom bij de auteurs.

1. CONTEXT

Wanneer onder immigratiebeleid een beleid verstaan wordt dat vertrekt van een doordacht 'plan' dat de overheid met betrekking tot 'immigratie' heeft, is het immigratiebeleid een eerder recent verschijnsel. In de eerste jaren van zijn bestaan had België enkel een vreemdelingenbeleid dat de aanwezigheid van vreemdelingen op het Belgische grondgebied regelde. Daarna stond het 'immigratiebeleid' lange tijd gelijk aan het regelen van de arbeidsimmigratie en werd het patroon aangestuurd door de noden van de arbeidsmarkt: bij schaarste werden buitenlandse arbeidskrachten gerekruteerd, bij overschot werd de aanwerving van buitenlanders (tijdelijk) een halt toegeroepen.

Het beleid heeft gaandeweg vorm gekregen, naargelang de noden die zich voordeden. De beperking van de toegang tot de arbeidsmarkt die in de jaren 1930 uitgevaardigd werd, was bedoeld om de arbeidsmarkt te beschermen, net zoals de beperkingen uit de jaren 1970 die zowat alle Europese landen uitvaardigden en die nog steeds gekend staan als de 'migratiestop'. Er heeft zich nadien geen periode van economische bloei en quasi volledige tewerkstelling meer voorgedaan die vergelijkbaar is met de 'Golden Sixties' en er is niet meer teruggekeerd naar de relatief vrije toegangsregels die daarmee gepaard gingen.

In de jaren 1980 bleken steeds meer asielzoekers de weg naar de Europese landen te vinden. Als gevolg daarvan werd op nationaal niveau het asielbeleid bijgewerkt en aangezien een afstemming tussen de EU-landen nodig bleek, gebeurde dat ook op Europees niveau.

En toen bleek dat de 'gastarbeiders' uit de jaren 1960 niet naar de landen van herkomst terugkeerden, werd langzaamaan vorm gegeven aan de ontwikkeling van een integratiebeleid. In 1989 – na de sterke opkomst van het Vlaams Blok in de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1988 – werd het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid opgericht, de voorloper van het huidige Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding. Met de grondwetswijziging van 5 mei 1993 werd de federale staat gecreëerd. Het immigratiebeleid en het asielbeleid werden beide federale competenties. Zo gauw de vreemdelingen ingestroomd zijn en zich vestigen in één van de regio's, zijn het echter niet langer de federale instanties die verantwoordelijk zijn, maar de gemeenschappen en gewesten. De bevoegdheden van Vlaanderen namen de voorbije decennia toe en de Vlaamse overheid vertaalde dit in 2004 in een beleid dat specifiek gericht is op de eerste fase van de het verblijf van nieuwkomers in Vlaanderen: het inburgeringsbeleid.

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens het immigratiebeleid, het integratiebeleid en het inburgeringsbeleid historisch geduid.

1.1. HET BELGISCHE MIGRATIE- EN ASIELBELEID

De genese van het Belgische vreemdelingen- en immigratiebeleid

Na de onafhankelijkheid van België (1830) was de immigratie eerder bescheiden. In de periode tot aan het begin van de twintigste eeuw was de emigratie belangrijker dan de immigratie en was België een netto emigratieland. Toch oefende het nieuwe België ook een aantrekkingskracht uit op personen in het buitenland. Het nieuwe België met zijn 'liberale' grondwet kende een spontane immigratie, vooral vanuit de buurlanden. Officiële cijfers spreken van 95.000 vreemdelingen die in 1846 in België verblijven (2% van de bevolking) tot 254.000 vreemdelingen in 1910 (3,5% van de bevolking)[3]. Nagenoeg 90% van deze vreemdelingen kwam uit de buurlanden[4]. Na een sterke

[3] België heeft relatief goede bevolkingsstatistieken, omdat vanaf 1846 de Belgische gemeenten verplicht waren statistieken met betrekking tot vreemdelingen bij te houden. Er stelden zich wel problemen met de centrale verwerking van de lokale data.

[4] Stols, E. (1985). Emigratie en immigratie in historisch perspectief. In: Martens, A. & Moulaert, F. (red.). *Buitenlandse minderheden in Vlaanderen en België.* Antwerpen/Amsterdam.

daling van het aantal vreemdelingen als gevolg van WO I (153.259 in 1920) steeg het aantal buitenlanders tijdens het interbellum opnieuw en kende de immigratie in België nooit geziene hoogten[5]. Eén van de redenen daarvoor waren de actieve rekruteringscampagnes die de Belgische overheid opzette in Italië en Oost-Europa (Polen, Tsjecho-Slowakije, Joegoslavië en Hongarije) om arbeidskrachten aan te trekken voor onder andere de steenkoolindustrie. Vanuit een aantal dictatoriale regimes in Zuid- en Oost-Europa vonden migranten hun weg naar de Belgische arbeidsmarkt.

De crisis van de jaren 1930 leidde tot de ontwikkeling van een aantal reglementeringen, met als voornaamste doel de Belgen op de arbeidsmarkt te beschermen tegen de instroom van vreemde werknemers[6]. Het KB van 31 maart 1936 stelde dat geen vreemdeling mag aangeworven worden zonder voorafgaande toestemming van het ministerie van Arbeid en dat geen vreemdeling mag werken zonder eerst een arbeidsvergunning gekregen te hebben. In 1938 huisvestte België bijna 340.000 vreemdelingen (4% van de bevolking).

Ook na WO II bleef de steenkoolindustrie een rol spelen. Voor de wederopbouw na de oorlog was steenkool nodig en weer gaf de mijnbouw aanleiding tot vernieuwde immigratie. De werkloosheid was in het naoorlogse Europa beperkt en landen als België kampten in sectoren zoals de mijnbouw met een tekort aan arbeidskrachten. Europa was geopolitiek hertekend en de grenzen met de Oost-Europese landen waren niet langer open. Om de tekorten in de sector aan te vullen, sloot België een overeenkomst met Italië. Werknemers werden aangevoerd en hun familie volgde kort daarop. Tussen juni 1946 en december 1949 kwamen ruim 77.000 Italianen naar België. In de daaropvolgende jaren vertegenwoordigden de Italianen steeds bijna de helft van alle nieuwkomers, met een piek van zelfs 70% in 1951. Na de mijnramp op 8 augustus 1956 in Marcinelle waarbij honderden Italiaanse mijnwerkers omkwamen, besloot de Italiaanse regering een halt toe te roepen aan de emigratie vanuit Italië naar België. De aandacht van de Belgische overheid verschoof daarop naar andere Zuid-Europese landen en België begon nieuwe arbeiders te rekruteren in Spanje, Portugal en Griekenland, zij het dat de omvang van de migratie uit deze landen nooit in de buurt kwam van de Italiaanse migratie. Later werd de aandacht verder verlegd naar Marokko en Turkije, waarmee in 1964 bilaterale akkoorden werden afgesloten. Tussen 1961 en 1966 werden ongeveer 130.000 werkvergunningen uitgedeeld. Niet enkel de mijnbouw had nood aan werkkrachten. In de jaren 1955-1958 kregen ook werkgevers uit andere sectoren (onder andere bouw- en metaalnijverheid en persoonsverzorging) toelating om vreemdelingen in dienst te nemen. Er was een veralgemening van de tewerkstelling van vreemdelingen en het waren voornamelijk bedrijven gevestigd in de grote steden die een beroep deden op buitenlandse arbeidskrachten.

Op het einde van de jaren 1960 werden de eerste tekenen van een economische terugval zichtbaar en werden de voorheen vaak laks toegepaste wetten in verband met de instroom van vreemdelingen weer strenger toegepast. Vanaf 1970 startte er een periode van stabilisatie. De vreemdelingen die vanaf dan de arbeidsmarkt betraden, waren voornamelijk de gezinsleden van buitenlanders die al in het land verbleven. De arbeidsvergunningen die aan nieuwe migranten uitgereikt werden, werden in hoofdzaak toegekend aan kaderleden of gespecialiseerde werknemers uit Westerse of hoog ontwikkelde landen zoals Japan, Noord-Amerika of Zweden. In dezelfde periode trad de economische crisis in, behoorde de volledige tewerkstelling tot het verleden en kreeg België te kampen met fenomenen zoals massawerkloosheid. Er werd aan een strengere migratiewet gewerkt die na de oliecrisis werd ingevoerd bij regeringsbeslissing van 1 augustus 1974. Deze wet kreeg de naam 'migratiestop' mee, hoewel de vlag hier niet helemaal de lading dekt. Het was niet langer mogelijk om - zoals voorheen soms gebeurde - op basis van bijvoorbeeld een toeristenvisum naar België te komen en er naar werk te zoeken. Er werd een halt toegeroepen aan een vrije arbeidsmigratie. De deur die in de jaren 1960 ruim openstond werd in 1974 niet

[5] Caesstecker, F. (2006). Histoire de la migration en Belgique. In: Khader, B., Martiniello, M., Rea, A. & Timmermann, C. (red.). *Penser l'immigration et l'intégration autrement.* Brussels: Bruylant.
[6] Grimmeau, J.P. (1992). Vagues d'immigration et localisation des immigrés en Belgique. In: Morelli, A. (red.). *Histoire des étrangers et de l'immigration en Belgique*. Brussels: Vie Ouvrière.

helemaal gesloten, maar op een kleine kier gezet. Arbeidsimmigratie als legale instroomprocedure verloopt sindsdien onder strenge voorwaarden. Het merendeel van de arbeidskaarten wordt toegekend aan onderdanen van landen die over hooggeschoolde arbeidskrachten beschikken. De poort van de arbeidsmigratie werd zo goed als gesloten, maar de andere immigratiekanalen bleven open: gezinsmigratie en asiel bleven bestaan naast de mogelijkheden om een verblijf op Belgische bodem te verkrijgen als toerist of om te studeren. De migratiestop heeft nog een secundair effect gehad. Omdat er heel wat personen op het grondgebied verbleven die niet in regel waren, werd beslist de vreemdelingen die al op 1 augustus 1974 in België verbleven of er hadden gewerkt arbeidskaarten en verblijfsvergunningen te geven op basis van een strikt uitgewerkte procedure. Met die eerste 'regularisatiecampagne' werd de situatie van tussen de 5.000 en de 10.000 mensen geregulariseerd[7].

Na 1975 verminderde de immigratie en in de eerste helft van de jaren 1980 vertoonde België zelfs even een negatief migratiesaldo. De vreemde bevolking groeide wel aan door gezinshereniging en door een natuurlijke aangroei. Uit de bevolkingscijfers tussen 1980 en 1997 blijkt dat er jaren zijn dat nagenoeg evenveel migranten het land verlieten als er migranten bijkwamen. Daarbij komt dat veel vreemdelingen de Belgische nationaliteit verkregen waardoor ze 'verdwenen' uit de vreemdelingenstatistieken. In de eerste jaren na de migratiestop was de gezinsmigratie voornamelijk een migratie waarbij echtgenotes en kinderen de hier aanwezige arbeidsmigrant vervoegden. Dit beeld veranderde doorheen de jaren. Nu is de familiemigratie grotendeels een familievormende migratie, waarbij in België wonende personen een partner uit het buitenland laten overkomen.

Vanaf halverwege de jaren 1980 stegen de migratiecijfers opnieuw. Het migratiesaldo werd weer positief en vanaf 1988 bereikten de cijfers terug het niveau van voor de migratiestop. Deze instroom was geen reactie meer op een toenemende vraag vanuit de arbeidsmarkt, maar vooral het gevolg van gezinsmigratie. Daarnaast nam ook het aantal asielaanvragen toe vanaf het midden van de jaren 1980 om in 2000 de historische piek van 42.000 aanvragen te bereiken. Op dat ogenblik ontving België meer asielaanvragers dan enkele van de 'grotere' Europese landen zoals Frankrijk.

Het Belgische asielbeleid in een Europese context

Het asielbeleid heeft volledig onafhankelijk van het arbeidsmigratiebeleid vorm gekregen. In de naoorlogse jaren ratificeerde België de Conventie van Genève van 28 juli 1951 (BS 4.10.1954) en het protocol van New York van 31 januari 1967, dat de bepalingen van de Conventie van Genève uitbreidt in tijd en ruimte (BS 3.05.1969). Deze regelgeving is nog steeds de basis van de Belgische asielpolitiek, zij het dat tot 1987 de beslissingen genomen werden door het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen, een VN-organisatie. Met de wet van 15 juli 1987 werd het Commissariaat Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen en de Vaste Beroepscommissie in het leven geroepen en werden de beslissingen met betrekking tot de asielverlening door België zelf genomen[8]. Concreet kan iedereen die dat wenst asiel aanvragen. De asielaanvrager verblijft op dat ogenblik wettig in het land. Deze aanvraag wordt bestudeerd en wanneer deze aanvraag gegrond bevonden wordt, wordt de vreemdeling als 'vluchteling' erkend.

Niet alleen België, maar alle Europese landen werden sinds halverwege de jaren 1980 geconfronteerd met een stijgend aantal asielaanvragen, zij het dat de patronen sterk verschilden van land tot land. Vanaf 1999 werd er ook op Europees vlak aandacht aan asiel en migratie besteed. De Europese lidstaten besloten in het Verdrag van Amsterdam om toe te werken naar een Gemeenschappelijk Europees Asielbeleid (CEAS). De EU kreeg toen de bevoegdheid om beleid te ontwikkelen op het terrein van asiel en migratie. In het kader van dit CEAS zijn een aantal 'programma's' gepasseerd zoals het Tampere Programma (2000-2004), het Haagse Programma

[7] Vandeloo, R. (1974) in Bouckaert, S (2007). *Documentenloze vreemdelingen. Grondrechtenbescherming doorheen de Belgische en internationale rechtspraak vanaf 1985.* Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.

[8] Hullebroeck, P. (1992). La politique générale d'immigration et la législation des étrangers. In: Morelli, A. (red.). *Histoire des étrangers et de l'immigration en Belgique*. Brussels: Vie Ouvrière.

(2004-2009) en het nu nog lopende Stockholm Programma (2010-2014). Het Haagse Programma heeft geleid tot een aantal richtlijnen (onder andere met betrekking tot de minimumnormen voor opvang, rechten en procedures) en een verordening met betrekking tot de criteria en de instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielverzoek. Heel recent, in juni 2013, nam het Europees Parlement de *Richtlijn Asielprocedures* aan waarin afspraken gemaakt zijn over de voorwaarden voor opvang van asielzoekers, gemeenschappelijke procedures over de behandeling van asielaanvragen en de basisrechten van asielzoekers wanneer zij aankomen in de Europese Unie. De lidstaten moeten deze regels nu omzetten in nationale wetgeving. Het doel is om in 2015 te beschikken over een Europees asielbeleid.

En nu?

Op alle beleidsniveaus wordt verder aan de wetgeving getimmerd om aan de maatschappelijke transities te beantwoorden. De wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen blijft de basis voor het verblijf van vreemdelingen in België, maar ondergaat permanent veranderingen en zelfs aan die veranderingen wordt nog verder gesleuteld. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de naamgeving van het K.B. van 24 januari 2011 dat verscheen onder de titel *Koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 17 mei 2007 tot vaststelling van de uitvoeringsmodaliteiten van de wet van 15 september 2006 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen*. Een recente wijziging in de wetgeving die mogelijk zijn weerslag zal hebben in de statistieken is de wet van 8 juli 2011 (BS 12.09.2011). Deze wijzigt de hoger aangehaalde wet van 15 december 1980 voor wat betreft de voorwaarden tot gezinshereniging. Er worden minimumcriteria met betrekking tot inkomen en huisvesting geformuleerd.

Het 'immigratiebeleid' betreft meer dan alleen de instroom van vreemdelingen. De criteria op basis waarvan vreemdelingen het land binnen mogen en op basis waarvan ze mogen verblijven zijn gekend. Buitenlanders die daar niet aan voldoen en geen wettelijke verblijfstitel hebben, worden van het grondgebied verwijderd. Indien ze toch blijven, zijn het personen zonder wettig verblijf die vaak ook gelabeld worden met het etiket 'illegale migrant'.

1.2. HET VLAAMSE INBURGERINGS- EN INTEGRATIEBELEID

Van een Belgisch immigratiebeleid naar een Vlaams categoriaal welzijnszorgbeleid

De Belgische regering beschouwde de in de gouden jaren 1960 aangeworven immigranten als 'gastarbeiders', als tijdelijke werknemers die later terug naar hun land van herkomst zouden keren. Daarom koppelde de regering toen geen integratiebeleid aan haar immigratiebeleid. Na de immigratiestop van 1974 groeide in beleidskringen stilaan het besef dat de aanwezigheid van vreemdelingen een permanent gegeven is dat op een positieve wijze benaderd dient te worden. Door de wet van 15 december 1980 werd de mogelijkheid tot vestiging van vreemdelingen in België juridisch erkend. Hierdoor kregen vreemdelingen meer rechtszekerheid en bescherming tegen administratieve willekeur.

Geleidelijk aan kreeg het beleid ook oog voor de specifieke noden en behoeften van de hier aanwezige migrantenbevolking. Het migrantenbeleid kreeg vorm. Deze evolutie in het beleidsdenken deed zich op dat ogenblik ook in de ons omringende landen voor, waar men eveneens tot het besef komt dat het tot dan toe gevoerde immigratiebeleid niet langer volstaat om de integratie van deze bevolkingsgroepen in de samenleving te bevorderen.

Door de staatshervorming van 8 augustus 1980 werd het beleid inzake onthaal en integratie van inwijkelingen overgeheveld naar de gemeenschappen. Het vreemdelingenbeleid in strikte zin bleef een exclusieve federale aangelegenheid, wat inhoudt dat de deelstaten niet bevoegd zijn voor het toelatingsbeleid, de verblijfsrechtelijke positie en de uitzetting van vreemdelingen uit België.

Met het oog op het uitbouwen van een categoriaal welzijnszorgbeleid voor migranten werden in de loop van de jaren 1980 een aantal beleidsinstrumenten ontwikkeld, zoals de begeleidingsdiensten voor migranten, het stimuleren van zelforganisaties binnen de migrantengroepen en het uitbouwen van taalonderricht voor volwassen migranten. Eind 1982 werd de Vlaamse Hoge Raad voor Migranten opgericht als gesprekspartner voor de overheid. Onder invloed van de economische crisis werd ook de terugkeer van migranten gestimuleerd.

Van een categoriaal welzijnszorgbeleid naar een gecoördineerd migrantenbeleid

Onder meer als reactie op het toenemend succes van extreemrechts bij verkiezingen op het einde van de jaren 1980, werd het migrantenthema een volwaardig en prioritair beleidsthema. Het Interministerieel Comité voor het Migrantenbeleid (= een overlegforum voor alle bij het migrantenbeleid betrokken overheden) en het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid (KCM) werden opgericht. In de opeenvolgende rapporten van het KCM werden uitvoerige analyses gemaakt, probleempunten aangehaald en voorstellen geformuleerd. Het terugkeerbeleid werd streng veroordeeld en er werd onder meer gepleit voor een versoepeling van de nationaliteitswetgeving via de invoering van het 'ius soli'-principe voor de derde generatie (nationaliteit wordt bepaald door de plaats waar de persoon geboren is, niet door nationaliteit van de ouders) en voor het afschaffen van het systeem van arbeidsvergunningen voor gevestigde migranten.

Het KCM werkte een integratieconcept uit dat het midden houdt tussen segregatie en assimilatie op basis van volgende criteria:
- assimilatie waar de openbare orde het vraagt;
- consequente bevordering van een zo goed mogelijke inpassing volgens de oriënterende sociale basisbeginselen die de cultuur van het gastland schragen en die met 'moderniteit', 'emancipatie' en 'volwaardig pluralisme' - zoals een moderne westerse staat dit verstaat - te maken hebben
- ondubbelzinnig respect voor de culturele diversiteit-als-wederzijdse-verrijking op de andere vlakken. Dit concept verwijst er ook naar dat deze inpassing tegelijkertijd gepaard moet gaan met een bevordering van de structurele betrokkenheid van de minderheden bij de activiteiten en doelstellingen van de overheid.

Daar dit integratiemodel zich de facto hoofdzakelijk op het maatschappelijk vlak situeerde, hebben de deelstaten het onvermijdelijk een eigen inkleuring gegeven. In Vlaanderen richtte het migrantenbeleid zich tot diegenen die zich omwille van hun zwakke sociaal-economische situatie en hun etnische afkomst in een sociale achterstandspositie bevinden. De reglementering op de integratiecentra voor migranten gaf in die periode erkenning aan wat er de voorgaande jaren gegroeid is aan privé en openbare initiatieven die vóór 1990 als sociale diensten, opbouwwerkorganen of begeleidingsdiensten voor migranten begaan waren met de integratie van migranten.

In uitvoering van het federale regeerakkoord werd op 1 oktober 1993 het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (CGKR) operationeel. De deelstaten zijn vertegenwoordigd in de raad van bestuur van het Centrum. Het CGKR kwam er in opvolging van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid. De werking van het Centrum steunt op 4 pijlers[9]:
1. de antiracismewerking sensu stricto;
2. de strijd tegen de meest ernstige vormen van sociale uitsluiting;
3. de opvolging van het integratiebeleid met het accent op de federale bevoegdheden en de bevoegdheden die het federale niveau doorkruisen, evenals de punten waar een coördinatie gewenst is (de follow-up van de werking van het vroegere Koninklijk Commissariaat);
4. een aantal specifieke opdrachten zoals de niet-gerechtelijke coördinatie van de strijd tegen de internationale mensenhandel en sensibiliseringsacties.

[9] Door het samenwerkingsakkoord tussen de federale staat, de Gemeenschappen en de Gewesten betreffende de bestendiging van het armoedebeleid wordt bij het CGKR een '*Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting'* opgericht als drietalige instelling op federaal niveau.

De oprichting van het CGKR hield in dat de verantwoordelijkheid inzake racismebestrijding in eerste instantie op het niveau van de federale overheid werd gesitueerd.

De sleutelwoorden van het Vlaamse beleid op dat moment waren 'tweesporenbeleid', 'inclusief beleid' en 'gecoördineerd beleid'. Het tweesporenbeleid richtte zich op een integratiebeleid (opgevat als een gelijkekansenbeleid) en een cultuurbeleid. Het sterker benadrukken van het cultuurbeleid als hefboom van migrantenbeleid hing samen met het groeiend besef dat het migrantendebat tot dan toe teveel een debat onder Belgen was geweest waarbij de migrant tot object werd gereduceerd. Door het cultuurbeleid moesten migranten méér de kans krijgen om voor hun eigen rechten op te komen. Inclusief beleid houdt in dat elke minister binnen de Vlaamse regering zijn of haar verantwoordelijkheid moet opnemen voor de concrete uitvoering van het migrantenbeleid. De Vlaamse regering opteerde er voor om het algemene beleid dat op de diverse domeinen werd gevoerd waar nodig te verbijzonderen naar de doelgroep migranten toe. Coördinatie van beleid blijft noodzakelijk met het oog op het bevorderen van de samenhang binnen en het bewaken van de voortgang van het gehele regeringsbeleid inzake migranten. Daarnaast legde de Vlaamse overheid de nadruk op de verantwoordelijkheid van de lokale besturen ter zake.

Naar aanleiding van de discussie over de reorganisatie van een 40-tal erkende integratiecentra voor migranten gingen bovendien stemmen op om het debat over de nieuwe structuur te verruimen en - naast de migrantensector - ook de werkingen met vluchtelingen en met de woonwagenbevolking bij de besprekingen te betrekken. Er werd aangedrongen op een definitieve decretale regeling voor de sector. De 3 grote groepen van activiteiten van de sector waren het onthaal van nieuwkomers, de uitbouw van taalonderricht en het stimuleren van het verenigingsleven voor migranten.

Van een gecoördineerd migrantenbeleid naar een gecoördineerd minderhedenbeleid

Het aantreden van een nieuwe Vlaamse regering medio 1995 betekende opnieuw een stimulans om het Vlaamse migrantenbeleid verder te profileren. De Interdepartementale Commissie Migranten (ICM) maakte een strategisch plan op voor het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden dat door de Vlaamse regering werd goedgekeurd.

Het eerste minderhedendecreet kwam er op 28 april 1998. Het minderhedenbeleid werd vertaald in een driesporenbeleid: een emancipatiebeleid voor de gevestigde groepen, een onthaalbeleid voor vreemdelingen die hier nieuw toekomen en een opvangbeleid voor mensen zonder wettig verblijfsstatuut. Naast een inhoudelijke had dit decreet ook een grote organisatorische component: van 8 regionale en 43 lokale integratiecentra evolueerde de sector naar 5 provinciale, 2 lokale, één hoofdstedelijk integratiecentrum en de stedelijke integratiediensten. De integratiecentra, ondersteund door het Vlaams Minderhedencentrum (in 2011 omgevormd tot het Kruispunt Migratie-Integratie) werden structureel erkend als uitvoerders van het integratiebeleid op het terrein. Een coördinerende minister en een coördinerende commissie moesten overlappingen en contradicties tussen de verschillende sectorale initiatieven voorkomen. In 2000 werd het Minderhedenforum opgericht als officiële gesprekspartner van de Vlaamse overheid over alle gelegenheden die de etnisch-culturele minderheden aanbelangen.

Van een driesporenbeleid naar een inburgeringsbeleid en een diversiteitsbeleid

In 1999 kwam de term 'inburgering' voor het eerst voor in het regeerakkoord. Tussen 2001 en 2003 werd wat al ontwikkeld was op het terrein verder op elkaar afgestemd en met experimentele middelen omgevormd tot wat inburgering vandaag is. Op 1 april 2004 trad het inburgeringsdecreet in werking en eindigde de experimentele fase van het inburgeringsbeleid. De onthaalbureaus voeren het inburgeringsbeleid op het terrein uit. Van de 24 onthaalbureaus in Vlaanderen en 2 in Brussel werden er met het inburgeringsdecreet 8 erkend (5 provinciale onthaalbureaus en 3 stedelijke in Antwerpen, Gent en Brussel). Met het inburgeringsbeleid nam ook de aandacht voor de dienstverlening sociaal tolken en vertalen toe en werden er middelen uitgetrokken voor het uitbouwen van deze sector. Zo ontstond ook de Vlaamse tolkentelefoon Babel.

Tussen 2002 en 2004 kregen de Huizen van het Nederlands vorm. De Huizen van het Nederlands helpen anderstaligen die Nederlandse taalles willen volgen op weg. Concreet betekent dit dat een consulent van het Huis van het Nederlands een gesprek voert met de kandidaat-cursist en eventueel enkele testen afneemt. Samen met de anderstalige wordt er dan gezocht naar de meest geschikte cursus in de regio. In Vlaanderen en Brussel zijn er 8 Huizen van het Nederlands: 5 provinciale Huizen en 3 stedelijke Huizen. Vanaf 2005 werd de structuur en werking afgestemd op die van de onthaalbureaus om een 1-loket-werking te kunnen garanderen.

In 2004 werd voor het eerst een functioneel bevoegde minister van inburgering aangesteld, tevens bevoegd voor het integratiebeleid, ook diversiteitsbeleid genoemd en de coördinatie van het hele beleidsveld. Voor het eerst sinds Vlaanderen bevoegd werd voor het integratiebeleid, situeerde deze bevoegdheid zich bovendien niet langer bij de minister bevoegd voor de bijstand aan personen maar bij de minister bevoegd voor het binnenlands bestuur.

Het bestaande minderhedenbeleid werd bijgestuurd met het Vlaamse Integratiedecreet van 2009. Er werd afgestapt van het doelgroepenbeleid en er wordt een tweesporenbeleid uitgezet, enerzijds een inburgeringsbeleid en anderzijds een diversiteitsbeleid dat het samenleven in diversiteit op een inclusieve en gecoördineerde wijze, wil 'managen'. 'Actief en gedeeld burgerschap van éénieder' kwam centraal te staan. Het beleid inzake samenleven in diversiteit werd ook een sterk appel om mee te werken aan het opbouwen van een gedeelde samenleving.

Van 2 afzonderlijke decreten naar een geïntegreerd beleid

Hoewel het Inburgeringsdecreet en het Integratiedecreet beide gericht zijn op de integratie in de samenleving van personen met een migratiegeschiedenis en het leren omgaan van de samenleving met de gevolgen van migratie, worden ze teveel als afzonderlijke decreten beschouwd waardoor zowel de beleidsondersteuning als de beleidsuitvoering in te grote mate los van elkaar tot stand kwamen. Door de evolutie van de inburgerings- en integratiesector en de stapsgewijze erkenning van opdrachten die op het terrein zijn ontwikkeld, is de versnippering alsmaar groter geworden.

Het decreet van 7 juni 2013 betreffende het Vlaamse Integratie- en Inburgeringsbeleid zet een volgende, logische stap in het traject dat het Vlaamse integratiebeleid tot nog toe heeft afgelegd. Het brengt de verschillende kerntaken – die allemaal bijdragen tot de doelstellingen van het integratiebeleid – weer samen.

Het uitgangspunt van het Vlaamse integratiebeleid is en blijft dat wie nieuw is in Vlaanderen met gelijke rechten en gelijke plichten als volwaardig burger aan deze samenleving moet kunnen deelnemen. Integratie wordt gezien als een (langzaam) proces, waarbij er nood is aan interactie tussen nieuwkomers en de samenleving waarin ze terecht komen.

Door het nieuwe decreet worden inburgering en integratie onlosmakelijk aan elkaar gekoppeld en wordt expliciet gesteld dat integratie niet alleen gaat over de nieuwkomer maar evenzeer over de ontvangende samenleving. Het decreet definieert integratie als "*een dynamisch en interactief proces waarbij individuen, groepen, gemeenschappen en voorzieningen elk vanuit een context van afdwingbaarheid van rechten en plichten die inherent zijn aan onze democratische rechtstaat op een constructieve wijze met elkaar in relatie staan en omgaan met migratie en de gevolgen ervan in de samenleving*". Onder integratiebeleid wordt verstaan: "*het beleid dat met onderling afgestemde initiatieven inspeelt op de situaties en dynamieken die verbonden zijn met de gevolgen van migratie met als doel zelfstandige en evenredige participatie, toegankelijkheid van alle voorzieningen, actief en gedeeld burgerschap van eenieder en het verkrijgen van sociale samenhang.*"

Het is ook voor het eerst dat inburgering duidelijk wordt gepositioneerd als een onderdeel van het integratieproces. Nieuw is ook dat in dit decreet expliciete uitgangspunten worden opgesomd die als toetsstenen kunnen dienen bij het opzetten van acties in het kader van het Vlaamse integratiebeleid.

Kennis van het Nederlands is een belangrijk element van burgerschap, een belangrijke hefboom voor de participatie van wie in Vlaanderen wil leren, wonen, werken en leven. Taalverwerving is een gedeelde verantwoordelijkheid van de anderstalige en de ontvangende samenleving. Taalbeleid en taalpromotie worden expliciete facetten van het integratiebeleid.

Ook het principe dat werken aan integratie alleen op een geïntegreerde manier kan, afgestemd op de lokale context, wordt verankerd in het nieuwe decreet. Hiertoe zal de historisch gegroeide integratie- en inburgeringssector geïntegreerd worden in een nieuw op te richten extern verzelfstandigd agentschap dat in uitvoering van het nieuwe decreet zal worden opgericht. Hiermee worden de verschillende kerntaken – die allemaal bijdragen tot de doelstellingen van het integratiebeleid – samengebracht in één uitvoerende organisatie.

Het integratieproces speelt zich af op meerdere terreinen en stelt meerdere beleidsdomeinen voor de vraag of de herkomst van mensen wel of niet een bepalende factor is voor hun kansen. Daarom is en blijft het integratiebeleid een beleid dat inclusief is: een beleid dat binnen verschillende beleidsdomeinen wordt gerealiseerd. Het vereist daarom ook coördinatie en afstemming.

Met de eerste editie van de Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor hopen we dat die afstemming en synergie tussen de beleidsdomeinen zal groeien en het integratieproces op een positieve manier zal beïnvloed worden.

2. MIGRATIE

Vlaanderen wordt gekenmerkt door een groeiende diversiteit. Niet alleen stijgt het aantal migraties, ook de interne verscheidenheid van migrantengroepen neemt toe. Het gaat om jongvolwassenen die in Vlaanderen komen studeren, om partners die hun familie komen vervoegen, om hooggeschoolden die in Vlaanderen komen werken, om kandidaat-vluchtelingen die asiel aanvragen, om seizoenarbeiders die hier voor korte duur komen werken, maar ook om vreemdelingen die het grondgebied opnieuw verlaten. Het is van belang dat het Vlaamse beleid - zeker het inburgerings- en integratiebeleid - deze migratiecomplexiteit zowel in beweging (aard, duur, richting en grootte van de bewegingen) als in profiel (nationaliteit, leeftijd, geslacht en land van herkomst van de migranten) zoveel mogelijk kan opvolgen. Dit hoofdstuk gaat daarom dieper in op de internationale migratiebewegingen van vreemdelingen naar en vanuit Vlaanderen. Om de gelijkenissen met andere regio's na te gaan en tegelijk de specificiteit van de Vlaamse situatie te belichten, worden deze statistieken gekaderd binnen Belgische en Europese cijfers. De internationale migraties worden in kaart gebracht volgens nationaliteit, geslacht, leeftijd en reden van verblijf. Verder brengt dit hoofdstuk ook statistieken over migratie en tewerkstelling en over asiel. Niet alleen internationale immigratie-, maar ook emigratiebewegingen en vrijwillige en gedwongen terugkeer worden belicht. Ten slotte komen ook migraties van vreemdelingen tussen de Belgische gewesten aan bod.

Het Rijksregister dat de wettelijk verblijvende bevolking in het land registreert, is de belangrijkste bron voor Vlaamse en Belgische migratiedata. Het omvat het bevolkingsregister (Belgen en vreemdelingen met een permanente verblijfsvergunning) en het vreemdelingenregister (vreemdelingen met een tijdelijke verblijfsvergunning van meer dan 3 maanden). Beide registers bevatten gegevens die geregistreerd worden op lokaal niveau door steden en gemeenten. Het Rijksregister omvat verder ook het wachtregister waarin asielzoekers ingeschreven worden door de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Op basis van het Rijksregister worden de officiële bevolkingscijfers en internationale migratiedata berekend door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de Federale Overheidsdienst Economie. Sinds 1995 worden de personen ingeschreven in het wachtregister niet meer meegeteld in de officiële Belgische en dus ook niet in de Vlaamse bevolkings- en migratiecijfers. Enkel diegenen die het vluchtelingenstatuut of de subsidiaire bescherming ontvangen of een verblijfsvergunning om een andere reden verwerven (familiehereniging, verblijfsvergunning om humanitaire of medische redenen…), worden na hun erkenning opgenomen in de bevolkings- en migratiestatistieken (als verandering van register uit het wachtregister).

De Vlaamse en Belgische bevolkings- en migratiestatistieken in deze monitor zijn vooral gebaseerd op ADSEI-data. Voor Europese migratiedata werd beroep gedaan op Eurostat gegevens. Deze zijn afkomstig van de verschillende EU-lidstaten (voor België aangeleverd door ADSEI) en worden door Eurostat voor alle EU-landen zo veel mogelijk geharmoniseerd. Hierdoor kunnen er afwijkingen ontstaan tussen de verschillende gehanteerde databronnen (zie kader voor verschillen tussen migratiestatistieken van ADSEI en Eurostat). Verder worden in deze monitor ook gegevens van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) gehanteerd voor het weergeven van de reden van verblijf, asielaanvragen en erkenningen en gedwongen terugkeer. Voor het in kaart brengen van vrijwillige terugkeer worden data van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) gebruikt, zoals verzameld door het Europees migratienetwerk (EMN). Het deel over migratie en tewerkstelling bouwt verder op cijfers van het Vlaams Subsidieagentschap voor Werk en Sociale Economie (VSAWSE), de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (FOD WASO) en de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ).

Het is belangrijk te vermelden dat personen die onwettig in het land verblijven niet in administratieve databanken zijn opgenomen en dus geen deel uitmaken van de officiële migratiestatistieken. Een uitzondering hierop zijn de data over gedwongen en vrijwillige terugkeer die vaak ondernomen worden door vreemdelingen zonder wettige verblijfsvergunning. Ook

tijdelijke migratie (een verblijf van minder dan 3 maanden voor Vlaanderen en België en minder dan 12 maanden voor Eurostat) maakt geen deel uit van de gepresenteerde statistieken.

Definities

Sinds 2010 hanteert **ADSEI** de volgende definities voor de internationale migratiestatistieken van vreemdelingen in Vlaanderen en België:

Het totaal aantal *internationale immigraties van vreemdelingen* is de som van:
(1) het aantal internationale immigraties in strikte zin (aankomsten vanuit het buitenland en verblijf in België voor meer dan 3 maanden) van vreemdelingen;
(2) het aantal herinschrijvingen van vreemdelingen in het bevolkings- of vreemdelingenregister na ambtshalve schrappingen van meer dan een kalenderjaar geleden;
(3) het aantal veranderingen van register van vreemdelingen (binnen) (asielzoekers die overgeschreven worden van het wachtregister naar een regulier bevolkingsregister na erkenning als vluchteling of persoon met subsidiaire bescherming of na verwerving van een verblijfsvergunning om een andere reden (familiehereniging, verblijfsvergunning om humanitaire of medische redenen…)).

Het totaal aantal *internationale emigraties van vreemdelingen* is de som van:
(4) het aantal internationale emigraties in strikte zin (vertrekken naar het buitenland) van vreemdelingen;
(5) het aantal ambtshalve schrappingen van vreemdelingen uit het bevolkings- of vreemdelingenregister indien deze niet binnen hetzelfde kalenderjaar opnieuw ingeschreven worden (personen die feitelijk niet meer verblijven in de gemeente waar ze zijn ingeschreven en tegelijk niet in een andere gemeente zijn ingeschreven);
(6) het aantal veranderingen van register van vreemdelingen (buiten) (personen die worden overgeschreven van een regulier bevolkingsregister naar het wachtregister).

Het *internationaal migratiesaldo van vreemdelingen* is het verschil tussen het totaal aantal internationale immigraties van vreemdelingen (1+2+3) en het totaal aantal internationale emigraties van vreemdelingen (4+5+6).

Sinds 2010 worden de veranderingen van register (met betrekking tot asielzoekers in het wachtregister) door ADSEI in 2 groepen opgesplitst: de overgangen van het wachtregister naar een ander bevolkingsregister (binnen) die bij de internationale immigratiebewegingen worden geteld (3) en de overgangen van een ander bevolkingsregister naar het wachtregister (buiten) die bij de internationale emigratiebewegingen worden geteld (6). Vóór 2010 werd enkel het saldo van die 2 groepen weergegeven en bij de internationale immigraties geteld. Verder werden vóór 2010 alle herinschrijvingen (2) en ambtshalve schrappingen (5) opgenomen in de migratiedata, waar sinds 2010 een herinschrijving volgende op een ambtelijke schrapping binnen hetzelfde kalenderjaar en een ambtelijke schrapping gevolgd door een herinschrijving binnen hetzelfde kalenderjaar niet meer wordt meegerekend. Gezien deze wijzigingen niet retroactief werden doorgevoerd, is er sprake van een breuk in de tijdreeks van migratiestatistieken vóór en na 2010.

Voor de Europese cijfers hanteert **Eurostat** de volgende definities:

Internationale immigratie van een vreemdeling in een EU-lidstaat is de actie waarbij een persoon zich vestigt in een EU-lidstaat (verschillend van diens nationaliteit) voor een periode van minstens 12 maanden en voordien een vaste verblijfplaats had in een andere lidstaat of in een land buiten de EU. Hiertoe behoren ook asielzoekers met een verblijf van minstens 12 maanden.

Internationale emigratie van een vreemdeling in een EU-lidstaat is de actie waarbij een persoon, die voordien een vaste verblijfplaats had in een lidstaat voor een periode van minimum 12 maanden, niet langer in deze lidstaat verblijft (geregistreerd staat). Hiertoe behoren ook asielzoekers die minstens 12 maanden in het land verbleven.

2.1. EVOLUTIE IMMIGRATIE EN EMIGRATIE VAN VREEMDELINGEN

2.1.1. Evolutie van de internationale migratie van vreemdelingen in Vlaanderen

2.1.1.a
Evolutie van de internationale immigratie en emigratie van vreemdelingen, deelcomponenten, Vlaams Gewest, 2000-2011

	Internationale immigratie			*Internationale emigratie*		
	Immigratie in strikte zin	*Herin-schrijving*	*Verandering van register*	*Emigratie in strikte zin*	*Ambtshalve schrapping*	*Verandering van register*
2000	23.111	1.147	402	10.277	4.555	
2001	27.061	1.826	3.660	10.125	4.690	
2002	29.079	2.069	3.151	9.839	4.519	
2003	28.843	1.709	2.468	9.840	6.812	
2004	29.055	1.808	3.030	10.022	6.467	
2005	31.379	1.914	7.642	10.731	5.574	
2006	34.842	2.162	5.769	11.684	6.001	
2007	40.297	2.687	5.039	12.554	6.342	
2008	43.925	2.679	6.034	14.264	6.552	
2009	40.915	3.445	7.847	14.649	9.090	
2010*	45.799	1.542	11.527	14.356	7.448	155
2011	49.843	2.633	6.565	14.937	11.692	1.299

* Breuk in tijdreeks (zie definitie).
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

2.1.1.b
Evolutie van de internationale immigratie en emigratie van vreemdelingen, totalen en saldo, Vlaams Gewest, 2000-2011

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	2011
Immigratie	24.660	32.547	34.299	33.020	33.893	40.935	42.773	48.023	52.638	52.207	58.868	59.041
Emigratie	-14.832	-14.815	-14.358	-16.652	-16.489	-16.305	-17.685	-18.896	-20.816	-23.739	-21.959	-27.928
Migratiesaldo	9.920	17.879	20.051	16.425	17.477	24.767	25.208	29.187	31.822	28.468	36.909	31.113

* Breuk in tijdreeks (zie definitie).
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die zich vanuit het buitenland langdurig (meer dan 3 maanden) in het Vlaamse Gewest komen vestigen (=internationale immigraties) en aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die vanuit het Vlaamse Gewest naar het buitenland emigreren (=internationale emigraties), totalen en deelcomponenten van deze bewegingen, in de loop van het jaar. Deelcomponenten bij de internationale immigraties zijn het aantal immigraties in strikte zin, het aantal herinschrijvingen in het bevolkings- of vreemdelingenregister na schrappingen en het aantal veranderingen van wachtregister naar een regulier bevolkingsregister. Deelcomponenten bij de internationale emigraties zijn het aantal emigraties in strikte zin, het aantal ambtelijke schrappingen en het aantal veranderingen van een regulier bevolkingsregister naar het wachtregister. Het migratiesaldo is het verschil tussen het totaal aantal internationale immigraties en het totaal aantal internationale emigraties, telkens van personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit.

Er is een breuk in de tijdreeks in 2010. Vanaf dan worden ook veranderingen van register opgenomen bij de emigraties (verandering van een regulier bevolkingsregister naar het wachtregister) en worden herinschrijvingen na ambtelijke schrappingen en ambtelijke schrappingen gevolgd door herinschrijvingen binnen hetzelfde kalenderjaar niet meer meegerekend.

Vaststellingen

In de loop van 2011 kwamen 49.843 vreemdelingen zich vanuit het buitenland langdurig (meer dan 3 maanden) in het Vlaamse Gewest vestigen. 6.565 vreemdelingen werden overgeschreven van het wachtregister naar een regulier bevolkingsregister (het bevolkingsregister of het vreemdelingenregister) en 2.633 vreemdelingen werden opnieuw ingeschreven nadat ze eerder waren geschrapt. De totale internationale immigratie van vreemdelingen in het Vlaamse Gewest ligt daarmee op 59.041 personen. Dat totaalcijfer is tegenover 2000 meer dan verdubbeld en sinds 2005 onafgebroken gestegen, uitgezonderd een kleine afname in 2009. Ook in 2011 was er slechts sprake van een beperkte toename van de totale internationale immigratie tegenover 2010.

Ook de totale internationale emigratie van vreemdelingen is in dezelfde periode bijna verdubbeld. Maar de emigratie ligt wel duidelijk lager dan de immigratie. In 2011 ging het in totaal om 27.928 personen: 14.937 vreemdelingen zijn vanuit het Vlaamse Gewest naar het buitenland vertrokken, 11.692 vreemdelingen zijn ambtshalve uit het bevolkings- of vreemdelingenregister geschrapt en 1.299 vreemdelingen werden overgeschreven van een regulier bevolkingsregister naar het wachtregister.

Het saldo van de totale internationale immigratie en emigratie van vreemdelingen geeft aan dat in het Vlaamse Gewest in 2011 31.113 vreemdelingen meer zijn binnengekomen dan er zijn vertrokken. Dat migratiesaldo is globaal genomen in de periode 2000-2011 duidelijk toegenomen, uitgezonderd in 2003, 2009 en 2011.

2.1.2. Evolutie van de internationale migratie van vreemdelingen in België

2.1.2.a
Evolutie van de internationale immigratie en emigratie van vreemdelingen, totalen en saldo, België, 2000-2011

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	2011
Immigratie	62.909	82.228	83.368	78.746	83.960	97.888	101.872	109.926	126.069	126.877	140.375	138.071
Emigratie	-39.613	-37.748	-37.732	-39.216	-43.179	-44.298	-45.573	-45.437	-52.407	-57.873	-55.468	-65.951
Migratiesaldo	23.296	44.480	45.636	39.530	40.781	53.590	56.299	64.489	73.662	69.004	84.907	72.120

* Breuk in tijdreeks (zie definitie).
Bron: ADSEI, bewerking HIVA.

2.1.2.b
Internationale immigratie en emigratie van vreemdelingen per gewest, deelcomponenten, Belgische gewesten, 2011

	VL	VL	BR	BR	WA	WA
Herinschrijving	2.633		2.648		1.564	
Verandering van register	6.565		2.514		4.199	
Immigratie strikte zin	49.843		43.158		24.947	
Ambtshalve Schrapping		-11.692		-11.068		-5.645
Verandering van register		-1.299		-310		-901
Emigratie strikte zin		-14.937		-11.515		-8.584

VL=Vlaams Gewest, BR=Brussels Hoofdstedelijk Gewest, WA=Waals Gewest.
Bron: ADSEI, bewerking HIVA.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die zich vanuit het buitenland langdurig (meer dan 3 maanden) in België/gewesten komen vestigen (=internationale immigraties) en aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die vanuit België/gewesten naar het buitenland emigreren (=internationale emigraties), totalen voor België (2.1.2.a) en deelcomponenten per gewest (2.1.2.b), in de loop van het jaar. Deelcomponenten bij de internationale immigraties zijn het aantal immigraties in strikte zin, het aantal herinschrijvingen in het bevolkings- of vreemdelingenregister na schrappingen en het aantal veranderingen van wachtregister naar een regulier bevolkingsregister. Deelcomponenten bij de internationale emigraties zijn het aantal emigraties in strikte zin, het aantal ambtelijke schrappingen en het aantal veranderingen van een regulier bevolkingsregister naar het wachtregister. Het migratiesaldo is het verschil tussen het totaal aantal internationale immigraties en het totaal aantal internationale emigraties, telkens van personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit.

Er is een breuk in de tijdreeks in 2010. Vanaf dan worden ook veranderingen van register opgenomen bij de emigraties (verandering van een regulier bevolkingsregister naar het wachtregister) en worden herinschrijvingen na ambtelijke schrappingen en ambtelijke schrappingen gevolgd door herinschrijvingen binnen hetzelfde kalenderjaar niet meer meegerekend.

Vaststellingen

In 2011 werden 138.071 immigraties van vreemdelingen genoteerd in België en bijna half zo veel emigraties (65.951). Het betreft 117.948 immigraties in strikte zin, 13.278 veranderingen van register (uit wachtregister) en 6.845 herinschrijvingen na schrapping voor de immigraties. Bij de emigraties gaat het om 35.036 emigraties in strikte zin, 2.510 veranderingen van register (naar wachtregister) en 28.405 ambtelijke schrappingen.

De figuur toont een positieve migratiebalans voor de volledige periode, met een migratiesaldo van vreemdelingen in België dat algemeen stijgt van 23.296 in 2000 naar 72.120 in 2011. In 2003 en 2009 en zeker in 2011 daalt het saldo tegenover het voorgaande jaar. Daarmee vertoont het Belgische migratiesaldo dezelfde evolutie als het Vlaamse migratiesaldo (2.1.1.). Het afnemende migratiesaldo van 2009 en 2011 hangt samen met een sterke emigratie. De figuur illustreert namelijk dat niet alleen de immigratie stijgt, maar dat er sinds 2007 ook steeds meer vreemdelingen het land verlaten. Dit wijst in de richting van een toenemende mobiliteit van vreemdelingen, naast permanente migraties.

In 2011 kent het algemene migratiesaldo in België een verdeling van 43% voor het Vlaamse Gewest, 35% voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en 22% voor het Waalse Gewest. In vergelijking met de totale bevolking verdeeld over de gewesten (respectievelijk 58%, 10% en 32%), is er verhoudingsgewijs een sterke migratie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Hoewel in elk gewest de immigratiebewegingen voornamelijk immigraties in strikte zin zijn, toont de figuur een hoger aantal herinschrijvingen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en vooral een hoger aantal veranderingen van register in het Vlaamse en Waalse Gewest (het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest telt nog geen vijfde van de veranderingen van register). Bij de emigraties kent vooral het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest veel schrappingen en het Vlaamse en Waalse Gewest een hoger aantal veranderingen van register.

2.1.3. Evolutie van de internationale immigratie van vreemdelingen in Europa

2.1.3.a
Evolutie van de internationale immigratie van vreemdelingen, EU15, 2002-2011

	2002	2004	2008	2011
VK	291.471	432.637	505.161	487.614
Duitsland	658.341	602.182	572.472	398.913
Italië	161.914	394.756	496.549	354.327
Spanje	443.085	645.844	567.365	335.881
Frankrijk		158.907	152.888	160.020
België	93.368	83.960		125.927
Oostenrijk	86.144	104.246	94.376	96.109
Nederland	86.619	65.121	94.335	
Zweden	47.603	47.580	82.972	75.546
Griekenland			74.724	50.370
Denemarken	30.597	27.870	37.488	34.562
Ierland	41.775	60.050	45.644	32.350
Finland	9.972	11.511	19.684	20.149
Luxemburg	10.988	12.245	16.728	19.063
Portugal			20.132	7.155

Bron: Eurostat.

2.1.3.b
Immigratie van vreemdelingen tegenover de totale bevolking per land, EU15, 2011*, aantal immigranten per 1.000 inwoners

* De cijfers voor Nederland hebben betrekking op 2009.
Bron: Eurostat, bewerking HIVA.

Definitie

Internationale immigratie van vreemdelingen wordt door Eurostat gedefinieerd als de actie waarbij de persoon, die voordien een vaste verblijfplaats in een andere lidstaat had of in een land buiten de EU, zich vestigt in een EU-lidstaat verschillend van diens nationaliteit voor een periode van minstens 12 maanden. De aantallen omvatten zowel EU-burgers uit een ander EU-land als personen van buiten de EU. Gezien Eurostat een andere definitie voor immigratie hanteert dan ADSEI, zijn de immigratiecijfers voor België verschillend in beide bronnen.

In de tabel gaat het om absolute aantallen. In de figuur om het aandeel immigranten ten opzichte van de totale bevolking in aantal immigranten per 1.000 inwoners.

Vaststellingen

Het EU15-land dat in 2011 in absolute aantallen het meeste immigranten opvangt, is het Verenigd Koninkrijk, gevolgd door Duitsland, Italië en Spanje. In tegenstelling tot de andere 'grote' landen kent het Verenigd Koninkrijk een stelselmatige toename van het aantal immigranten sinds 2002. De Duitse immigratiecijfers namen langzaam af tussen 2002 en 2008 om in 2009 drastisch te dalen en daarna terug te stijgen. De cijfers van Italië – in 2011 naar absolute aantallen immigranten op de derde plaats van de EU15-landen – schommelen en kennen sinds 2007 een neerwaartse trend. Dit geldt ook voor Spanje. De Spaanse immigratiecijfers in 2011 zijn amper een derde van de cijfers in 2007, toen het aantal immigranten in Spanje 920.534 bedroeg. Dit is ruim 350.000 immigranten meer dan het toenmalige tweede land in de lijst, Duitsland. Frankrijk, dat iets groter is dan Italië en bijna de helft meer inwoners heeft dan Spanje, komt op de vijfde plaats met een veel lager aantal immigraties dan de andere bevolkingsrijke EU15-landen. België positioneert zich met bijna 126.000 immigranten in 2011 op de zesde plaats.

Algemeen genomen is de verhouding tussen de eigen bevolking en het aantal immigranten het grootst in Luxemburg. Van de bevolkingsrijkere EU15-landen kenden in 2011 België en Oostenrijk in verhouding tot hun populatie het grootste aantal immigranten, gevolgd door Zweden, het Verenigd Koninkrijk, Spanje en Ierland. Een aantal van de grotere EU15-landen zoals Duitsland, maar vooral Frankrijk ontvangen in verhouding tot de eigen bevolking relatief weinig immigranten.

2.1.4. Geografische spreiding van de immigratie van vreemdelingen

2.1.4.
Totale internationale immigratie van vreemdelingen tegenover de totale bevolking per gemeente, Vlaams Gewest, 2011, in aantal immigranten per 1.000 inwoners

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Totaal aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die in de loop van 2011 vanuit het buitenland immigreren naar het Vlaamse Gewest ten opzichte van de totale bevolking per gemeente, in aantal immigranten per 1.000 inwoners. Het gaat om de som van het aantal immigraties in strikte zin, het aantal herinschrijvingen in het bevolkings- of vreemdelingenregister na schrappingen en het aantal veranderingen van wachtregister naar een regulier bevolkingsregister.

Vaststellingen

De top 5 van het aantal gemeenten met het relatief hoogste aantal immigranten wordt gevormd door Leuven (39 personen per 1.000 inwoners), Antwerpen (30), Baarle-Hertog (27), Kraainem (26) en Tervuren (24). Ook Hoogstraten (22), Gent (21) en Turnhout (21) scoren net boven 20 immigranten per 1.000 inwoners.

2.2. IMMIGRATIE NAAR NATIONALITEIT, GESLACHT EN LEEFTIJD

2.2.1. Immigratie van vreemdelingen in Vlaanderen naar nationaliteitsgroep en geslacht

2.2.1.a
Internationale immigratie van vreemdelingen naar nationaliteitsgroep en deelcomponenten, Vlaams Gewest, 2011

	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
Herinschrijving	732	87	274	718	113	64	231	414
Verandering van register	3	1	2	248	742	1.398	49	4.122
Immigratie strikte zin	10.879	1.562	4.305	13.790	2.223	1.481	3.202	12.401

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

2.2.1.b
Totale internationale immigratie van vreemdelingen naar nationaliteitsgroep en geslacht, Vlaams Gewest, 2011

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat-EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
Man	6.024	919	2.519	8.226	1.651	1.267	1.845	8.534
Vrouw	5.590	731	2.062	6.530	1.427	1.676	1.637	8.403

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die zich vanuit het buitenland langdurig (meer dan 3 maanden) in het Vlaamse Gewest komen vestigen (=internationale immigraties), naar nationaliteitsgroep en deelcomponenten (2.2.1.a) en naar nationaliteitsgroep en geslacht (2.2.1.b), in de loop van 2011.

Deelcomponenten: het aantal immigraties in strikte zin, het aantal herinschrijvingen in het bevolkings- of vreemdelingenregister na schrappingen en het aantal veranderingen van wachtregister naar een regulier bevolkingsregister. In figuur 2.2.1.b gaat het om de som van deze deelcomponenten.

Volgende nationaliteitsgroepen worden gebruikt:

- Buurlanden: Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg;
- West- en Noord-EU-landen: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden en Finland;
- Zuid-EU-landen: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta en Cyprus;
- Oost-EU-landen: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije en Roemenië;
- Kandidaat-EU-landen: Turkije, Macedonië, Kroatië, IJsland, Servië en Montenegro;
- Europa buiten de EU: Zwitserland, Noorwegen, Albanië, Belarus, Kosovo, Moldavië, Rusland, Bosnië, Oekraïne, Liechtenstein, Andorra, Monaco en San Marino;
- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië en Mauritanië;
- Andere landen: andere landen dan diegene vermeld in bovenstaande groepen.

Vaststellingen

In 2011 was de grootste groep vanuit het buitenland afkomstige immigranten de groep 'andere landen'. Het gaat om personen met een niet-Europese en niet-Maghrebijnse nationaliteit. Dat is mede te danken aan het relatief hoge aantal registerveranderingen in deze nationaliteitsgroep (=asielzoekers die overgeschreven worden van het wachtregister naar een regulier bevolkingsregister na erkenning als vluchteling of persoon met subsidiaire bescherming of na verwerving van een verblijfsvergunning om een andere reden (familiehereniging, verblijfsvergunning om humanitaire of medische redenen…)). Na de groep 'andere landen' volgen de Oost-EU-burgers en de personen met een nationaliteit van één van de buurlanden.

Naar geslacht blijken de mannen in nagenoeg alle nationaliteitsgroepen in de meerderheid, de Europeanen van buiten de EU uitgezonderd. Het verschil tussen het aantal immigrerende mannen en het aantal immigrerende vrouwen blijft bij de meeste nationaliteitsgroepen relatief beperkt. Enkel bij de personen met een Oost-EU-nationaliteit loopt dat verschil behoorlijk op.

2.2.2. Immigratie van de meest voorkomende nationaliteiten in Vlaanderen

2.2.2.a

Internationale immigratie van de 10 meest voorkomende vreemde nationaliteiten naar deelcomponenten, Vlaams Gewest, 2011

	NL	PL	RO	MA	BG	TR	ES	FR	IN	RU
Herinschrijving	581	277	122	210	180	92	77	98	15	34
Verandering van register	3	5	28	1	50	95	0	0	43	699
Immigratie strikte zin	8.319	5.818	3.411	2.740	2.413	1.754	1.796	1.443	1.304	495

NL=Nederland, PL=Polen, RO=Roemenië, MA=Marokko, BG=Bulgarije, TR=Turkije, ES=Spanje, FR=Frankrijk, IN=India, RU=Rusland.
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

2.2.2.b

Internationale immigratie van de 10 meest voorkomende niet-EU-nationaliteiten naar deelcomponenten, Vlaams Gewest, 2011

	MA	TR	IN	RU	IQ	CN	US	AF	XK	AM
Herinschrijving	210	92	15	34	9	29	12	7	13	13
Verandering van register	1	95	43	699	668	126	0	651	531	435
Immigratie strikte zin	2.740	1.754	1.304	495	448	940	883	227	197	154

MA=Marokko, TR=Turkije, IN=India, RU=Rusland, IQ=Irak, CN=China, US=Verenigde Staten, AF=Afghanistan, XK=Kosovo, AM=Armenië.
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

2.2.2.c

Evolutie van de internationale immigratie van de meest voorkomende vreemde nationaliteiten (enkel immigratie in strikte zin), Vlaams Gewest, 2000-2011

	NL	PL	RO	MA	BG	ES	TR	FR	IN	DE	PT
2000	6.265	507	217	1.429	123	542	1.382	1.186	409	1.048	550
2004	7.666	1.176	399	2.196	315	569	1.617	1.262	777	1.098	750
2008	10.175	4.916	1.678	2.595	2.157	957	1.777	1.593	1.097	1.398	1.034
2011	8.319	5.818	3.411	2.740	2.413	1.796	1.754	1.443	1.304	1.103	1.086

NL=Nederland, PL=Polen, RO=Roemenië, MA=Marokko, BG=Bulgarije, ES=Spanje, TR=Turkije, FR=Frankrijk, IN=India, DE=Duitsland, PT=Portugal.
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die zich vanuit het buitenland langdurig (meer dan 3 maanden) in het Vlaamse Gewest komen vestigen (=internationale immigraties), naar nationaliteit en deelcomponenten, in de loop van 2011. Het gaat om de top 10 van meest immigrerende nationaliteiten van alle EU- en niet-EU-nationaliteiten (2.2.2.a) en alle niet-EU-nationaliteiten (2.2.2.b).

Deelcomponenten: het aantal immigraties in strikte zin, het aantal herinschrijvingen in het bevolkings- of vreemdelingenregister na schrappingen en het aantal veranderingen van wachtregister naar een regulier bevolkingsregister.

Bij de evolutie van de meest immigrerende nationaliteiten (2.2.2.c) (voor top 10 van nationaliteiten in 2011) gaat het enkel om het aantal internationale immigraties in strikte zin. Vergelijkbare cijfers over de jaren heen over het totaal aantal internationale immigraties per nationaliteit (inclusief herinschrijvingen en veranderingen van register) zijn door een breuk in de tijdreeks in 2010 voorlopig niet beschikbaar.

Vaststellingen

In 2011 waren de Nederlanders de grootste groep vanuit het buitenland komende immigranten in het Vlaamse Gewest. Bij de andere 9 landen in de top 10 zijn 5 EU-landen (Polen, Roemenië, Bulgarije, Spanje en Frankrijk) en 4 niet-EU-landen (Marokko, Turkije, India en Rusland). Bij de niet-EU-nationaliteiten valt op dat bij de Russen, de Irakezen, de Afghanen, de Kosovaren en de Armeniërs het aantal veranderingen van register hoger ligt dan het aantal immigraties in strikte zin. Het gaat om asielzoekers die als vluchteling of als persoon met subsidiair beschermingsstatuut erkend worden of die een verblijfsvergunning om een andere reden verwerven (familiehereniging, verblijfsvergunning om humanitaire of medische redenen…).

Het aantal immigraties in strikte zin is sinds 2000 bij bijna alle nationaliteiten gestegen maar niet bij alle groepen in dezelfde mate en op hetzelfde moment. Bij de Nederlanders is er sprake van een grote stijging tijdens bijna de hele periode, behalve tijdens de meest recente jaren. Daartegenover staat dat het aantal inwijkelingen uit Polen, Roemenië, Bulgarije en Spanje juist tijdens de meest recente jaren zeer sterk is toegenomen. Polen is in 2004 toegetreden tot de Europese Unie, Bulgarije en Roemenië in 2007. Bij de Marokkanen is er sprake van een duidelijke stijging tijdens de hele periode. Bij de Turken, Fransen en Duitsers blijft het aantal inwijkelingen sinds begin jaren 2000 min of meer status quo.

2.2.3. Immigratie van de meest voorkomende nationaliteiten in België

2.2.3.a

Internationale immigratie van de 10 meest voorkomende vreemde nationaliteiten naar deelcomponenten, België, 2011

	FR	RO	NL	PL	MA	ES	IT	BG	PT	TR
Herinschrijving	835	663	681	555	622	312	509	328	299	159
Verandering van register	5	232	7	9	11	3	1	127	3	209
Immigratie strikte zin	13.847	10.889	9.510	9.287	8.491	5.288	4.717	4.285	3.140	2.897

FR=Frankrijk, RO=Roemenië, NL=Nederland, PL=Polen, MA=Marokko, ES=Spanje, IT=Italië, BG=Bulgarije, PT=Portugal, TR=Turkije.
Bron: ADSEI, bewerking HIVA.

2.2.3.b

Internationale immigratie van de 10 meest voorkomende niet-EU-nationaliteiten naar deelcomponenten, België, 2011

	MA	TR	US	CD	IN	RU	CN	IQ	CM	XK
Herinschrijving	622	159	26	193	27	48	77	11	53	15
Verandering van register	11	209	3	652	62	1.223	172	1.018	258	1.006
Immigratie strikte zin	8.491	2.897	2.559	1.522	2.270	970	1.577	587	1.292	366

MA=Marokko, TR=Turkije, US=Verenigde Staten, CD=Congo, IN=India, RU=Rusland, CN=China, IQ=Irak, CM=Kameroen, XK=Kosovo.
Bron: ADSEI, bewerking HIVA.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die zich vanuit het buitenland langdurig (meer dan 3 maanden) in België komen vestigen (=internationale immigraties), naar nationaliteit en deelcomponenten, in de loop van 2011. Het gaat om de top 10 van meest immigrerende nationaliteiten van alle EU- en niet-EU-nationaliteiten (2.2.3.a) en alle niet-EU-nationaliteiten (2.2.3.b).

Deelcomponenten: het aantal immigraties in strikte zin, het aantal herinschrijvingen in het bevolkings- of vreemdelingenregister na schrappingen en het aantal veranderingen van wachtregister naar een regulier bevolkingsregister.

Vaststellingen

Immigratie in België wordt voornamelijk ondernomen door EU-burgers. Van het totaal aantal immigranten (138.071) die in 2011 het land binnenkwamen, zijn de meeste afkomstig van buurlanden zoals Frankrijk (11%) en Nederland (7%), nieuwe EU-lidstaten als Roemenië (9%), Polen (7%) en Bulgarije (3%), en Zuid-Europese landen als Spanje (4%), Italië (4%) en Portugal (3%). De Marokkaanse (7%) en de Turkse (2%) zijn de enige 2 niet-EU-immigraties bij de top 10 in België. Enkel de immigratie uit Roemenië, Bulgarije en Turkije kent een substantieel aandeel van veranderingen van register. Het gaat hierbij om asielzoekers die erkend worden als vluchteling of als persoon met subsidiaire bescherming of een verblijfsvergunning om een andere reden verwerven (familiehereniging, verblijfsvergunning om humanitaire of medische redenen…).

In vergelijking met het Vlaamse Gewest zijn in geheel België niet de Nederlanders de grootste groep immigranten, maar de Fransen. In Vlaanderen staan de Fransen pas op de achtste plaats. Nog een duidelijk verschil is dat de Indiërs en de Russen deel uitmaken van de top 10 in Vlaanderen, maar niet van die in België. Omgekeerd staan de Italianen en de Portugezen in de Belgische top 10, maar niet in de Vlaamse.

De meest voorkomende niet-EU-immigraties in België in 2011 zijn over het algemeen veel kleiner in omvang dan de EU-immigraties. Enkel Marokko en Turkije halen de algemene top 10. De 10 grootste niet-EU-migratiestromen zijn afkomstig uit verschillende werelddelen en type landen. Immigraties uit traditionele herkomstlanden als Marokko en Turkije vormen de grootste niet-EU-stromen, respectievelijk 7% en 2% van de totale immigratie in België in 2011. Ook uit de voormalige kolonie Congo komen heel wat immigranten (2%). Verder zorgen de Verenigde Staten (2%) en opkomende groeilanden als India (2%), Rusland (2%) en China (1%) voor een substantiële immigratie in België. Op de laatste 3 plaatsen in de top 10 van niet-EU-landen staan Irak (1%), Kameroen (1%) en Kosovo (1%). Niet-EU-immigraties kennen een groter aandeel veranderingen van register van asielzoekers dan EU-immigraties. De figuur toont een opvallend groot aandeel registerveranderingen voor de immigratie uit Congo (28% van de immigratie uit dit land), Rusland (55%), Irak (63%) en Kosovo (73%).

De Belgische top 10 van niet-EU-landen is vergelijkbaar met die van Vlaanderen, zij het in een andere rangschikking. In het Vlaamse Gewest nemen de Indische en Russische immigratie een prominentere (respectievelijk derde en vierde) plaats in. Daarnaast maken zowel Afghanistan als Armenië deel uit van de top 10 niet-EU-landen bij immigratie in het Vlaamse Gewest. Deze landen maken geen deel uit van de top 10 niet-EU-immigratie in België, Congo en Kameroen wel.

2.2.4. Immigratie van vreemdelingen in Europa naar nationaliteitsgroep

2.2.4.
Internationale immigratie van vreemdelingen per nationaliteitsgroep, EU15-landen en Vlaams Gewest, 2010, in aantal immigranten per 1.000 inwoners

	LU	BE	VL*	ES	SE	GB	AT	IT	DK	IE	NL**	GR	DE	FI	FR	PT
Niet-EU-immigranten	6,3	5,0	4,2	6,2	5,8	5,2	2,8	5,1	3,1	1,6	2,1	3,2	2,0	2,0	1,4	0,5
EU-immigranten	25,1	5,5	5,2	3,2	2,6	2,8	4,9	2,0	3,0	3,5	2,9	1,7	1,9	1,3	0,9	0,2

LU=Luxemburg, BE=België, VL=Vlaams Gewest, ES=Spanje, SE=Zweden, GB=Verenigd Koninkrijk, AT=Oostenrijk, IT=Italië, DK=Denemarken, IE=Ierland, NL=Nederland, GR=Griekenland, DE=Duitsland, FI=Finland, FR=Frankrijk, PT=Portugal.
* Cijfer voor 2011.
** Cijfer voor 2009.
Bron: Eurostat, bewerking HIVA.

Definitie

Aandeel van vanuit het buitenland immigrerende vreemdelingen per nationaliteitsgroep tegenover de totale bevolking, in de EU15-landen en het Vlaamse Gewest, in 2010, in aantal immigranten per 1.000 inwoners.

Immigratie van vreemdelingen wordt door Eurostat gedefinieerd als de actie waarbij de persoon, die voordien een vaste verblijfplaats in een andere lidstaat had of in een land buiten de EU, zich vestigt in een EU-lidstaat verschillend van diens nationaliteit voor een periode van minstens 12 maanden. Gezien Eurostat een andere definitie voor immigratie hanteert dan ADSEI, zijn de immigratiecijfers voor België verschillend in beide bronnen.

Vaststellingen

Van alle EU15-landen ontvangt Luxemburg verhoudingsgewijs het meeste immigranten. Daarna volgt België. Op vlak van EU-immigratie zijn er naast Luxemburg nog 2 landen: België en Oostenrijk. Wat betreft het aantal niet-EU-migranten in verhouding tot de bevolking komt België op de zesde plaats na Luxemburg, Spanje, Zweden, het Verenigd Koninkrijk en Italië. Het Vlaamse Gewest heeft inzake immigratie naar nationaliteitsgroepen een vergelijkbaar profiel als België.

2.2.5. Immigratie van de meest voorkomende nationaliteiten in Europa

2.2.5.
Aantal immigrerende vreemdelingen voor de 15 meest immigrerende niet-EU-nationaliteiten in de EU15*, 2011

* Geen data beschikbaar voor Duitsland, Frankrijk, Nederland, Oostenrijk en Portugal. Voor het Verenigd Koninkrijk zijn de data niet voor alle nationaliteiten beschikbaar.
Bron: Eurostat, bewerking HIVA.

Definitie

Aantal immigrerende vreemdelingen in de EU15 voor de 15 meest immigrerende niet-EU-nationaliteiten. De cijfers geven de som van de immigranten in alle EU15-landen met beschikbare data. De cijfers zijn onvolledig omdat voor een aantal landen ofwel geen detailgegevens per nationaliteit gegeven worden (Duitsland, Frankrijk, Nederland, Oostenrijk en Portugal) ofwel omdat niet voor alle nationaliteiten gegevens meegedeeld worden (Verenigd Koninkrijk).

Vaststellingen

In de EU15-landen waarvoor detailgegevens beschikbaar zijn, vormen de Indiërs de grootste groep immigranten. De top 5 wordt vervolledigd door China, Pakistan, Marokko en de Verenigde Staten.

2.2.6. Immigratie van vreemdelingen in Vlaanderen naar leeftijd

2.2.6.a

Leeftijdsverdeling van de totale bevolking en van de totale groep vanuit het buitenland immigrerende vreemdelingen, Vlaams Gewest, 2011, in %

	0-5	6-11	12-17	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80+
Totale bevolking	6,6	6,3	6,5	8,3	6,0	12,7	14,9	14,1	11,0	8,2	5,3
Immigranten	7,3	6,1	5,5	19,8	18,3	23,4	12,1	5,0	1,8	0,6	0,1

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

2.2.6.b

Aantal vanuit het buitenland immigrerende vreemdelingen naar leeftijds- en nationaliteitsgroep, Vlaams Gewest, 2011

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat-EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
80+	25	0	10	1	6	8	12	17
70-79	87	10	14	39	22	35	54	88
60-69	337	46	47	128	59	80	134	258
50-59	735	116	243	776	159	149	213	553
40-49	1.691	289	594	1.987	289	265	436	1.615
30-39	2.192	319	886	3.712	610	568	1.054	4.430
25-29	1.766	256	733	2.770	610	476	676	3.500
18-24	2.217	374	1.264	3.137	731	564	561	2.826
12-17	527	48	193	568	213	230	107	1.354
6-11	849	89	308	687	176	272	83	1.147
0-5	1.187	103	289	950	182	296	147	1.135

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel van elke leeftijdsgroep in de totale bevolking (som van Belgen en vreemdelingen) op 1 januari 2012 en in de groep van personen met een huidige vreemde nationaliteit die in de loop van 2011 vanuit het buitenland geïmmigreerd zijn naar het Vlaamse Gewest, totaal (2.2.6.a) en naar nationaliteitsgroep (2.2.6.b), in %. Het gaat bij de immigranten telkens om de som van het aantal immigraties in strikte zin, het aantal herinschrijvingen in het bevolkings- of vreemdelingenregister na schrappingen en het aantal veranderingen van wachtregister naar een regulier bevolkingsregister.

Volgende nationaliteitsgroepen worden gebruikt:

- Buurlanden: Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg;
- West- en Noord-EU-landen: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden en Finland;
- Zuid-EU-landen: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta en Cyprus;
- Oost-EU-landen: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije en Roemenië;
- Kandidaat-EU-landen: Turkije, Macedonië, Kroatië, IJsland, Servië en Montenegro;
- Europa buiten de EU: Zwitserland, Noorwegen, Albanië, Belarus, Kosovo, Moldavië, Rusland, Bosnië, Oekraïne, Liechtenstein, Andorra, Monaco en San Marino;
- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië en Mauritanië;
- Andere landen: andere landen dan diegene vermeld in bovenstaande groepen.

Vaststellingen

Het leeftijdsprofiel van de immigrerende vreemdelingen verschilt duidelijk van dat van de totale bevolking in Vlaanderen. De immigrerende vreemdelingen zijn een pak jonger. Bij de totale bevolking zijn de leeftijdsgroepen tussen 30 en 59 jaar relatief gezien het grootst, bij de immigranten zijn dat de groepen tussen 18 en 39 jaar. Het aandeel 60-plussers bedraagt bij de immigranten amper 2,5% tegenover 24,5% bij de totale bevolking.

Ook tussen de nationaliteitsgroepen onderling zijn er duidelijke verschillen. Het aandeel van de minderjarigen ligt het hoogst bij de Europeanen van buiten de EU (27%) en het laagst bij de immigranten uit de Maghreblanden (10%). Daar staat tegenover dat het aandeel van de 18- tot 59-jarigen bij de immigranten uit de Maghreblanden het hoogst ligt (85%) en bij de Europeanen van buiten de EU het laagst (69%). Het aandeel 60-plussers varieert van 1% bij de immigranten uit de Oost-EU-landen tot 6% bij de immigranten uit de Maghreblanden.

2.3. IMMIGRATIE NAAR REDEN VAN EERSTE VERBLIJF

2.3.1. Reden van eerste verblijf van niet-EU-vreemdelingen in België

2.3.1.a
Evolutie van de reden van eerste verblijf van niet-EU-vreemdelingen, België, 2008-2011

	2008	2009	2010	2011
Andere	12.041	17.803	29.157	25.997
Werk	7.097	5.391	4.134	4.544
Studie	6.743	7.222	5.695	4.035
Familie	20.320	28.523	28.667	25.509

Bron: Eurostat.

2.3.1.b
Reden van eerste verblijf van niet-EU-vreemdelingen voor de 5 meest voorkomende nationaliteiten per reden, België, 2010

MA=Marokko, TR=Turkije, RU=Rusland, CD=Congo, IN=India, CN=China, CM=Kameroen, US=Verenigde Staten, JP=Japan, AM=Armenië, XK=Kosovo.
Bron: EMN (DVZ).

Definitie

Evolutie van eerste verblijfsvergunningen van niet-EU-burgers in België van 2008 tot 2011 naar reden van verblijf (2.3.1.a) en de 5 meest voorkomende nationaliteiten per reden van eerste verblijf voor de vergunningen uitgereikt aan niet-EU-burgers in 2010 in België (2.3.1.b). Cijfers voor het Vlaamse Gewest zijn niet beschikbaar.

In navolging van het Europees Reglement CE 862/2007 voor gemeenschappelijke statistieken over migratie en internationale bescherming, bevat het Rijksregister sinds 2008 gegevens over de wettelijke reden voor migratie naar België (de reden van afleveren van een eerste verblijfsvergunning). Het betreft eerste verblijfsvergunningen (van minstens 3 maanden) uitgereikt aan niet-EU-burgers in België. EU-burgers zijn niet opgenomen in deze data, omdat ze vrij circuleren binnen de Europese Unie. Een eerste verblijfsvergunning wordt gedefinieerd als een verblijfsvergunning voor de eerste maal toegekend of een vergunning die ingaat minimum 6 maanden na het vervallen van de vorige vergunning.

Er zijn 4 categorieën van wettelijke redenen voor verblijf: familie, studie, werk en 'andere'. Familie verwijst naar familievorming (huwelijk) of –hereniging (migratie van familieleden) en nieuwgeboren of geadopteerde kinderen. 'Andere redenen' omvatten onder meer vergunningen toegekend aan vreemdelingen met een vluchtelingenstatuut of subsidiaire bescherming, aan niet-begeleide minderjarigen en slachtoffers van mensenhandel of vergunningen toegekend voor humanitaire of medische redenen (regularisaties). De categorie 'andere' bevat verder ook vergunningen waarvan de reden van verblijf onduidelijk is en deze toegekend aan diplomaten.

Vaststellingen

Het aantal eerste verblijfsvergunningen steeg van 46.201 in 2008 naar 67.653 in 2010 en nam opnieuw af in 2011 (60.085), in overeenstemming met de licht dalende immigratie in 2011 (2.1.2.a). Figuur 2.3.1.a toont dat verblijfsvergunningen in België tussen 2008 en 2011 hoofdzakelijk toegekend werden op basis van familiale redenen (tussen 42% en 49%). In 2010 en 2011 werd ongeveer eenzelfde aandeel verblijfsvergunningen toegekend voor 'andere' redenen (43%). De stijging van deze categorie 'andere' in 2009-2010 heeft onder meer te maken met een hoger aantal personen dat een verblijfsvergunning ontving omwille van humanitaire of medische redenen in het kader van de regularisatiecampagne. Steeds minder eerste verblijfsvergunningen worden toegekend in het kader van studies of werk. Beide categorieën gaan van 15% in 2008 naar respectievelijk 7% en 8% in 2011 van het totaal aantal eerste vergunningen.

In overeenstemming met de immigratie uit Marokko (grootste niet-EU-migratie in België), is de Marokkaanse nationaliteit sterk vertegenwoordigd bij alle categorieën verblijfsvergunningen in België in 2010. In de figuur 2.3.1.b valt vooral het hoge aantal vergunningen op dat werd toegekend aan Marokkanen omwille van familiale redenen (de enige categorie waarbij ze als eerste nationaliteit verschijnen). Het Europees migratienetwerk (EMN) detailleert verder dat voor 75% van deze vergunningen, de Marokkaanse migranten een EU-burger vervoegen, waarvan het in 70% van de gevallen om een partner gaat en in 30% van de gevallen een kind of ander familielid betreft.

Ook Turkije (tweede grootste niet-EU-migratie in België) behoort tot de 5 grootste herkomstlanden van niet-EU-migranten met eerste verblijfsvergunning op basis van familiale redenen, studie en werk. Congolese en Russische migranten verkregen hun eerste verblijfsvergunning in België in 2010 voornamelijk op basis van familiale redenen en 'andere' redenen. Deze laatste categorie bevat onder meer vergunningen voor erkende vluchtelingen en personen met subsidiair beschermingsstatuut alsook vergunningen op basis van medische of humanitaire redenen. Zoals 2.2.3.b aangeeft, wordt een substantieel aandeel van de verblijfsvergunningen van Russische en Congolese migranten toegekend na een asielaanvraag (veranderingen van register). Dit geldt eveneens voor immigranten uit Kosovo. Immigranten met Armeense nationaliteit verkrijgen een eerste verblijfsvergunning ook vooral om 'andere' redenen. Dit loopt samen met de Vlaamse data

van toegekende arbeidskaarten in 2012 (2.4.1.), waaruit blijkt dat de Armeense de meest voorkomende nationaliteit is in het kader van humanitaire regularisaties.

Eerste verblijfsvergunningen op basis van werk werden in 2010 vooral toegekend aan immigranten uit India, de Verenigde Staten en Japan. Het volgende deel over arbeidskaarten (2.4.1.) geeft verder aan dat hooggeschoolden en leidinggevenden (tewerkgesteld in Vlaanderen met een arbeidskaart B) voornamelijk afkomstig zijn uit deze landen. Immigranten uit India verkrijgen verder ook een hoog aantal vergunningen voor familiale redenen en immigranten uit de Verenigde Staten in het kader van studies. De figuur toont ten slotte dat China en Kameroen als de 2 sterkst vertegenwoordigde herkomstlanden optreden voor immigranten met een eerste verblijf op basis van studies. Dit geldt ook voor arbeidskaarten C toegekend aan studenten in Vlaanderen, waarvan 25% uit Kameroen en 12% uit China afkomstig is (2.4.1.).

2.3.2. Reden van eerste verblijf van niet-EU-vreemdelingen in Europa

2.3.2.
Verdeling van de reden van eerste verblijf van niet-EU-vreemdelingen, EU15*, 2011

	AT	BE	DK	ES	GR	IE	IT	NL	PT
Andere	13.497	25.997	2.328	18.316	1.680	4.020	40.078	11.085	3.189
Werk	3.244	4.544	10.203	90.095	5.568	3.425	119.342	10.961	7.276
Studie	5.031	4.035	6.115	35.037	1.297	15.131	30.260	10.701	6.478
Familie	13.838	25.509	6.061	139.256	12.724	1.994	141.403	22.327	18.229

AT=Oostenrijk, BE=België, DK=Denemarken, ES=Spanje, GR=Griekenland, IE=Ierland, IT=Italië, NL=Nederland, PT=Portugal.
* Niet voor alle EU15-landen zijn gegevens beschikbaar.
Bron: Eurostat.

Definitie

Verdeling van het totaal aantal eerste verblijfsvergunningen van niet-EU-burgers per EU15-land in 2011 volgens de 4 wettelijke redenen van verblijf (zie definitie 2.3.1.). Er zijn niet voor alle EU15-landen gegevens beschikbaar.

Vaststellingen

Indien België vergeleken wordt met andere EU15-landen waarvoor gegevens beschikbaar zijn, blijkt dat vooral de categorieën studie en werk voor België afwijken. Verhoudingsgewijs krijgen minder mensen een vergunning voor een onderwijstraject of betaald werk. In Ierland en in iets mindere mate Denemarken komen de immigranten relatief weinig binnen omwille van familiale redenen. Zowel in absolute als in relatieve termen worden in België weinig vergunningen uitgereikt met het oog op betaalde arbeid. Van de landen waarvoor gegevens beschikbaar zijn, worden enkel in Oostenrijk minder vergunningen omwille van werk afgeleverd dan in België. Enkel in België en Oostenrijk schommelt de categorie 'andere' reden rond de 40%.

2.4. IMMIGRATIE NAAR TEWERKSTELLING

2.4.1. Arbeidskaarten in Vlaanderen

2.4.1.a
Evolutie van het aantal toegekende arbeidskaarten naar soort, Vlaams Gewest, 2003-2012

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
A-kaart	142	35	31	31	17	22	23	55	123	154
B-kaart	5.402	5.269	7.546	15.271	31.404	40.175	21.485	18.188	22.449	25.920
C-kaart	9.779	12.582	12.171	11.902	12.513	12.330	10.827	11.666	12.027	12.683

Bron: VSAWSE.

2.4.1.b
Evolutie van het aantal toegekende arbeidskaarten voor de meest voorkomende categorieën, Vlaams Gewest, 2003-2012

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
B-kaart H/L	3.073	3.077	3.487	3.840	4.079	4.599	3.755	3.930	4.083	4.283
B-kaart EU				8.742	25.243	32.522	15.121	11.194	14.661	17.499
C-kaart KV	6.721	8.043	6.861	5.642	4.119	1.950	855	4.100	5.110	5.168

H/L=hooggeschoolde/leidinggevende, EU=nieuwe EU-burger in knelpuntberoep, KV=kandidaat-vluchteling.
Bron: VSAWSE, bewerking HIVA.

2.4.1.c
Aantal toegekende B-kaarten aan hooggeschoolden en leidinggevenden naar deelcomponent, Vlaams Gewest, 2012

	Hooggeschoolde	Hooggeschoolde detachering	Leidinggevende	Leidinggevende detachering
Hernieuwing	975	795	167	534
Eerste aanvraag	526	1.004	67	215

Bron: VSAWSE.

Definitie

Niet-Europese werknemers, afkomstig van buiten de Europese Economische Ruimte (landen van de Europese Unie en IJsland, Noorwegen en Liechtenstein) en Zwitserland, dienen een arbeidskaart aan te vragen om arbeid in loondienst te kunnen verrichten in Vlaanderen (en andere gewesten).

- Arbeidskaart A geldt voor alle beroepen en werkgevers en is van onbepaalde duur.
- Arbeidskaart B is verbonden aan een specifiek beroep bij een welbepaalde werkgever (die op voorhand een arbeidsvergunning heeft verkregen) en geldt voor 12 maanden (eventueel verlengbaar). In het merendeel van de gevallen dient eerst een arbeidsmarktonderzoek uitgevoerd te worden.
- Arbeidskaart C geldt voor alle beroepen en werkgevers, maar is beperkt in duur, namelijk maximum één jaar (verlengbaar). Ze wordt toegekend aan vreemdelingen die wettelijk en tijdelijk in België verblijven met een verblijfsrecht dat niet op tewerkstelling is gebaseerd. (Geregulariseerde vreemdelingen met permanente verblijfsvergunning en erkende vluchtelingen hebben geen arbeidskaart nodig om tewerkgesteld te kunnen worden.)

Deze data informeren dus niet over arbeidsmigratie, maar wel over het aantal (eerste en hernieuwde) arbeidskaarten toegekend aan niet-EU-vreemdelingen (met uitzondering van burgers uit IJsland, Noorwegen, Liechtenstein en Zwitserland) die in Vlaanderen verblijven om diverse wettelijke redenen.

De meest voorkomende categorieën bij arbeidskaarten zijn hooggeschoolden en leidinggevenden (arbeidskaart B), nieuwe EU-burgers in knelpuntberoep (arbeidskaart B) en kandidaat-vluchtelingen (arbeidskaarten C):

- (Niet-Europese) Hooggeschoolden kunnen een arbeidskaart B aanvragen indien ze in het bezit zijn van een diploma van hoger of universitair onderwijs (of hiermee gelijkgesteld); en een jaarlijkse bezoldiging ontvangen die hoger ligt dan 37.721 euro bruto voor 2012. Ten aanzien van arbeidskaarten B voor hooggeschoolde werknemers is er een tewerkstellingsduur van maximaal "2 periodes van telkens 4 jaar" (in plaats van 12 maanden).
- (Niet-Europese) Leidinggevenden kunnen via een arbeidskaart B aan de slag, indien ze een leidinggevende functie komen bekleden met een jaarlijkse bezoldiging die hoger ligt dan

62.934 euro bruto voor 2012. In tegenstelling tot de categorie van de hooggeschoolden is er geen maximumduur van tewerkstelling voor leidinggevenden.

- Europese burgers uit nieuwe EU-landen dienen een arbeidskaart B aan te vragen om te kunnen werken in Vlaanderen (en andere gewesten) (zogenaamde 'overgangsmaatregel'). Sinds 1 mei 2006 kunnen deze burgers tewerkgesteld worden in knelpuntberoepen zonder voorafgaand arbeidsmarktonderzoek. Elk gewest stelt een lijst op met beroepen waar er zich een tekort aan arbeidskrachten voordoet. De nieuwe EU-lidstaten zijn de landen die zijn toegetreden in 2004 (Polen, Hongarije, Estland, Letland, Litouwen, Tsjechië, Slovenië, Slovakije, Cyprus en Malta) en in 2007 (Bulgarije en Roemenië). Sinds 1 mei 2009 heeft de eerste groep volledige toegang tot de arbeidsmarkt (en dient dus geen arbeidskaart meer aan te vragen). Voor Bulgaren en Roemenen geldt deze overgangsmaatregel tot 1 januari 2014.
- Kandidaat-vluchtelingen kunnen werken in Vlaanderen (en de andere gewesten) indien ze beschikken over een C-kaart. Tot 1 juni 2007 kon deze arbeidskaart aangevraagd worden nadat de asielaanvraag ontvankelijk werd verklaard. Op 1 juni 2007 werd de ontvankelijkheidsfase binnen de asielprocedure echter afgeschaft zonder dat het wettelijk kader rond tewerkstelling van buitenlandse werknemers aangepast werd. Hierdoor konden kandidaat-vluchtelingen met een asielaanvraag na 31 mei 2007 geen beroep meer doen op een arbeidskaart. Pas op 12 januari 2010 werd deze situatie rechtgezet door asielzoekers opnieuw toegang tot de arbeidsmarkt te verlenen (via arbeidskaart C) na 6 maanden asielprocedure zonder negatief advies van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) of van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RVV) in geval van beroep.

Voor de hooggeschoolden en leidinggevenden met arbeidskaart B werd een verdere opdeling gemaakt volgens detachering. Detachering betreft mensen die in België werken maar onderhevig zijn aan de sociale zekerheid van het herkomstland. Zo kan de werknemer in België werken maar aangeworven zijn in een ander land, of werken in één of meer andere landen dan dat waar hij/zij aan de slag is. Het gaat om loontrekkende gedetacheerde werknemers, exclusief gedetacheerde zelfstandigen.

De figuren geven zowel eerste als hernieuwde arbeidskaarten weer. Dit betekent dat het aantal toegekende arbeidskaarten hoger ligt dan het aantal individuele werknemers waarop ze betrekking hebben. Het gaat enkel om toegekende arbeidskaarten. Het Vlaams Subsidieagentschap voor Werk en Sociale Economie (VSAWSE) rapporteert dat een hoog percentage van het aantal aanvragen van arbeidskaarten ook effectief wordt toegekend. In 2012 werden 38.757 arbeidskaarten toegekend en 3.445 aanvragen geweigerd.

Vaststellingen

Van 2003 tot 2006 werden proportioneel gezien vooral C-kaarten toegekend in Vlaanderen (tussen 60 en 70 % van alle arbeidskaarten). Sinds 2006 worden voornamelijk B-kaarten toegekend. Vooral in 2007 (71%) en 2008 (76%) is een sterke stijging van het aantal B-kaarten waarneembaar. Deze verschuiving hangt samen met de toetreding van Roemenië en Bulgarije tot de Europese Unie in 2007. Op basis van een overgangsmaatregel voor nieuwe EU-lidstaten, hebben hun burgers als werknemer (tot eind 2013) slechts beperkte toegang tot de arbeidsmarkt via een arbeidskaart B. De A-kaarten worden doorheen de volledige periode slechts in beperkte mate toegekend.

In 2012 betreft de categorie hooggeschoolden en leidinggevenden (met arbeidskaart B) voornamelijk hooggeschoolden (77%) enerzijds en gedetacheerden (59%) anderzijds. De 5 meest vertegenwoordigde herkomstlanden in 2012 zijn India (32%), Japan (18%), de Verenigde Staten (10%), China (6%) en Turkije (4%). Een verdere opdeling geeft het volgende voor 2012 (2.4.1.c): 35% hooggeschoolden (voornamelijk uit India en China), 42% gedetacheerde hooggeschoolden (voornamelijk uit India en Japan), 5% leidinggevenden (voornamelijk uit de Verenigde Staten en India) en 17% gedetacheerde leidinggevenden (voornamelijk uit Japan en de Verenigde Staten).

Voor de hooggeschoolden en leidinggevenden is er een algemene lichte stijging tussen 2003 (3.073 B-kaarten) en 2012 (4.283 B-kaarten), zij het onderbroken door een daling van bijna 20% in 2009.

In 2012 werden de arbeidskaarten van nieuwe EU-burgers in knelpuntberoep voor 75% toegekend aan Roemenen en voor 25% aan Bulgaren. Figuur 2.4.1.b geeft de evolutie weer van het aantal toegekende arbeidskaarten B aan burgers uit de nieuwe EU-lidstaten die werken in knelpuntberoepen (geïntroduceerd in 2006).[10] De figuur toont de enorme piekbeweging in 2007 (25.243) en 2008 (35.522) voor het aantal toegekende arbeidskaarten B aan deze nieuwe EU-burgers in knelpuntberoep. Zoals eerder aangegeven, hangt de sterke stijging samen met de toetreding van Roemenië en Bulgarije tot de Europese Unie in 2007. In 2009 daalde het aantal kaarten met meer dan de helft (tot 15.121). Deze grote daling kan mogelijk in verband gebracht worden met het wegvallen van de verplichting om een arbeidskaart aan te vragen voor Polen (en andere EU-burgers uit lidstaten die in 2004 toetraden).

In 2012 werden voornamelijk C-kaarten toegekend aan kandidaat-vluchtelingen uit Afghanistan (15%), Pakistan (9%), Nepal (8%), Syrië (6%) en Guyana (5%). De tewerkstelling van kandidaat-vluchtelingen wordt sterk getekend door de wetswijzigingen van 2007 (het afschaffen van de ontvankelijkheidsfase) en 2010 (het opnieuw toegang verlenen tot de arbeidsmarkt). De figuur toont een sterke daling van het aantal toegekende C-kaarten in 2008 (1.950) en 2009 (855). In 2010 stijgt het aantal arbeidskaarten voor kandidaat-vluchtelingen opnieuw tot bijna 5 keer meer dan het voorgaande jaar (4.100 arbeidskaarten). Gezien het aantal asielaanvragen geen parallelle beweging vertoont voor die periode, wijst het sterke verschil in toekenningen op de door de wet gewijzigde toegang tot de arbeidsmarkt.

Andere sterk aanwezige categorieën aan wie een arbeidskaart werd toegekend in 2012, zijn voor arbeidskaart B gezinsherenigers (1.387) waarvan 62% Roemenen en 31% Bulgaren; en voor arbeidskaart C subsidiair beschermden (1.967) waarvan 44% Irakezen en 44% Afghanen, erkende gezinsherenigers (1.771) waarvan 12% Marokkanen en 8% Bulgaren, studenten (1.721) waarvan 25% van Kameroen en 12% van China en humanitair geregulariseerden (1.589) waarvan 9% Armenen en 9% Afghanen.

[10] Er werden ook arbeidskaarten B toegekend aan de nieuwe EU-burgers buiten de knelpuntberoepen, maar deze zijn in aantal veel beperkter en daarom niet opgenomen in de figuur. Voor 2012 gaat het om 255 B-kaarten tegenover 17.499 B-kaarten voor knelpuntberoepen.

2.4.2. Arbeidskaarten in België

2.4.2.
Aantal toegekende arbeidskaarten naar nationaliteitsgroep per soort en per gewest, Belgische gewesten, 2011

	A-kaart	B-kaart	C-kaart	A-kaart	B-kaart	C-kaart	A-kaart	B-kaart	C-kaart
	BR			VL			WA		
Oceanië	0	46	1	0	70	7	0	12	0
Europa	75	2.179	644	118	17.113	2.441	45	1.194	951
Azië	1	2.323	1.170	3	3.385	5.512	0	667	1.273
Amerika	5	985	186	0	940	184	0	446	74
Afrika	6	1.366	3.951	2	936	3.686	4	555	5.450

BR=Brussels Hoofdstedelijk Gewest, VL=Vlaams Gewest, WA=Waals Gewest.
Bron: FOD WASO.

Definitie

Niet-Europese werknemers (afkomstig van buiten de Europese Unie, IJsland, Noorwegen, Liechtenstein en Zwitserland) dienen een arbeidskaart aan te vragen om arbeid in loondienst te kunnen verrichten in België. De figuur geeft het aantal A-kaarten (voor alle beroepen en werkgevers en van onbepaalde duur), B-kaarten (voor een specifiek beroep en werkgever voor een periode van 12 maanden) en C-kaarten (voor alle beroepen en werkgevers voor een periode van maximum 12 maanden) weer die in 2011 in de 3 gewesten toegekend werden volgens de nationaliteitsgroep van de werknemer (Afrika, Amerika, Azië, Europa, Oceanië). Ook burgers uit Roemenië en Bulgarije dienen tot 1 januari 2014 een arbeidskaart B aan te vragen om te kunnen werken in loondienst in België (zie definitie 2.4.1.).

Vaststellingen

Het grootste aantal arbeidskaarten werd in het Vlaamse Gewest toegekend (59%), veel meer dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (22%) en het Waalse Gewest (19%). Zeker in verhouding tot het migratiesaldo (respectievelijk 43%, 35% en 22%, zie 2.1.2.) en de vreemde bevolking (39%, 32% en 29%, zie 3.1.1.). In de 3 gewesten werden slechts een beperkt aantal A-kaarten afgeleverd. In het Vlaamse Gewest werden in 2011 voornamelijk arbeidskaarten B toegekend (65%) (zie ook 2.4.1.). Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest kende iets meer B-kaarten (53%) dan C-kaarten (46%) toe, terwijl in het Waalse Gewest voornamelijk arbeidskaarten C (73%) werden afgeleverd. Ook de regio van herkomst verschilt sterk van gewest tot gewest. In het Vlaamse Gewest werd het hoge aantal B-kaarten voornamelijk uitgereikt aan Europeanen, waaronder vooral Roemenen en Bulgaren. Arbeidskaarten C werden in het Vlaamse Gewest hoofdzakelijk toegekend aan werknemers met een Aziatische nationaliteit. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en zeker in het Waalse Gewest daarentegen werden voornamelijk C-

kaarten toegekend aan werknemers met een Afrikaanse nationaliteit. B-kaarten werden in het Waalse Gewest voornamelijk aan Europeanen uitgereikt en in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest net iets meer aan Aziaten dan aan Europeanen.

2.4.3. Detachering in België

2.4.3.
Aantal meldingen voor de 10 meest voorkomende herkomstlanden van detachering, België, 2009-2012

	NL	PL	DE	FR	RO	LU	PT	SK	HU	BG
2009	49.515	33.472	34.844	30.772	11.158	13.180	11.066	3.874	3.826	1.515
2010	65.230	39.089	36.460	30.908	17.328	14.269	12.167	5.519	5.182	3.779
2011	89.864	57.629	37.975	35.982	23.204	19.742	15.891	10.050	8.203	5.343
2012	93.595	69.587	39.196	36.102	28.160	23.366	22.084	12.568	10.311	5.843

NL=Nederland, PL=Polen, DE=Duitsland, FR=Frankrijk, RO=Roemenië, LU=Luxemburg, PT=Portugal, SK=Slovakije, HU=Hongarije, BG=Bulgarije.
Bron: RSZ.

Definitie

Aantal meldingen van gedetacheerde werknemers en tijdelijk zelfstandigen in de LIMOSA-databank voor de 10 meest voorkomende herkomstlanden in 2012 in België en het aantal meldingen voor deze herkomstlanden in 2011, 2010 en 2009. Het Landenoverschrijdend Informatiesysteem ten behoeve van Migratieonderzoek bij de Sociale Administratie (LIMOSA) bevat sinds 2009 gegevens over gedetacheerde werknemers en tijdelijke zelfstandigen die in België werken maar onderhevig zijn aan de sociale zekerheid van het herkomstland. Het betreft het aantal meldingen (van gevalideerde meldingsplichtigen) en niet het aantal personen. Eenzelfde persoon kan meerdere meldingen in één jaar aangeven, bijvoorbeeld afhankelijk van de duur van het contract. Cijfers voor het Vlaamse Gewest zijn niet beschikbaar.

Vaststellingen

In 2012 was één op de 4 gedetacheerde werknemers en tijdelijk zelfstandigen in België onderhevig aan de sociale zekerheid van Nederland. Polen is het tweede herkomstland met 18% van de detachering in 2012, gevolgd door Duitsland (10%) en Frankrijk (9%). Roemenië (7%), Luxemburg (6%), Portugal (6%), Slovakije (3%), Hongarije (3%) en Bulgarije (2%) vervolledigen de top 10 van herkomstlanden. Nagenoeg elk van deze landen kende ongeveer een verdubbeling van detachering tussen 2009 en 2012, met uitzondering van Duitsland en Frankrijk die een kleinere toename vertonen.

2.5. ASIEL EN REGULARISATIE

2.5.1. Evolutie van asielaanvragen, erkenningen en regularisaties in België

2.5.1.
Evolutie van de asielaanvragen, erkenningen als vluchteling, toekenningen subsidiaire bescherming en regularisaties, België, 2000-2012

	Asielaanvragen	*Erkenningen als vluchteling*	*Subsidiaire bescherming**	*Regularisaties***
2000	42.691	1.406		
2001	24.549	1.157		
2002	18.805	1.328		
2003	16.940	1.384		
2004	15.357	2.374		
2005	15.957	3.748		11.630
2006	11.587	2.391	8	10.207
2007	11.115	1.841	281	11.335
2008	12.252	2.143	394	8.369
2009	17.186	1.889	418	14.830
2010	19.941	2.107	711	24.199
2011	25.479	2.857	1.094	9.509
2012	21.463	3.038	1.381	4.412

* Het statuut subsidiaire bescherming bestaat sinds 2006.
** Geen jaarcijfers van regularisaties vóór 2005 beschikbaar. Van 2000 (start procedure) tot 2005 gaat het in totaal om 40.000 tot 45.000 geregulariseerde personen.
Bron: CGVS, DVZ.

Definitie

Aantal asielaanvragen, erkenningen als vluchteling, toekenningen van het subsidiaire beschermingsstatuut en regularisaties, in België, van 2000 tot 2012. Bij de asielaanvragen gaat het om eerste en meervoudige aanvragen van personen (exclusief begeleide minderjarigen die niet apart worden geteld maar tot de dossiers van de ouders behoren). Bij regularisaties gaat het om alle personen, ook minderjarigen. Het is belangrijk om aan te geven dat een regularisatie niet noodzakelijk volgt op een asielaanvraag. Cijfers voor het Vlaamse Gewest zijn niet beschikbaar.

Het subsidiaire beschermingsstatuut wordt sinds 2006 toegekend aan personen die niet erkend kunnen worden als vluchteling, maar waarvan gedacht wordt dat zij bij terugkeer naar hun eigen land gevaar lopen. Zij krijgen slechts een tijdelijk verblijfsrecht dat jaarlijks verlengd kan worden en dit voor een periode van 5 jaar. Na 5 jaar verblijf kan dit omgezet worden in een verblijfsrecht van onbeperkte duur. Een regularisatie geeft de betrokkene een tijdelijk of definitief verblijfsrecht omwille van een onredelijk langdurige asielprocedure of om medische of andere humanitaire redenen (zoals duurzame lokale verankering). De zogenaamde technische regularisaties maken geen deel uit van deze cijfers.

Vaststellingen

In 2012 werden in België 21.463 asielaanvragen ingediend. Het aantal asielaanvragen ligt daarmee voor het eerst sinds 2008 weer lager dan het jaar voordien. Het volledig aantal betrokken personen, inclusief begeleide minderjarigen, ligt wel hoger (28.285 personen in 2012).

Slechts een minderheid van de asielzoekers wordt ook als vluchteling erkend. In 2012 werden in België 3.038 dossiers positief beoordeeld. Voor 1.381 asieldossiers werd het subsidiaire beschermingsstatuut toegekend. In 2012 werden 4.412 personen geregulariseerd. Na een opvallende stijging in 2010 omwille van de regularisatiecampagne van personen met 'een

duurzame lokale verankering' eind 2009, is het aantal geregulariseerde personen in 2011 en 2012 weer sterk gedaald.

2.5.2. Asielaanvragen in België naar nationaliteit

2.5.2.
Evolutie van het aantal asielaanvragen voor de 10 meest voorkomende nationaliteiten, België, 2000-2011

	AF	GN	IQ	RU	XK*	XS*	CD	PK	MK	AL
2000	861	488	569	3.604			1.421	655	275	2.674
2004	287	565	388	1.361			1.471	308	175	255
2008	879	661	1.070	1.620	478	572	579	150	122	172
2011	2.758	2.134	1.948	1.618	1.458	1.109	1.007	933	819	809

AF=Afghanistan, GN=Guinee, IQ=Irak, RU=Rusland, XK=Kosovo, XS=Servië, CD=Congo, PK=Pakistan, MK=Macedonië, AL=Albanië.
* In 2000 en 2004 bestonden Kosovo en Servië niet als onafhankelijke staten.
Bron: EMN (DVZ).

Definitie

Aantal asielaanvragen van de 10 meest voorkomende nationaliteiten in België in 2011 en aantal asielaanvragen voor deze nationaliteiten in België in 2008, 2004 en 2000. Het betreft eerste en hernieuwde asielaanvragen per persoon (exclusief begeleide minderjarigen). Cijfers voor het Vlaamse Gewest zijn niet beschikbaar.

Vaststellingen

De herkomstlanden van kandidaat-vluchtelingen in België wisselen sterk doorheen de tijd. Ook in het aantal aanvragen vanuit een welbepaald land toont de figuur sterke verschillen voor het afgelopen decennium. In 2000 waren veel kandidaat-vluchtelingen afkomstig uit Rusland en Albanië, waar in 2004 voor elk van deze landen het aantal met meer dan de helft gedaald is. De laatste jaren is er vooral een sterke stijging van het aantal aanvragen van kandidaat-vluchtelingen uit Afghanistan, Guinee en Irak.

2.5.3. Asielaanvragen in Europa

2.5.3.
Asielaanvragen per land, EU15, 2012, aantal aanvragen, aandeel ten opzichte van het totaal aantal aanvragen in de EU27 (in %), aandeel ten opzichte van de totale bevolking per land (in ‰) en groei tussen 2008 en 2012

	Aantal aanvragen	% in aanvragen EU27	‰ t.o.v. bevolking per land	Groei (2008=100)
Duitsland	77.650	23,2	0,9	288,2
Frankrijk	61.455	18,3	0,9	146,9
Zweden	43.945	13,1	4,6	176,7
België	28.285	8,4	2,5	177,4
VK	28.260	8,4	0,4	89,2
Oostenrijk	17.450	5,2	2,1	136,9
Italië	17.350	5,2	0,3	57,6
Nederland	13.100	3,9	0,8	85,9
Griekenland	9.575	2,9	0,8	48,2
Denemarken	6.075	1,8	1,1	255,8
Finland	3.115	0,9	0,6	82,6
Spanje	2.565	0,8	0,1	56,8
Luxemburg	2.055	0,6	3,9	451,6
Ierland	955	0,3	0,2	24,7
Portugal	295	0,1	0,0	184,4

Bron: Eurostat.

Definitie

Aantal nieuwe en herhaalde asielaanvragen per land, aandeel aanvragen ten opzichte van het totaal aantal aanvragen in de EU27 (in %), aandeel aanvragen ten opzichte van het totaal aantal inwoners per land (aantal aanvragen per 1.000 inwoners) en groei van het aantal aanvragen tussen 2008 en 2012.

Asielzoekers zijn personen die op individuele basis in een EU-land bescherming vragen en er naar streven om een vluchtelingenstatus (volgens de Conventie van Genève) of subsidiaire bescherming te krijgen. Bovenstaande tabel heeft betrekking op nieuwe en herhaalde asielaanvragen per persoon. De Eurostat data verschillen van de gegevens van DVZ in die zin dat per persoon één asielaanvraag wordt geteld: ook begeleide minderjarigen worden door Eurostat als aparte asielaanvragen meegerekend.

Vaststellingen

Wat het absoluut aantal asielaanvragen in 2012 betreft, staat België op de vierde plaats in de EU15, net voor het Verenigd Koninkrijk. Afgerond 1 op de 12 van alle asielaanvragen in de EU27 gebeurt in België (8,4%). Als de asielcijfers bekeken worden in functie van de totale bevolking (aantal per 1.000 inwoners) bekleedt België de derde plaats in de EU15. België kende in 2012 2,5 asielaanvragen per 1.000 inwoners.

Van alle EU15-landen komt België wat groei van het aantal asielzoekers tussen 2008 en 2012 betreft op de vijfde plaats. Indien enkel landen met meer dan 10.000 asielaanvragen geselecteerd worden, neemt België inzake groei tussen 2008 en 2012 de tweede plaats in na Duitsland. In Duitsland verdrievoudigde het aantal asielaanvragen in deze periode.

2.6. EMIGRATIE

2.6.1. Emigratie van vreemdelingen in Vlaanderen naar nationaliteit

2.6.1.
Internationale emigratie van de 10 meest voorkomende nationaliteiten naar deelcomponenten, Vlaams Gewest, 2011

	NL	PL	FR	BG	DE	ES	GB	RO	US	TR
Ambtshalve schrapping	2.117	1.142	566	842	278	431	309	453	224	405
Verandering van register	0	0	1	4	0	0	0	0	0	12
Emigratie strikte zin	4.423	964	656	237	787	510	623	468	617	384

NL=Nederland, PL=Polen, FR=Frankrijk, BG=Bulgarije, DE=Duitsland, ES=Spanje, GB=Verenigd Koninkrijk, RO=Roemenië, US=Verenigde Staten, TR=Turkije.
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die vertrekken uit het Vlaamse Gewest en zich langdurig in het buitenland (meer dan 3 maanden) vestigen (=internationale emigraties), naar nationaliteit en deelcomponenten, in de loop van 2011. Het gaat om de top 10 van meest emigrerende nationaliteiten van alle EU- en niet-EU-nationaliteiten.

Deelcomponenten: het aantal emigraties in strikte zin, het aantal ambtshalve schrappingen uit het bevolkings- of vreemdelingenregister en het aantal veranderingen van een regulier bevolkingsregister naar het wachtregister.

Vaststellingen

In 2011 wordt de top 10 van nationaliteiten bij de internationale emigratie geleid door de Nederlanders. Op grote afstand volgen de Polen, de Fransen, de Bulgaren en de Duitsers. Een groot deel van de totale emigratie bestaat uit ambtshalve schrappingen. Het gaat om personen die feitelijk niet meer verblijven in de gemeente of stad waar ze zijn ingeschreven, maar hun vertrek niet aangekondigd hebben.

2.6.2. Emigratie van vreemdelingen in België naar nationaliteit

2.6.2.
Internationale emigratie van de 10 meest voorkomende nationaliteiten naar deelcomponenten, België, 2011

	FR	NL	PL	RO	IT	DE	ES	US	GB	PT
Ambtshalve schrapping	4.204	2.502	2.074	2.412	1.316	703	1.110	540	686	1.125
Verandering van register	2	0	0	5	0	0	0	0	0	0
Emigratie strikte zin	5.386	5.015	1.774	961	1.698	2.304	1.400	1.940	1.522	830

FR=Frankrijk, NL=Nederland, PL=Polen, RO=Roemenië, IT=Italië, DE=Duitsland, ES=Spanje, US=Verenigde Staten, GB=Verenigd Koninkrijk, PT=Portugal.
Bron: ADSEI, bewerking HIVA.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die vertrekken uit België en zich langdurig in het buitenland (meer dan 3 maanden) vestigen (=internationale emigraties), naar nationaliteit en deelcomponenten, in de loop van 2011. Het gaat om de top 10 van meest emigrerende nationaliteiten van alle EU- en niet-EU-nationaliteiten.

Deelcomponenten: het aantal emigraties in strikte zin, het aantal ambtshalve schrappingen uit het bevolkings- of vreemdelingenregister en het aantal veranderingen van een regulier bevolkingsregister naar het wachtregister.

Vaststellingen

De 2 grootste groepen die België verlieten in 2011 zijn de Franse en de Nederlandse emigranten, respectievelijk 15% en 11% van het totaal aantal vreemdelingen die emigreerden in 2011. Ook een hoog aantal Oost-Europese migranten verlieten België, meer bepaald uit Polen (6%) en uit Roemenië (5%). Dit gebeurde voornamelijk door ambtelijke schrappingen. Andere top 10 nationaliteiten van emigranten, zijn vreemdelingen uit Italië (5%), Duitsland (5%), Spanje (4%), de Verenigde Staten (4%), het Verenigd Koninkrijk (3%) en Portugal (3%). In vergelijking met het Vlaamse Gewest (2.6.1.) behoort Italië tot de top 10 nationaliteiten van emigranten in België, maar niet in Vlaanderen. Turkije is wel in Vlaanderen maar niet in België opgenomen in de top 10 van emigratienationaliteiten. In het Vlaamse Gewest staat Bulgarije als vierde meest voorkomende nationaliteit van emigranten genoteerd. In België zit Bulgarije niet in de top 10.

2.6.3. Emigratie van vreemdelingen in Europa naar nationaliteitsgroep

2.6.3.
Internationale emigratie van vreemdelingen naar nationaliteitsgroep per land, EU15*, 2011

	Emigranten met EU-nationaliteit	Emigranten met niet-EU-nationaliteit	Emigranten met onbekende nationaliteit	‰ EU-emigranten t.o.v. totale bevolking	‰ niet-EU-emigranten t.o.v. totale bevolking
Spanje	106.753	246.808	0	2,3	5,3
VK	92.124	109.850	0	1,5	1,7
Duitsland	67.853	68.581	562	0,8	0,8
Frankrijk	47.217	45.529	0	0,7	0,7
Griekenland	25.940	37.083		2,3	3,3
Ierland	33.734	12.487	0	7,4	2,7
Italië	14.396	18.008	0	0,2	0,3
Oostenrijk	31.816	20.769	233	3,8	2,5
België	28.436	15.391	45	2,6	1,4
Zweden	12.801	10.752	120	1,3	1,1
Portugal	87	2.467	0	0,0	0,2
Denemarken	13.044	13.513	5	2,3	2,4
Finland	1.871	1.446	17	0,3	0,3
Luxemburg	6.360	1.098	13	12,1	2,1

* Geen gegevens beschikbaar voor Nederland.
Bron: Eurostat, bewerking HIVA.

Definitie

Aantal vreemdelingen dat emigreert naar een ander land naar nationaliteitsgroep (EU, niet-EU, onbekend) en aandeel van deze emigranten ten opzichte van de totale bevolking (in aantal emigranten per 1.000 inwoners), in 2011.

Emigratie wordt door Eurostat gedefinieerd als de actie waarbij een persoon die voordien een vaste verblijfplaats had in een EU-land, voor een periode van minstens 12 maanden niet langer in dit land woont.

Vaststellingen

In absolute aantallen vallen voornamelijk Spanje en het Verenigd Koninkrijk op: 4 op de 10 migranten met een EU-nationaliteit en 6 op de 10 migranten met een niet-EU-nationaliteit die een EU15-land verlaten, vertrekken vanuit één van beide landen.

Het aandeel van de verschillende nationaliteitsgroepen ten opzichte van de bevolking kan vergeleken worden met het aandeel van de verschillende nationaliteitsgroepen bij de immigranten (2.2.4.). Het zijn vooral de landen met sterke concentraties EU-immigranten die ook veel EU-migranten zien vertrekken. Luxemburg (12,1 EU-emigranten per 1.000 inwoners), Ierland (7,4) en Oostenrijk (3,8) kennen relatief gezien het meeste EU-emigranten. Bij de niet-EU-migranten gaat het om Spanje (5,3) en Griekenland (3,3).

2.7. TERUGKEER

2.7.1. Evolutie van vrijwillige en gedwongen terugkeer in België

2.7.1.
Evolutie van het aantal personen dat vrijwillig en gedwongen terugkeert naar het herkomstland, België, 2000-2011

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vrijwillige terugkeer (IOM)	3.182	3.546	3.221	2.814	3.275	3.755	2.811	2.593	2.669	2.659	2.957	3.358
Vrijwillige terugkeer (DVZ)*		63	4	6	0	0	1	3	0	9	131	512
Gedwongen terugkeer	3.001	5.722	7.451	7.732	6.367	6.565	6.630	4.311	3.644	3.443	3.270	3.379

* DVZ organiseert pas sinds 2001 vrijwillige terugkeer.
Bron: EMN (IOM, DVZ).

Definitie

Aantal personen die vrijwillig terugkeren via de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) en via de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) naar het land van herkomst en het aantal personen die gedwongen terugkeren, van 2000 tot 2011. Cijfers voor het Vlaamse Gewest zijn niet beschikbaar.

Het Belgisch terugkeerbeleid bestaat uit vrijwillige terugkeer en gedwongen terugkeer. Het vrijwillige terugkeer programma is onder meer gericht op asielzoekers met ingetrokken of verworpen asielaanvraag en vreemdelingen zonder wettige verblijfsvergunning die onder begeleiding kunnen terugkeren naar het land van herkomst. Vrijwillige terugkeer wordt hoofdzakelijk uitgevoerd door de IOM (gecoördineerd door Fedasil). Sinds 2001 organiseert DVZ ook vrijwillige terugkeer, per vliegtuig of bus, voornamelijk naar verschillende Balkan-landen. DVZ is tevens verantwoordelijk voor de gedwongen terugkeer. De data over gedwongen terugkeer bevatten ook de transfers in het kader van de Dublin-Conventie.

Vaststellingen

In 2011 keerden meer personen vrijwillig (3.870) dan gedwongen (3.379) terug. De vrijwillige terugkeer werd voornamelijk uitgevoerd door de IOM (3.358) en in veel mindere mate door DVZ (512). Zeker in de jaren voordien was de vrijwillige terugkeer georganiseerd door DVZ slechts beperkt. Tussen 2000 en 2011 vonden veel meer gedwongen dan vrijwillige vertrekken plaats, met een verdubbeling van het aantal personen dat gedwongen terugkeerde tussen 2002 en 2006, vergeleken met 2000. Sinds 2007 is de gedwongen terugkeer opnieuw gedaald. Het aantal vrijwillige vertrekken bleef relatief stabiel tussen 2000 en 2011.

2.7.2. Evolutie van vrijwillige terugkeer in België naar land van bestemming

2.7.2.
Evolutie van het aantal personen dat vrijwillig terugkeert voor de 5 meest voorkomende bestemmingslanden, België, 2000-2011

	BR	XK	RU	UA	MK
2000	14	711	194	96	15
2004	637	136	205	232	72
2008	697	80	260	217	23
2011	770	457	270	262	219

BR=Brazilië, XK=Kosovo, RU=Rusland, UA=Oekraïne, MK=Macedonië.
Bron: EMN (IOM).

Definitie

Aantal personen die vrijwillig terugkeren naar het herkomstland voor de 5 meest voorkomende bestemmingslanden in 2011 en het aantal personen die vrijwillig terugkeren naar deze landen in 2008, 2004 en 2000. Het vrijwillige terugkeerprogramma is onder meer gericht op asielzoekers met ingetrokken of verworpen asielaanvraag en vreemdelingen zonder wettige verblijfsvergunning die onder begeleiding kunnen terugkeren naar het land van herkomst. De cijfers in deze figuur betreffen enkel de vrijwillige terugkeer uitgevoerd door de IOM en niet deze uitgevoerd door DVZ (zie definitie 2.7.1.). Cijfers voor het Vlaamse Gewest zijn niet beschikbaar.

Vaststellingen

Sinds 2003 vertrekt het grootste aantal vreemdelingen dat gebruik maakt van het vrijwillige terugkeer programma naar Brazilië. Voor enkele landen loopt het aantal personen dat vrijwillig terugkeert sterk samen met het aantal asielaanvragen vanuit deze landen (2.5.2.). Zo keert een hoog aantal vreemdelingen vrijwillig terug naar Kosovo in 2000 en 2011, in overeenstemming met het hoog aantal kandidaat-vluchtelingen uit Kosovo in 2000 en 2011. Ook de sterke vrijwillige terugkeer naar Macedonië in 2011 hangt samen met een hoog aantal asielaanvragen uit dit land in 2011. Voor beide landen worden in de overige jaren weinig gebruik gemaakt van het vrijwillige terugkeer programma. Verder maken ook Rusland (dat een hoog aantal kandidaat-vluchtelingen kent in België) en Oekraïne deel uit van de 5 meest voorkomende bestemmingslanden voor het vrijwillige terugkeerprogramma in 2011.

2.7.3. Evolutie van gedwongen terugkeer in België naar nationaliteit

2.7.3.
Evolutie van het aantal personen dat gedwongen terugkeert voor de 5 meest voorkomende bestemmingslanden, België, 2000-2011

	MA	AL	RO	BR	BG
2000	39	620	330	15	275
2004	306	331	1.369	368	1.267
2008	266	181	546	427	331
2011	304	287	244	222	222

MA=Marokko, AL=Albanië, RO=Roemenië, BR=Brazilië, BG=Bulgarije.
Bron: EMN (DVZ).

Definitie

Aantal personen die gedwongen terugkeren naar het herkomstland voor de 5 meest voorkomende bestemmingslanden in 2011 en het aantal personen die gedwongen terugkeren naar deze landen in 2008, 2004 en 2000. De data bevatten tevens de transfers in het kader van de Dublin-Conventie. Cijfers voor het Vlaamse Gewest zijn niet beschikbaar.

Vaststellingen

In 2011 werd het hoogste aantal personen dat gedwongen terugkeerde vanuit België terug gestuurd naar Marokko (304). Naar dit land werden de afgelopen jaren een gelijkaardig aantal personen teruggestuurd, met uitzondering van het jaar 2000 waarin een veel lager aantal Marokkanen (39) het land diende te verlaten. Andere vreemdelingen die via een gedwongen terugkeer België verlieten, zijn vooral afkomstig uit Roemenië en Bulgarije. Roemenen en Bulgaren werden vooral teruggestuurd toen ze nog geen EU-burgers waren. Na de toetreding van deze landen tot de Europese Unie in 2007 daalde de gedwongen terugkeer van hun onderdanen met meer dan de helft. Albanië, dat één van de voornaamste herkomstlanden is van kandidaat-vluchtelingen (zeker in het jaar 2000) (2.5.2.), is tevens ook één van de voornaamste bestemmingslanden voor gedwongen terugkeer (vooral in 2000). Brazilië valt op als één van de 5 meest voorkomende bestemmingslanden bij gedwongen terugkeer, waarbij voor de gepresenteerde jaren voornamelijk in 2008 veel Brazilianen (427) België dienden te verlaten.

2.8. MIGRATIE VAN VREEMDELINGEN TUSSEN DE BELGISCHE GEWESTEN

2.8.
Evolutie van de migratie van vreemdelingen tussen de Belgische gewesten, 2000-2011

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Van BR naar VL	2.840	3.041	3.343	3.460	4.068	3.990	4.522	4.892	5.469	5.593	6.466	6.755
Van WA naar VL	764	755	860	808	889	817	1.029	1.149	1.526	1.511	1.856	1.917
Van VL naar BR	-2.072	-1.888	-2.118	-2.150	-2.239	-2.402	-2.429	-2.635	-2.919	-3.021	-3.688	-3.755
Van VL naar WA	-897	-880	-893	-963	-1.049	-978	-1.133	-1.215	-1.164	-1.298	-1.635	-1.566
Saldo met BR	768	1.153	1.225	1.310	1.829	1.588	2.093	2.257	2.550	2.572	2.778	3.000
Saldo met WA	-133	-125	-33	-155	-160	-161	-104	-66	362	213	221	351

VL=Vlaams Gewest, WA=Waals Gewest, BR=Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die zich vanuit het Brusselse Hoofdstedelijke en Waalse Gewest langdurig (meer dan 3 maanden) in het Vlaamse Gewest komen vestigen, aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die vanuit het Vlaamse Gewest naar het Brusselse Hoofdstedelijke en Waalse Gewest migreren en het verschil van beide bewegingen (saldo), in de loop van het jaar.

Vaststellingen

In de loop van 2011 kwamen 6.755 vreemdelingen zich vanuit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest langdurig (meer dan 3 maanden) in het Vlaamse Gewest vestigen. 3.755 vreemdelingen maakten de omgekeerde beweging. Dat maakt dat er 3.000 vreemdelingen meer vanuit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in het Vlaamse Gewest zijn binnengekomen dan dat er vanuit het Vlaamse Gewest naar het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn vertrokken. Dat aantal is in de periode 2000-2011 duidelijk toegenomen.

Het aantal vreemdelingen dat in de loop van 2011 vanuit het Waalse Gewest naar het Vlaamse Gewest is gemigreerd, ligt duidelijk lager. Het gaat om 1.917 personen. Tegelijk zijn 1.566 vreemdelingen vanuit het Vlaamse Gewest naar het Waalse Gewest vertrokken. Het saldo van beide bewegingen is sinds een aantal jaar licht positief. Dat betekent dat er iets meer vreemdelingen vanuit het Waalse Gewest het Vlaamse Gewest binnenkomen dan dat er vertrekken.

3. VREEMDE BEVOLKING

Terwijl het vorige hoofdstuk focuste op de internationale migraties van vreemdelingen van en naar Vlaanderen (de zogenaamde 'flow'), wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de in Vlaanderen verblijvende vreemdelingen (de zogenaamde 'stock').

Het Rijksregister dat de wettelijk verblijvende bevolking in het land registreert, is de belangrijkste bron voor Vlaamse en Belgische bevolkingsgegevens. Het omvat het bevolkingsregister (Belgen en vreemdelingen met een permanente verblijfsvergunning) en het vreemdelingenregister (vreemdelingen met een tijdelijke verblijfsvergunning van meer dan 3 maanden). Beide registers bevatten gegevens die geregistreerd worden op lokaal niveau door steden en gemeenten. Het Rijksregister omvat verder ook het wachtregister waarin asielzoekers ingeschreven worden door de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Op basis van het Rijksregister worden de officiële bevolkingscijfers berekend door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de Federale Overheidsdienst Economie. Sinds 1995 worden de personen ingeschreven in het wachtregister niet meer meegeteld in de officiële Belgische en dus ook niet in de Vlaamse bevolkingscijfers. Enkel diegenen die het vluchtelingenstatuut of de subsidiaire bescherming ontvangen of een verblijfsvergunning om een andere reden verwerven (familiehereniging, verblijfsvergunning om humanitaire of medische redenen…), worden na hun erkenning opgenomen in de bevolkingsstatistieken.

De Vlaamse en Belgische bevolkingsstatistieken in deze monitor zijn vooral gebaseerd op ADSEI-data. Voor Europese data over de vreemde bevolking werd beroep gedaan op Eurostat gegevens. Deze zijn afkomstig van de verschillende EU-lidstaten (voor België aangeleverd door ADSEI) en worden door Eurostat voor alle EU-landen zo veel mogelijk geharmoniseerd. Hierdoor kunnen er afwijkingen ontstaan tussen de verschillende gehanteerde databronnen (zie kader voor verschillen tussen de definitie van vreemdelingen van ADSEI en Eurostat).

De ADSEI-cijfers over de vreemde bevolking slaan enkel op de personen met een huidige vreemde nationaliteit en dus niet op alle personen van vreemde herkomst. Zo hebben heel wat vreemdelingen in de loop der jaren de Belgische nationaliteit verworven. De kinderen van deze personen beschikken van bij hun geboorte automatisch over de Belgische nationaliteit. Ook een kind van ouders met een vreemde nationaliteit dat in België geboren wordt, kan onder bepaalde voorwaarden automatisch of na een nationaliteitsverklaring de Belgische nationaliteit verwerven. Deze groepen 'verdwijnen' zo uit de klassieke gegevens over de vreemde bevolking. Het is echter zinvol om de omvang en de maatschappelijke positie van deze groepen te blijven opvolgen. Daarom wordt in dit hoofdstuk ook aandacht geschonken aan nationaliteitsverwervingen en aan de ruimere groep personen van vreemde herkomst met inbegrip van de personen die zelf Belg zijn geworden ('nieuwe Belgen') en hun kinderen. Dit is mogelijk doordat sinds kort administratieve gegevens beschikbaar zijn over de herkomst van de volledige Belgische bevolking door een koppeling tussen de gegevens uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ) en de gegevens van het Rijksregister over de nationaliteitshistoriek van een persoon en diens ouders.

Ook in dit hoofdstuk wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van cijfers voor de andere gewesten, België en de EU-landen om de situatie in Vlaanderen te kaderen.

Het is ten slotte belangrijk te vermelden dat personen die onwettig in het land verblijven niet in administratieve databanken zijn opgenomen en dus geen deel uitmaken van de officiële bevolkingsstatistieken. Ook vreemdelingen die tijdelijk hier verblijven (minder dan 3 maanden voor Vlaanderen en België en minder dan 12 maanden voor Eurostat) maken geen deel uit van de officiële bevolkingsstatistieken.

Definities

In de gepresenteerde statistieken is een *vreemdeling* een persoon met een huidige andere nationaliteit dan de nationaliteit van het land waarin hij of zij verblijft. In het geval van Vlaanderen en België gaat het dus om een persoon met een huidige niet-Belgische nationaliteit. De **ADSEI**-data over de vreemde bevolking in Vlaanderen en België zijn gebaseerd op het Rijksregister en betreffen de vreemdelingen met een permanente verblijfsvergunning en de vreemdelingen met een tijdelijke verblijfsvergunning van meer dan 3 maanden. Personen waarvan de asielprocedure loopt en die dus ingeschreven zijn in het wachtregister worden sinds 1995 niet meer meegeteld in de officiële bevolkingscijfers en dus ook niet in de vreemde bevolking. Pas van zodra zij het vluchtelingstatuut of subsidiaire bescherming ontvangen of een verblijfsvergunning verwerven om een andere reden (familiehereniging, verblijfsvergunning om humanitaire of medische redenen…), worden zij meegerekend bij de vreemde bevolking. In de Europese data van **Eurostat** daarentegen wordt een asielzoeker die minimum 12 maanden in het land verblijft wel meegerekend in de vreemde bevolking. Die 12 maanden grens geldt voor alle vreemdelingen: Eurostat neemt een vreemdeling pas op in de bevolkingscijfers als hij of zij minstens 12 maanden in het land verblijft. Bij ADSEI gaat het om alle vreemdelingen (behalve de asielzoekers) met een verblijfsvergunning van minstens 3 maanden.

Een *persoon van vreemde herkomst* kan op verschillende manieren worden gedefinieerd: op basis van een vreemde geboortenationaliteit, op basis van een huidige of vreemde geboortenationaliteit van de ouders en/of grootouders, op basis van geboorteland, … In artikel 3 van het Vlaamse Integratiedecreet van 2009 gaat het om "een persoon die legaal en langdurig (meer dan 3 maanden) in Vlaanderen verblijft en die bij de geboorte niet de Belgische nationaliteit bezat of van wie minstens één van de ouders bij hun geboorte niet de Belgische nationaliteit bezat." De recente koppeling van de gegevens van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de **Kruispuntbank Sociale Zekerheid** (KSZ) met de gegevens van het Rijksregister maakt het mogelijk om voor de gehele Belgische en dus ook Vlaamse bevolking na te gaan of de persoon in kwestie van vreemde herkomst is, gebaseerd op de definitie uit het Vlaamse Integratiedecreet. Om de herkomst van een persoon te bepalen worden daarbij 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst.

3.1. EVOLUTIE EN GEOGRAFISCHE SPREIDING VAN DE VREEMDE BEVOLKING

3.1.1. Evolutie van de vreemde bevolking in Vlaanderen en België

3.1.1.a
Evolutie van het aantal vreemdelingen, gewesten en België, 2000-2012

	Vlaams Gewest	*Waals Gewest*	*Brussels Gewest*	*België*
2000	293.650	329.847	273.613	897.110
2001	280.962	317.952	262.771	861.685
2002	275.223	311.471	260.040	846.734
2003	280.743	309.065	260.269	850.077
2004	288.375	308.461	263.451	860.287
2005	297.289	308.362	265.211	870.862
2006	314.202	312.578	273.693	900.473
2007	331.694	316.940	283.527	932.161
2008	354.370	322.035	295.043	971.448
2009	377.842	324.961	310.457	1.013.260
2010	399.433	331.163	327.070	1.057.666
2011	427.986	338.926	352.344	1.119.256
2012	453.399	344.624	371.041	1.169.064

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

3.1.1.b
Evolutie van het aandeel vreemdelingen in de totale bevolking, gewesten en België, 2000-2012, in %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
VL	4,9	4,7	4,6	4,7	4,8	4,9	5,2	5,4	5,8	6,1	6,4	6,8	7,1
WA	9,9	9,5	9,3	9,2	9,1	9,1	9,2	9,2	9,3	9,3	9,5	9,6	9,7
BR	28,5	27,2	26,6	26,2	26,3	26,3	26,9	27,5	28,1	29,1	30,0	31,5	32,6
BE	8,8	8,4	8,2	8,2	8,3	8,3	8,6	8,8	9,1	9,4	9,8	10,2	10,6

VL=Vlaams Gewest, WA=Waals Gewest, BR=Brussels Hoofdstedelijk Gewest, BE=België.
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit en aandeel personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit in de totale bevolking (in %), in de 3 Belgische gewesten en België, van 2000 tot 2012, telkens op 1 januari van het jaar.

Het gaat hier en in de volgende cijferreeksen over de vreemde bevolking tenzij anders vermeld enkel om de vreemdelingen ingeschreven in het bevolkingsregister (vreemdelingen met een permanente verblijfsvergunning) en het vreemdelingenregister (vreemdelingen met een tijdelijke verblijfsvergunning langer dan 3 maanden). Personen die een asielaanvraag hebben ingediend en nog in de procedure zitten, zijn ingeschreven in het wachtregister maar worden niet meegeteld in de bevolkingscijfers. Op 1 januari 2012 zijn volgens ADSEI in het Vlaamse Gewest 21.810 personen ingeschreven in het wachtregister. In het Waalse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gaat het respectievelijk om 16.498 en 20.594 personen.

Vaststellingen

Begin 2012 woonden er in het Vlaamse Gewest 453.399 vreemdelingen, goed voor 7,1% van de totale bevolking. Het aantal vreemdelingen in het Vlaamse Gewest is tegenover begin jaren 2000 duidelijk gestegen. Vooral de voorbije jaren is de stijging van het aantal vreemdelingen telkens behoorlijk groot. Ook in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is dat het geval. Het Vlaamse Gewest is vandaag het gewest met het hoogste aantal vreemdelingen. Het relatieve aandeel vreemdelingen ligt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en het Waalse Gewest wel nog duidelijk hoger. In 2012 ging het in deze 2 gewesten respectievelijk om 32,6% en 9,7% van de bevolking. Alles samen woonden er begin 2012 in België 1.169.064 vreemdelingen of 10,6% van de totale bevolking.

3.1.2. Geografische spreiding van de vreemde bevolking in Vlaanderen

3.1.2.
Aandeel vreemdelingen in de totale bevolking per gemeente, Vlaams Gewest, 2012, in %

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit per gemeente van het Vlaamse Gewest, op 1 januari van 2012, in % van de totale bevolking.

Vaststellingen

Het aandeel vreemdelingen ligt het hoogst in de grensstreek met Nederland in de provincies Antwerpen en Limburg, in de rand rond Brussel, in de grootsteden Antwerpen en Gent en in Midden-Limburg. Ook de centrumsteden scoren vrij hoog. De nationaliteit van de vreemdelingen verschilt van regio tot regio. Aan de grens met Nederland gaat het vooral om Nederlanders, in de rand rond Brussel om EU-burgers. De vreemdelingen van buiten de EU wonen hoofdzakelijk in Antwerpen, Gent en de centrumsteden.

3.2. DE VREEMDE BEVOLKING NAAR NATIONALITEIT, GESLACHT EN LEEFTIJD

3.2.1. Vreemde bevolking in Vlaanderen naar nationaliteitsgroep en geslacht

3.2.1.a
Aantal en aandeel vreemdelingen in de totale bevolking naar nationaliteitsgroep, Vlaams Gewest, 2012

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat-EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
N	157.963	17.134	50.539	58.641	28.079	19.720	31.850	89.473
%	2,5	0,3	0,8	0,9	0,4	0,3	0,5	1,4

N=aantal, %=% ten opzichte van de totale bevolking.
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

3.2.1.b
Aantal vreemdelingen naar nationaliteitsgroep en geslacht, Vlaams Gewest, 2012

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat-EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
Man	83.190	9.383	27998	29604	14374	9108	16264	44.271
Vrouw	74.773	7.751	22.541	29.037	13.705	10.612	15.586	45.202

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit en aandeel personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit in de totale bevolking (in %) per nationaliteitsgroep, op 1 januari 2012.

Volgende nationaliteitsgroepen worden gebruikt:

- Buurlanden: Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg;
- West- en Noord-EU-landen: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden en Finland;
- Zuid-EU-landen: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta en Cyprus;
- Oost-EU-landen: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije en Roemenië;
- Kandidaat-EU-landen: Turkije, Macedonië, Kroatië, IJsland, Servië en Montenegro;
- Europa buiten de EU: Zwitserland, Noorwegen, Albanië, Belarus, Kosovo, Moldavië, Rusland, Bosnië, Oekraïne, Liechtenstein, Andorra, Monaco en San Marino;
- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië en Mauritanië;
- Andere landen: andere landen dan diegene vermeld in bovenstaande groepen.

Vaststellingen

De grootste groep vreemdelingen in Vlaanderen heeft een nationaliteit van één van de buurlanden. Het gaat om 2,5% van de totale Vlaamse bevolking. Daarna volgt de groep vreemdelingen uit niet-Europese en niet-Maghrebijnse landen ('andere landen') (1,4%). 4,4% van de totale bevolking in Vlaanderen heeft een nationaliteit van één van de 27 EU-landen. Dat komt overeen met 63% van het totaal aantal vreemdelingen. De kandidaat-EU-lidstaten (inclusief Turkije), de Europese landen buiten de EU en de Maghrebijnse landen zijn goed voor respectievelijk 0,4%, 0,3% en 0,5% van de bevolking.

Naar geslacht zijn er enkel opvallende verschillen bij de vreemdelingen met een nationaliteit van de buurlanden en bij de Zuid-EU-burgers. In beide groepen zijn de mannen duidelijk in de meerderheid.

3.2.2. Aantal EU- en niet-EU-vreemdelingen in Vlaanderen, België en Europa

3.2.2.
Aandeel EU-vreemdelingen en niet-EU-vreemdelingen in de totale bevolking, Vlaams Gewest, België en EU15-landen, 2012, in %

	LU	AT	ES	IE	BE	DE	GR	IT	GB	VL	SE	DK	FR	NL	PT	FI
% niet-EU-vreemdelingen	5,9	6,7	6,7	2,2	3,6	5,7	7,3	5,5	3,9	2,7	3,9	4,0	3,8	2,0	3,1	2,1
% EU-vreemdelingen	37,9	4,5	4,5	8,5	7,0	3,4	1,3	2,4	3,7	4,4	2,9	2,4	2,1	2,2	1,0	1,3

LU=Luxemburg, AT=Oostenrijk, ES=Spanje, IE=Ierland, BE=België, DE=Duitsland, GR=Griekenland, IT=Italië, GB=Verenigd Koninkrijk, VL=Vlaams Gewest, SE=Zweden, DK=Denemarken, FR=Frankrijk, NL=Nederland, PT=Portugal, FI=Finland.
Bron: Vlaams Gewest en België: ADSEI, bewerking SVR; EU15-landen: Eurostat.

Definitie

Aandeel personen met een huidige EU-nationaliteit (exclusief de nationaliteit van het land zelf) en aandeel personen met een huidige niet-EU-nationaliteit, in het Vlaamse Gewest, België en de EU15-landen, telkens op 1 januari van 2012, in % van de totale bevolking. Merk op dat Eurostat vreemdelingen pas meetelt in de bevolkingscijfers als ze minstens 12 maanden in het land verblijven, inclusief asielzoekers. ADSEI hanteert een grens van meer dan 3 maanden verblijf in het land en neemt asielzoekers pas op in de bevolkingscijfers van zodra zij het vluchtelingenstatuut of de subsidiaire bescherming ontvangen of een verblijfsvergunning om een andere reden verwerven (familiehereniging, verblijfsvergunning om humanitaire of medische redenen…). Dat geeft iets andere resultaten. Volgens ADSEI lag het aandeel vreemdelingen in België op 1 januari 2012 op 10,6%. Volgens Eurostat ging het om 11,0%. De cijfers voor het Vlaamse Gewest en België opgenomen in de figuur zijn gebaseerd op de gegevens van ADSEI.

Vaststellingen

Vergeleken met de andere gewesten, België en de EU15-landen ligt het totaal aandeel vreemdelingen in Vlaanderen op het niveau van de middenmoot. Het aandeel vreemdelingen ligt in Luxemburg vele malen hoger dan in Vlaanderen en de andere EU15-landen.

In 2012 heeft goed 6 op de 10 vreemdelingen in het Vlaamse Gewest de nationaliteit van een land van de Europese Unie. Het opvallend Europese karakter van de vreemde bevolking in België en zijn gewesten wordt in de EU15 enkel nog overtroffen in Luxemburg en Ierland.

3.2.3. Meest voorkomende vreemde nationaliteiten in Vlaanderen

3.2.3.a
Evolutie van de meest voorkomende vreemde nationaliteiten, Vlaams Gewest, 2000-2012

	NL	MA	PL	IT	FR	TR	ES	DE	GB	RO
2000	74.421	42.270	2.717	24.547	16.928	35.923	10.212	11.404	12.725	916
2004	88.179	26.799	4.069	23.159	17.599	19.911	10.064	11.421	12.198	1.318
2008	108.661	26.596	11.607	22.572	18.959	19.299	10.450	12.250	11.898	3.403
2012	125.016	28.567	26.558	22.589	19.858	19.516	13.643	12.568	11.548	11.343

NL=Nederland, MA=Marokko, PL=Polen, IT=Italië, FR=Frankrijk, TR=Turkije, ES=Spanje, DE=Duitsland, GB=Verenigd Koninkrijk, RO=Roemenië.
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

3.2.3.b
Evolutie van de meest voorkomende niet-EU-nationaliteiten, Vlaams Gewest, 2000-2012

	MA	TR	RU	CN	CD	IN	AM	US	IQ	CS
2000	42.270	35.923	1.227	1.721	2.508	2.286	159	4.426	206	5.649
2004	26.799	19.911	1.896	3.279	2.627	2.738	783	4.221	359	4.730
2008	26.596	19.299	7.203	4.078	3.575	3.770	1.742	4.230	1.148	6.194
2012	28.567	19.516	9.051	5.562	5.183	5.094	4.574	4.249	4.064	3.598

MA=Marokko, TR=Turkije, RU=Rusland, CN=China, CD=Congo, IN=India, AM=Armenië, US=Verenigde Staten, IQ=Irak, CS=Servië en Montenegro.
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen van de 10 meest voorkomende niet-Belgische nationaliteiten in 2012 in het Vlaamse Gewest en het aantal personen met deze nationaliteiten in 2000, 2004 en 2008, telkens op 1 januari van het jaar. Het gaat om de top 10 van alle EU- en niet-EU-nationaliteiten (3.2.3.a) en alle niet-EU-nationaliteiten (3.2.3.b).

Vaststellingen

In 2012 zijn bijna 3 op de 10 vreemdelingen in het Vlaamse Gewest Nederlanders (28%). Daarna volgen de Marokkanen en Polen (elk 6%), de Italianen (5%), de Fransen en de Turken (elk 4%).

De algemene toename van het aantal vreemdelingen sinds begin jaren 2000 heeft zich niet gelijkmatig voorgedaan bij alle nationaliteiten. Het aantal Nederlanders is tussen 2000 en 2012 met 68% toegenomen. De relatieve toename van het aantal Polen en Roemenen is in dezelfde periode nog vele malen groter. In tegenstelling tot de Nederlanders situeert de toename van deze 2 groepen zich vooral tijdens de meest recente jaren. Polen is toegetreden tot de Europese Unie in 2004, Roemenië in 2007. Daar staat tegenover dat het aantal Marokkanen en Turken aanzienlijk is gedaald doordat een groot deel van hen sinds de versoepeling van de nationaliteitswetgeving begin jaren 2000 Belg is geworden.

In de top 10 van niet-EU-nationaliteiten halen de Russen na de Marokkanen en Turken de derde plaats. Ook bij deze groep is er een opvallende toename tijdens de meest recente jaren. Dat geldt eveneens voor de Armeniërs en de Irakezen en in mindere mate ook voor de Chinezen, de Congolezen en de Indiërs.

3.2.4. Meest voorkomende vreemde nationaliteiten in België

3.2.4.a
Top 10 van de meest voorkomende vreemde nationaliteiten naar geslacht, België, 2012

	IT	FR	NL	MA	PL	ES	RO	DE	TR	PT
Vrouw	72.805	77.833	65.892	43.055	29.690	24.804	19.942	20.292	19.349	17.156
Man	86.922	72.161	75.286	42.999	26.385	26.141	22.480	19.663	20.081	18.926

IT=Italië, FR=Frankrijk, NL=Nederland, MA=Marokko, PL=Polen, ES=Spanje, RO=Roemenië, DE=Duitsland, TR=Turkije, PT=Portugal.
Bron: ADSEI.

3.2.4.b
Top 10 van de meest voorkomende niet-EU-nationaliteiten naar geslacht, België, 2012

	MA	TR	CD	RU	US	DZ	CN	CM	IN	AM
Vrouw	43.055	19.349	10.770	8.263	5.879	4.155	5.489	4.833	3.344	3.664
Man	42.999	20.081	9.814	6.455	5.640	6.144	4.560	4.742	5.094	3.432

MA=Marokko, TR=Turkije, CD=Congo, RU=Rusland, US=Verenigde Staten, DZ=Algerije, CN=China, CM=Kameroen, IN=India, AM=Armenië.
Bron: ADSEI.

Definitie

Aantal personen van de 10 meest voorkomende niet-Belgische nationaliteiten op 1 januari 2012 in België, naar geslacht. Het gaat om de top 10 van alle EU- en niet-EU-nationaliteiten (3.2.4.a) en alle niet-EU-nationaliteiten (3.2.4.b).

Vaststellingen

De 10 meest voorkomende nationaliteiten van de vreemde bevolking begin 2012 verschillen licht van deze voor de immigratie in België in 2011 (2.2.3.a). Zo neemt de immigratie af uit de buurlanden: het aandeel van deze landen in de totale recente immigratie is lager dan het aandeel van deze landen in de totale vreemde bevolking. Voor Frankrijk geeft dit 11% van de immigratie in 2011 ten opzichte van 13% van de vreemde bevolking begin 2012. Ook voor Nederland is er een verschil: 12% in de vreemde bevolking tegenover 7% in de immigratie. Zeker Italië wordt door een dalende immigratie gekenmerkt. Italiaanse immigranten vormen slechts 4% van de immigratie in 2011. Daar staat tegenover dat de Italianen begin 2012 goed zijn voor 14% van de vreemde bevolking. De migratie uit de nieuwe EU-lidstaten daarentegen stijgt. Zo vormen de Polen en Roemenen respectievelijk slechts 5% en 4% van de vreemde bevolking in België, maar zorgen ze respectievelijk voor 7% en 9% van de immigratie. Bulgarije verschijnt niet in de top 10 van de vreemde bevolking, maar staat wel op de achtste plaats bij de immigratie. De Marokkanen (7% van de vreemde bevolking) en de Turken (2% van de vreemde bevolking) zijn net zoals bij de immigratiecijfers de enige niet-EU-nationaliteiten die deel uitmaken van de algemene top 10 van de vreemde bevolking.

Met uitzondering van de Polen, de Fransen en de Marokkanen bestaan de meeste vreemdelingengroepen uit meer mannen dan vrouwen. Dit geldt zeker voor de Roemenen, de Nederlanders en de Italianen.

In vergelijking met het Vlaamse Gewest (3.2.3.a), vormen in België niet de Nederlandse vreemdelingen de grootste groep, maar de Italianen. Turkije komt in België op de negende plaats van de sterkst vertegenwoordigde nationaliteiten in de vreemde bevolking, terwijl in het Vlaamse Gewest de Turken een zesde plaats innemen. In België zijn de Roemenen dan weer sterker vertegenwoordigd. Verder vormen de Portugezen een aanzienlijke groep in België, maar komen ze niet voor in de top 10 in het Vlaamse Gewest. Het omgekeerde geldt voor de personen uit het Verenigd Koninkrijk.

Voor de niet-EU-vreemdelingen (3.2.4.b) stemmen de 10 meest voorkomende nationaliteiten (en hun verhoudingsgewijs aandeel) in de vreemde bevolking begin 2012 ongeveer overeen met deze voor de immigratie in 2011 (2.2.3.b). Ook voor de vreemde bevolking zijn Marokko en Turkije duidelijk de sterkst vertegenwoordigde nationaliteiten. Algerije en Armenië zijn wel aanwezig bij de 10 grootste vreemdelingengroepen, maar worden vervangen door Irak en Kosovo bij de 10 sterkst vertegenwoordigde immigratienationaliteiten (2.2.3.b).

Vooral de Chinese en Russische vreemdelingengroepen zijn sterk vrouwelijk, terwijl het bij de Indiërs en de Algerijnen meer om mannen gaat.

In het Vlaamse Gewest (3.2.3.b) valt de sterke aanwezigheid van de Russische, Chinese en Indische vreemdelingen op, waar deze in België minder vertegenwoordigd zijn. In België is de Congolese gemeenschap dan weer groter in aandeel dan deze in Vlaanderen. In België treedt ook de sterke aanwezigheid van Algerijnen naar voor bij de vreemde bevolking, maar zij maken geen deel uit van de top 10 van de vreemde bevolking in Vlaanderen. Ten slotte is Kameroen één van de top 10 landen in België en niet in Vlaanderen en geldt het omgekeerde voor Irak en Servië en Montenegro.

3.2.5. Vreemde bevolking in Europa naar nationaliteitsgroep

3.2.5.
Evolutie van het aantal vreemdelingen in de EU15-landen naar nationaliteitsgroep, 2009-2012

	EU15	EU12	Niet-EU27	Onbekend
2009	5.610.881	11.566.168	18.678.542	210.117
2010	5.653.248	11.897.489	18.931.674	189.664
2011	5.691.311	12.324.853	19.274.900	195.236
2012	5.740.916	13.094.627	19.552.514	235.779

Bron: Eurostat, bewerking HIVA.

Definitie

Het aantal in de EU15-landen aanwezige vreemdelingen (personen met een andere nationaliteit dan deze van het land waarin ze verblijven) opgedeeld naar brede nationaliteitsgroepen: vreemdelingen met een nationaliteit van de EU15-landen, vreemdelingen met een nationaliteit van de EU12-landen (recent toegetreden EU-landen), vreemdelingen met een nationaliteit van buiten de EU en vreemdelingen met een onbekende nationaliteit, van 2009 tot 2012, telkens op 1 januari van het jaar.

Vaststellingen

Tussen 2009 en 2012 groeit het totaal aantal vreemdelingen in de EU15 met 7%. Deze groei is ongelijk verdeeld naar nationaliteitsgroep. Het aantal vreemdelingen in de EU15-landen met een nationaliteit van een ander EU15-land nam slechts licht toe (2,3%). Het aantal vreemdelingen met een EU12-nationaliteit steeg in dezelfde periode met 13%. De toename van het aantal vreemdelingen met een niet-EU-nationaliteit steeg tussen 2009 en 2012 met bijna 5%.

3.2.6. De leeftijdsverdeling van vreemdelingen in Vlaanderen

3.2.6.a
Leeftijdsverdeling van de bevolking met Belgische en met vreemde nationaliteit, Vlaams Gewest, 2012, in %

	0-5	6-11	12-17	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80+
Belgische bevolking	6,6	6,3	6,6	8,3	5,7	12,1	14,7	14,3	11,3	8,5	5,6
Vreemde bevolking	7,8	6,3	5,6	9,2	10,4	20,6	17,0	10,6	7,0	3,9	1,6

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

3.2.6.b
Aantal vreemdelingen naar leeftijds- en nationaliteitsgroep, Vlaams Gewest, 2012

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat-EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
80+	4.112	419	1.459	110	334	137	412	425
70-79	9.507	577	3.109	180	1.274	360	1.718	956
60-69	17.698	1.877	4.955	741	1.612	693	1.848	2.173
50-59	21.400	2.945	8.655	3.750	2.292	1.387	2.488	5.160
40-49	30.658	3.650	10.295	8.797	3.510	2.706	4.387	13.002
30-39	22.378	2.297	8.308	16.476	6.157	4.026	8.960	24.777
25-29	9.686	1.003	3.471	8.950	3.991	2.242	4.414	13.214
18-24	10.759	1.522	3.777	6.950	3.375	2.417	2.818	10.186
12-17	8.793	1.056	1.995	3.234	1.787	1.746	1.119	5.843
6-11	10.722	1.012	2.213	3.823	1.716	2.011	1.253	5.919
0-5	12.250	776	2.302	5.630	2.031	1.995	2.433	7.818

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel van elke leeftijdsgroep in de bevolking met een huidige Belgische nationaliteit en in de bevolking met een huidige niet-Belgische nationaliteit, op 1 januari 2012, in %.

Volgende nationaliteitsgroepen worden gebruikt:

- Buurlanden: Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg;
- West- en Noord-EU-landen: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden en Finland;
- Zuid-EU-landen: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta en Cyprus;
- Oost-EU-landen: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije en Roemenië;
- Kandidaat-EU-landen: Turkije, Macedonië, Kroatië, IJsland, Servië en Montenegro;
- Europa buiten de EU: Zwitserland, Noorwegen, Albanië, Belarus, Kosovo, Moldavië, Rusland, Bosnië, Oekraïne, Liechtenstein, Andorra, Monaco en San Marino;
- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië en Mauritanië;
- Andere landen: andere landen dan diegene vermeld in bovenstaande groepen.

Vaststellingen

Het leeftijdsprofiel van de vreemdelingen verschilt duidelijk van dat van de Belgische bevolking. De leeftijdsgroepen van 25 tot 49 jaar zijn opvallend meer vertegenwoordigd bij de vreemdelingen. Bij de leeftijdsgroepen vanaf 50 jaar is het net omgekeerd. Het aandeel 60-plussers ligt bij de Belgische bevolking (26%) dubbel zo hoog als bij de vreemdelingen (13%).

Ook tussen de verschillende nationaliteitsgroepen zijn er duidelijke verschillen naar leeftijd. Het aandeel minderjarigen varieert van 13% bij de personen met een Zuid-EU-nationaliteit tot 29% bij de personen met een nationaliteit van Europees land van buiten de EU. Het aandeel personen tussen 18 en 59 jaar ligt het laagst bij de personen met een nationaliteit van de buurlanden (60%) en het hoogst bij de Oost-EU-landen (77%). Bij deze laatste groep zijn de 60-plussers dan weer relatief gezien het minst vertegenwoordigd (2%), bij de personen met een nationaliteit van de buurlanden het meest (20%).

Merk op dat de immigranten nog jonger zijn dan de totale groep in Vlaanderen wonende vreemdelingen: zie 2.2.6. voor de leeftijdsverdeling van de vanuit het buitenland immigrerende vreemdelingen.

3.3. NATIONALITEITSVERWERVING BIJ DE VREEMDE BEVOLKING

3.3.1. Evolutie van het aantal nationaliteitsverwervingen per gewest

3.3.1.
Evolutie van het aantal nationaliteitsverwervingen, Belgische gewesten, 1999-2012

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
VL	9.133	24.814	26.016	17.615	12.324	12.659	12.546	13.264	14.105	14.609	14.037	16.373	12.941	16.028
WA	5.996	16.136	15.170	9.812	9.028	8.844	7.666	8.769	8.872	10.911	9.117	9.897	9.763	11.314
BR	9.067	21.030	21.796	18.990	12.357	13.251	11.300	9.827	13.086	12.190	9.613	8.365	7.082	11.270

VL=Vlaams Gewest, WA=Waals Gewest, BR=Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
Bron: ADSEI.

Definitie

Aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit heeft verworven in de 3 Belgische gewesten, van 1999 tot 2012, telkens in de loop van het jaar. De cijfers hebben betrekking op alle verwervingen van de nationaliteit na de geboorte ongeacht de aard van de procedure. Het gaat enkel om personen die op het moment van de nationaliteitsverwerving hun verblijfplaats hebben in België.

Vaststellingen

Het aantal nationaliteitsverwervingen kende door de versoepeling van de procedure om de Belgische nationaliteit te verwerven begin 2000 een piek in de jaren 2000 en 2001. Tussen 2005 en 2008 is het aantal nationaliteitsverwervingen in het Vlaamse Gewest weer licht gestegen, met een nog iets sterkere stijging in 2010. In 2011 is dat aantal weer gedaald tot het niveau van de periode 2003-2004 en in 2012 weer gestegen. Het absoluut aantal nationaliteitsverwervingen ligt sinds 2000 telkens hoger in het Vlaamse Gewest dan in de andere gewesten. Enkel in de jaren 2002 en 2003 lag het aantal nationaliteitsverwervingen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest op hetzelfde niveau als in Vlaanderen.

3.3.2. Nationaliteitsverwervingen in België naar oorspronkelijke nationaliteit

3.3.2.
De 10 meest voorkomende oorspronkelijke nationaliteiten die de Belgische nationaliteit hebben verworven, België, 2011

MA=Marokko, IT=Italië, TR=Turkije, CD=DR Congo, RU=Rusland, FR=Frankrijk, CM=Kameroen, DZ=Algerije, NL=Nederland, PK=Pakistan.
Bron: Eurostat.

Definitie

Top 10 van de nationaliteiten die in België in 2011 die de Belgische nationaliteit hebben verworven. Cijfers voor het Vlaamse Gewest zijn niet beschikbaar.

Vaststellingen

In 2011 gebeurde 77% van alle nationaliteitsverwervingen door niet-EU-burgers. De grootste groep daarvan wordt gevormd door de Marokkanen. Zij vertegenwoordigen 24% van alle nationaliteitsverwervingen. Bijna 3.700 Italianen verkregen in 2011 de Belgische nationaliteit (12%). De derde nationaliteit in de top 10 zijn de Turken (8%).

3.3.3. Nationaliteitsverwervingen in Europa

3.3.3.a
Evolutie van het totaal aantal nationaliteitsverwervingen, EU27*, 2002-2011

* Geen gegevens beschikbaar voor Roemenië.
Bron: Eurostat, bewerking HIVA.

3.3.3.b
Aandeel nationaliteitsverwervingen tegenover de totale bevolking in de EU27-landen met het relatief meeste aantal nationaliteitsverwervingen, 2011, in aantal verwervingen per 1.000 inwoners

LU=Luxemburg, SE=Zweden, GB=Verenigd Koninkrijk, BE=België, CY=Cyprus, MT-Malta, ES=Spanje, IE=Ierland, PT=Portugal, HU=Hongarije, FR=Frankrijk, NL=Nederland, GR=Griekenland, DE=Duitsland.
Bron: Eurostat, bewerking HIVA.

Definitie

Evolutie van het totaal aantal nationaliteitsverwervingen van vreemdelingen in de EU27 (3.3.3.a). De cijfers van 2002 tot 2009 zijn data die door Eurostat zelf berekend zijn. De cijfers van 2010 en 2011 zijn de sommen van de gegevens van de 26 EU-landen waarvoor gegevens beschikbaar zijn (Roemenië ontbreekt).

Nationaliteitsverwervingen per 1.000 inwoners voor de verschillende EU-landen met relatief gezien het meeste aantal nationaliteitsverwervingen (3.3.3.b), in 2011.

Vaststellingen

Het aantal personen dat een nationaliteit van een EU-land verwerft is duidelijk gestegen tussen 2002 en 2011. Enkel in 2007 en 2008 is er sprake van een kleine daling.

Vergeleken met de totale bevolking ligt het aantal nationaliteitsverwervingen het hoogst in Luxemburg (6,7 per 1.000 inwoners). Daarna volgen Zweden (3,9), het Verenigd Koninkrijk (2,8) en België (2,7). Het gemiddelde voor de EU ligt in 2011 op 1,5 nationaliteitsverwervingen per 1.000 inwoners.

3.4. PERSONEN VAN VREEMDE HERKOMST IN VLAANDEREN

3.4.1. Evolutie van de groep personen van vreemde herkomst

3.4.1.a

Evolutie van het aantal personen van vreemde herkomst (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) naar herkomstgroep, Vlaams Gewest, 2009-2012

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
2009	269.516	31.188	103.711	54.720	110.524	70.604	145.944	168.009
2010	274.932	31.470	106.768	62.545	114.802	76.400	154.723	181.475
2011	280.317	31.730	110.165	72.694	119.926	84.170	163.769	195.657
2012	285.137	32.051	113.666	83.549	124.326	90.120	172.751	213.192

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

3.4.1.b

Evolutie van het aandeel personen van vreemde herkomst (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) in de totale bevolking naar herkomstgroep, Vlaams Gewest, 2009-2012, in %

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
2009	4,3	0,5	1,7	0,9	1,8	1,1	2,3	2,7
2010	4,4	0,5	1,7	1,0	1,8	1,2	2,5	2,9
2011	4,4	0,5	1,7	1,1	1,9	1,3	2,6	3,1
2012	4,5	0,5	1,8	1,3	2,0	1,4	2,7	3,3

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen van vreemde herkomst en aandeel personen van vreemde herkomst in de totale bevolking (in %), in het Vlaamse Gewest, van 2009 tot 2012, telkens op 1 januari van het jaar.

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden in de hier gepresenteerde cijfers 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst.

De ADSEI-cijfers over de vreemde bevolking slaan enkel op de personen met een huidige vreemde nationaliteit en dus niet op alle personen van vreemde herkomst. Zo hebben heel wat vreemdelingen in de loop der jaren de Belgische nationaliteit verworven. De kinderen van deze personen beschikken van bij hun geboorte automatisch over de Belgische nationaliteit. Ook een kind van ouders met een vreemde nationaliteit dat in België geboren wordt kan onder bepaalde voorwaarden automatisch of na een nationaliteitsverklaring de Belgische nationaliteit verwerven. Personen met een huidige Belgische maar een eerste vreemde nationaliteit of personen met een huidige en eerste Belgische nationaliteit maar met ouders met een vreemde eerste nationaliteit, zijn niet opgenomen in de klassieke ADSEI-cijfers over het aantal vreemdelingen.

Sinds kort zijn er echter administratieve gegevens beschikbaar over de herkomst van de volledige Belgische bevolking. Dat is het resultaat van een koppeling tussen de gegevens uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming (DWH AM&SB) van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ) en de gegevens van het Rijksregister over de nationaliteitshistoriek van een persoon en diens ouders.

Aangezien niet voor alle personen over alle gebruikte criteria (huidige en eerste nationaliteit van de persoon zelf en eerste nationaliteit van de ouders) gegevens zijn opgenomen in het Rijksregister, is het zo dat voor een deel van de bevolking weliswaar geen vreemde herkomst wordt gevonden, maar dat hierbij het voorbehoud gemaakt moet worden dat dit gebaseerd is op een onvolledige nationaliteitshistoriek. Het gaat begin 2012 om 25,6% van de totale bevolking van het Vlaamse Gewest. In de praktijk gaat het vooral om oudere personen met een huidige en eerste Belgische nationaliteit waarvoor geen informatie bekend is over de eerste nationaliteit van de ouders. Het aandeel van deze groep in de totale bevolking neemt elk jaar af. In 2009 ging het om 27,8% van de totale bevolking, in 2010 om 27,0% en in 2011 om 26,3%. Deze groep wordt enkel meegenomen in de analyse bij de vergelijking van de leeftijdsverdeling en gezinssamenstelling van de groep personen van Belgische en van vreemde herkomst (3.4.4. en 3.4.5.). Daar worden de personen met een 'onvolledige historiek' als een aparte derde groep weergegeven. Bij de presentatie van de sociaal-economische gegevens naar herkomst in het hoofdstuk 5 van deze monitor, wordt de groep met onvolledige nationaliteitshistoriek niet opgenomen in de figuren. Daar wordt enkel de vergelijking gemaakt tussen de personen die op basis van de gebruikte criteria zeker van Belgische herkomst zijn (alle 4 de criteria Belgische nationaliteit) en de personen die op basis van de gebruikte criteria zeker van vreemde herkomst zijn (minstens één van de 4 criteria niet-Belgische nationaliteit).

Om de personen van vreemde herkomst op te delen in verschillende herkomstgroepen wordt eerst gekeken naar de eerste nationaliteit van de vader. Is dat een vreemde nationaliteit, dan wordt de persoon ingedeeld in de herkomstgroep die met die vreemde nationaliteit overeenkomt. Is de eerste nationaliteit van de vader onbekend of Belgisch dan wordt gekeken naar de eerste nationaliteit van de moeder. Is die onbekend of Belgisch dan wordt gekeken naar de eerste nationaliteit van de persoon zelf. Is die onbekend of Belgisch wordt gekeken naar de huidige nationaliteit van de persoon.

Volgende herkomstgroepen worden gebruikt:

- Buurlanden: Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg;
- West- en Noord-EU-landen: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden en Finland;
- Zuid-EU-landen: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta en Cyprus;
- Oost-EU-landen: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije en Roemenië;
- Kandidaat-EU-landen: Turkije, Macedonië, Kroatië, IJsland, Servië en Montenegro;
- Europa buiten de EU: Zwitserland, Noorwegen, Albanië, Belarus, Kosovo, Moldavië, Rusland, Bosnië, Oekraïne, Liechtenstein, Andorra, Monaco en San Marino;
- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië en Mauritanië;
- Andere landen: andere landen dan diegene vermeld in bovenstaande groepen.

In tegenstelling tot de algemene bevolkingscijfers van ADSEI gaat het hier niet enkel om de personen ingeschreven in het bevolkingsregister (vreemdelingen met een permanente verblijfsvergunning) en het vreemdelingenregister (vreemdelingen met een tijdelijke verblijfsvergunning langer dan 3 maanden) maar ook om de personen ingeschreven in het wachtregister (personen die een asielaanvraag hebben ingediend en nog in de procedure zitten). Met personen die onwettig in het land verblijven, wordt hier geen rekening gehouden.

Vaststellingen

Begin 2012 leefden in het Vlaamse Gewest 1.114.792 personen van vreemde herkomst. Dat komt overeen met 17,5% van de bevolking. Het aantal personen van vreemde herkomst is tussen 2009 en 2012 met 160.576 personen toegenomen waardoor het aandeel personen van vreemde herkomst in de totale bevolking in dezelfde periode met goed 2 procentpunten is gegroeid. Dat is het resultaat van de som van de internationale immigratie van vreemdelingen en personen van vreemde herkomst naar het Vlaamse Gewest in de periode 2009-2012 en de natuurlijke aangroei (geboorten) bij de in het Vlaamse Gewest wonende vreemdelingen en personen van vreemde herkomst. Gegevens vóór de periode voor 2009 zijn niet beschikbaar.

Begin 2012 is de grootste vreemde herkomstgroep de groep personen afkomstig uit de buurlanden (4,5% van de totale bevolking). Dan volgen de personen met een niet-Europese en niet-Maghrebijnse herkomst (3,3%) en de personen met een Maghrebijnse herkomst (2,7%). Iets minder dan de helft van de personen van vreemde herkomst heeft een EU-herkomst. Tegenover 2009 zijn alle herkomstgroepen in aantal toegenomen. Bij de personen afkomstig uit de West- en Noord-EU-landen is die toename zeer beperkt. Bij de personen afkomstig uit de Oost-EU-landen is die toename relatief gezien het grootst.

Het aandeel personen van vreemde herkomst in de totale bevolking lag begin 2012 2,5 keer hoger dan het aandeel personen met een huidige vreemde nationaliteit (7,1%) (3.1.1.). Dat verschil varieert sterk naar herkomstgroep (3.2.1.). Vooral het grote verschil voor de Maghreblanden, de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije) en de Europese landen buiten de EU valt hierbij op. Het aantal personen van Maghrebijnse herkomst ligt 5,4 keer hoger dan het aantal personen met een huidige Maghrebijnse nationaliteit, bij de kandidaat EU-landen is dat 4,9 keer hoger, bij de Europese niet-EU-landen 4,7 keer hoger.

3.4.2. Geografische spreiding van personen van vreemde herkomst

3.4.2.
Aandeel personen van vreemde herkomst (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) in de totale bevolking per gemeente, Vlaams Gewest, 2012

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van vreemde herkomst per gemeente van het Vlaamse Gewest, op 1 januari 2012, in % van de totale bevolking. Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zie definitie 3.4.1. voor meer info.

In tegenstelling tot de algemene bevolkingscijfers van ADSEI gaat het hier niet enkel om de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister maar ook om de personen ingeschreven in het wachtregister. Met personen die onwettig in het land verblijven, wordt hier geen rekening gehouden.

Vaststellingen

De top 5 van de gemeenten met het relatief hoogste aantal personen van vreemde herkomst wordt gevormd door Baarle-Hertog (66%), Maasmechelen en Genk (elk 54%), Hamont-Achel (47%) en Kraainem (45%). Ook in Voeren en Vilvoorde (elk 43%), Machelen, Antwerpen, Ravels en Houthalen-Helchteren (elk 42%), Lanaken (41%) en Zaventem (40%) ligt het aandeel personen van vreemde herkomst boven de 40%. Naast Genk en Antwerpen halen ook volgende centrumsteden een score van 20% of meer: Gent (29%), Mechelen (28%), Leuven (27%), Turnhout (24%) en Sint-Niklaas (20%).

Algemeen genomen ligt het aandeel personen van vreemde herkomst het hoogst in de provincies Limburg en Antwerpen, in de rand rond Brussel en in de regio tussen Antwerpen, Brussel en Gent.

3.4.3. Personen van vreemde herkomst naar geslacht

3.4.3.
Aantal personen van vreemde herkomst (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) naar herkomstgroep en geslacht, Vlaams Gewest, 2012

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
Man	144.964	16.631	59.921	40.633	63.800	43.540	89.335	105.413
Vrouw	140.173	15.420	53.745	42.916	60.526	46.580	83.416	107.779

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen van vreemde herkomst naar geslacht, in het Vlaamse Gewest, op 1 januari van 2012. Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zie definitie 3.4.1. voor meer info.

In tegenstelling tot de algemene bevolkingscijfers van ADSEI gaat het hier niet enkel om de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook om de personen ingeschreven in het wachtregister. Met personen die onwettig in het land verblijven, wordt hier geen rekening gehouden.

Vaststellingen

Begin 2012 woonden er iets meer mannen dan vrouwen van vreemde herkomst in Vlaanderen (respectievelijk 51% en 49% van het totaal aantal personen van vreemde herkomst). Bij een aantal herkomstgroepen zijn de vrouwen echter in de meerderheid. Het gaat om de personen met een Europese herkomst van buiten de EU (52%), de personen met een Oost-EU-herkomst (51%) en de personen met een niet-Europese en niet-Maghrebijnse herkomst (51%). Het grootste relatieve verschil tussen beide geslachten is te vinden bij de personen met een Zuid-EU-herkomst. Bij deze groep gaat het om 53% mannen en 47% vrouwen.

3.4.4. Personen van vreemde herkomst naar leeftijd

3.4.4.a

Leeftijdsverdeling van de bevolking van Belgische herkomst en van vreemde herkomst (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) en van de bevolking met een onvolledige nationaliteitshistoriek, Vlaams Gewest, 2012, in % per groep

	0-5	6-11	12-17	18-24	25-34	35-49	50-64	65-79	80+
Belgische herkomst	6,2	6,8	8,0	10,6	15,2	27,0	20,1	5,5	0,6
Vreemde herkomst	12,1	10,6	9,2	10,8	17,8	22,4	11,7	4,5	1,0
Onvolledige historiek	4,0	2,2	1,6	1,8	2,7	7,4	25,4	36,2	18,8

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

3.4.4.b

Aantal personen van vreemde herkomst (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) naar herkomstgroep en leeftijd, Vlaams Gewest, 2012

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
80+	5.683	522	1.704	634	477	433	622	591
65-79	24.874	1.759	6.446	1.890	3.707	2.303	6.031	3.268
50-64	47.972	6.048	18.028	9.213	10.274	9.307	13.488	15.711
35-49	65.042	6.896	25.478	22.280	25.024	20.839	35.555	49.109
25-34	37.915	4.069	18.439	20.773	25.148	15.996	31.629	44.375
18-24	27.776	3.605	12.958	9.012	14.494	10.572	17.695	24.124
12-17	24.581	2.973	9.932	5.328	13.590	8.461	16.346	21.175
6-11	26.101	3.160	10.296	6.132	15.214	10.224	22.199	24.388
0-5	25.193	3.019	10.385	8.287	16.398	11.985	29.186	30.451

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van Belgische herkomst, van vreemde herkomst en personen met een onvolledige nationaliteitshistoriek naar leeftijd in % per groep en aantal personen van vreemde herkomst naar leeftijd per herkomstgroep, telkens op 1 januari 2012.

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zijn alle 4 de criteria een Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van Belgische herkomst. Aangezien niet voor alle personen over alle gebruikte criteria (huidige en eerste nationaliteit van de persoon zelf en eerste nationaliteit van de ouders) gegevens zijn opgenomen in het Rijksregister, is het zo dat voor een deel van de bevolking weliswaar geen vreemde herkomst wordt gevonden, maar dat hierbij het voorbehoud gemaakt moet worden dat dit gebaseerd is op een onvolledige nationaliteitshistoriek. Het gaat begin 2012 om 25,6% van de totale bevolking van het Vlaamse Gewest. In de praktijk gaat het vooral om oudere personen met een huidige en eerste Belgische nationaliteit waarvoor geen informatie bekend is over de eerste nationaliteit van de ouders. Zie definitie 3.4.1. voor meer info.

In tegenstelling tot de algemene bevolkingscijfers van ADSEI gaat het hier niet enkel om de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook om de personen ingeschreven in het wachtregister. Met personen die onwettig in het land verblijven, wordt hier geen rekening gehouden.

Vaststellingen

De bevolking van vreemde herkomst is duidelijk jonger dan de bevolking van Belgische herkomst. Het aandeel van de jongste leeftijdsgroepen ligt hoger bij de personen van vreemde herkomst. Het relatief beperkte verschil tussen het aandeel 65-plussers bij de personen van Belgische en van vreemde herkomst, heeft te maken met het feit dat voor een behoorlijk deel van de ouderen de eerste nationaliteit van de ouders niet gekend is in het Rijksregister en er dus sprake is van een onvolledige nationaliteitshistoriek. In de praktijk gaat het vooral om oudere personen met een huidige en eerste Belgische nationaliteit. Zij worden in figuur 3.4.4.a weergegeven als een aparte groep.

Als de leeftijdsverdeling van de verschillende herkomstgroepen wordt bekeken, valt op dat de jongste leeftijdsgroepen relatief gezien het grootst zijn bij de personen met een niet-EU-herkomst. Omgekeerd zijn de oudste leeftijdsgroepen het grootst bij de personen afkomstig uit de buurlanden, West- en Noord-EU en Zuid-EU. Bij de personen met een Oost-EU-herkomst zijn de middelste leeftijdsgroepen relatief gezien het grootst.

3.4.5. Personen van vreemde herkomst naar gezinssamenstelling

3.4.5.a

Gezinssamenstelling van de bevolking van Belgische en van vreemde herkomst (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) en van de bevolking met een onvolledige nationaliteitshistoriek, Vlaams Gewest, 2011, in % per groep

	Alleen-staand	Met partner zonder kinderen	Bij ouders	Bij een kerngezin	Hoofd eenouder-gezin	Met partner en kinderen	In collectief huis-houden	Andere
Belgische herkomst	9,7	18,8	35,0	1,1	3,2	30,8	0,3	1,1
Vreemde herkomst	9,9	12,5	40,3	3,6	3,5	27,2	0,9	2,0
Onvolledige historiek	21,2	44,6	8,9	1,5	3,7	15,2	3,5	1,5

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

3.4.5.b

Aantal personen van vreemde herkomst (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) naar herkomstgroep en gezinssamenstelling, Vlaams Gewest, 2011

	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
Andere	4.038	472	2.116	4.783	1.632	1.686	2.274	4.486
In collectief huishouden	1.671	189	528	617	402	1.648	508	3.483
Met partner en kinderen	71.746	8.076	29.916	19.165	39.283	24.220	49.441	46.515
Hoofd eenoudergezin	8.546	928	4.087	2.677	3.691	3.945	4.949	8.070
Bij een kerngezin	4.225	826	3.453	3.891	7.834	4.066	5.898	8.414
Bij ouders	99.168	12.312	42.882	21.009	54.438	34.366	79.836	82.098
Met partner zonder kinderen	58.672	5.282	15.570	10.656	7.393	6.726	10.340	17.491
Alleenstaand	32.189	3.636	11.593	9.821	5.212	7.386	10.447	24.783

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van Belgische herkomst, van vreemde herkomst en personen met een onvolledige nationaliteitshistoriek naar gezinssamenstelling in % per groep en aantal personen van vreemde herkomst naar gezinssamenstelling per herkomstgroep, in het Vlaamse Gewest, telkens op 1 januari van 2011. Gegevens naar gezinssamenstelling zijn voor 2012 nog niet beschikbaar.

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zijn alle 4 de criteria een Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van Belgische herkomst. Aangezien niet voor alle personen over alle gebruikte criteria (huidige en eerste nationaliteit van de persoon zelf en eerste nationaliteit van de ouders) gegevens zijn opgenomen in het Rijksregister, is het zo dat voor een deel van de bevolking weliswaar geen vreemde herkomst wordt gevonden, maar dat hierbij het voorbehoud gemaakt moet worden dat dit gebaseerd is op een onvolledige nationaliteitshistoriek. Het gaat begin 2011 om 26,3% van de totale bevolking van het Vlaamse Gewest. In de praktijk gaat het vooral om oudere personen met een huidige en eerste Belgische nationaliteit waarvoor geen informatie bekend is over de eerste nationaliteit van de ouders. Zie definitie 3.4.1. voor meer info.

In tegenstelling tot de algemene bevolkingscijfers van ADSEI gaat het hier niet enkel om de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook om de personen ingeschreven in het wachtregister. Met personen die onwettig in het land verblijven, wordt hier geen rekening gehouden.

Vaststellingen

Dat de bevolking van vreemde herkomst jonger is dan de bevolking van Belgische herkomst (3.4.4.), blijkt ook uit de verschillen tussen beide groepen naar gezinssamenstelling. Het aandeel personen dat inwoont bij de ouders ligt bij de personen van vreemde herkomst hoger dan bij de personen van Belgische herkomst. Daartegenover staat dat het aandeel personen dat met een partner zonder kinderen samenwoont relatief gezien lager ligt bij de personen van vreemde herkomst. Het aandeel personen dat inwoont bij een kerngezin (zonder kind te zijn van één van de volwassenen in het huishouden) ligt dan weer hoger bij de personen van vreemde herkomst.

Het relatief beperkte verschil tussen het aandeel alleenstaanden, het aandeel personen dat samenleeft met een partner zonder kinderen en het aandeel personen in collectieve huishoudens bij de personen van Belgische en van vreemde herkomst, heeft te maken met het feit dat deze huishoudtypes vooral voorkomen bij ouderen. Voor een behoorlijk deel van de ouderen is de eerste nationaliteit van de ouders niet gekend in het Rijksregister en is er dus sprake van een onvolledige nationaliteitshistoriek. Zij worden in figuur 3.4.5.a weergegeven als een aparte groep.

Als de gezinssamenstelling van de verschillende herkomstgroepen wordt bekeken, valt op dat de groep personen die inwonen bij de ouders relatief gezien het grootst is bij de personen afkomstig uit de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije) en de Maghreblanden. Bij deze groepen ligt het aandeel alleenstaanden en het aandeel personen dat samenleeft met een partner zonder kinderen het laagst.

3.4.5. Personen van vreemde herkomst naar nationaliteitshistoriek

3.4.5.
Aandeel personen van vreemde herkomst (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) naar nationaliteitshistoriek, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep

	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
Niet-Belgen	52,1	52,5	42,8	67,8	17,5	48,0	19,0	39,1
Belgen geboren als niet-Belg	15,2	15,5	23,9	16,4	53,5	33,5	49,2	35,2
Belgen geboren als Belg	32,4	31,6	32,6	13,9	27,6	12,7	30,1	22,1

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van vreemde herkomst naar nationaliteitshistoriek, in het Vlaamse Gewest, op 1 januari van 2012, in % per herkomstgroep.

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zie definitie 3.4.1. voor meer info.

Er wordt hier een opdeling gemaakt tussen:

1. Niet-Belgen: personen van vreemde herkomst met een huidige niet-Belgische nationaliteit.
2. Belgen geboren als niet-Belg: personen van vreemde herkomst met een huidige Belgische nationaliteit en een niet-Belgische eerste nationaliteit (in feite gaat het dus niet om de geboortenationaliteit, maar om de eerste gekende nationaliteit in het Rijksregister).
3. Belgen geboren als Belg: personen van vreemde herkomst met een huidige en eerste Belgische nationaliteit, maar van wie 1 of beide ouders een niet-Belgische eerste nationaliteit heeft.
4. Restgroep: personen van vreemde herkomst met een onbekende huidige en/of eerste nationaliteit, maar van wie 1 of beide ouders een niet-Belgische eerste nationaliteit heeft. Het gaat begin 2012 om 1,9% van het totaal aantal personen van vreemde herkomst.

In tegenstelling tot de algemene bevolkingscijfers van ADSEI gaat het hier niet enkel om de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook om de

personen ingeschreven in het wachtregister. Met personen die onwettig in het land verblijven, wordt hier geen rekening gehouden.

Vaststellingen

Slechts 4 op de 10 personen van vreemde herkomst heeft een huidige vreemde nationaliteit (=niet-Belgen). Dat aandeel varieert sterk naar herkomstgroep. Vooral het lage aandeel bij de Maghreblanden (19%) en de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije) (18%) valt hierbij op. Dat betekent dat een groot aandeel personen in deze herkomstgroepen zelf de Belgische nationaliteit heeft verworven of als Belg geboren is. Bij beide herkomstgroepen heeft ongeveer 5 op de 10 de personen zelf de Belgische nationaliteit verworven en zijn ongeveer 3 op de 10 personen met de Belgische nationaliteit geboren.

3.4.6. Personen van vreemde herkomst naar geboorteland

3.4.6.
Aandeel personen van vreemde herkomst (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) naar geboorteland, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
■ België	47,4	46,8	62,2	25,0	55,8	27,5	58,8	30,8
■ EU	47,3	45,4	34,2	74,2	1,2	1,8	1,3	1,3
■ Buiten EU	5,3	7,7	3,7	0,8	42,9	66,6	39,9	65,5

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van vreemde herkomst naar geboorteland, in het Vlaamse Gewest, op 1 januari van 2012, in % per herkomstgroep.

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zie definitie 3.4.1. voor meer info.

Er wordt hier een opdeling gemaakt tussen personen van vreemde herkomst geboren in België, in een EU-land (exclusief België), in een niet-EU-land en een restgroep waarvan het geboorteland onbekend is. In totaal zitten 0,8% van de personen van vreemde herkomst in deze restgroep.

In tegenstelling tot de algemene bevolkingscijfers van ADSEI gaat het hier niet enkel om de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook om de personen ingeschreven in het wachtregister. Met personen die onwettig in het land verblijven, wordt hier geen rekening gehouden.

Vaststellingen

45% van de personen van vreemde herkomst die begin 2012 in het Vlaamse Gewest wonen, zijn in België geboren. Dat aandeel ligt bij de personen afkomstig uit de Zuid-EU-landen, de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije) en de Maghreblanden duidelijk hoger, bij de personen afkomstig uit de Oost-EU-landen, Europa buiten de EU en de niet-Europese en niet-Maghrebijnse landen ('andere landen') duidelijk lager. Dit verschil hangt samen met een verschil in tijdstip van de belangrijkste migratiestromen uit deze landengroepen. Bij de tweede groep landen gaat het relatief gezien meer om personen die zelf naar België gemigreerd zijn (de zogenaamde 'eerste generatiemigranten'), bij de eerste groep landen gaat het meer om personen van wie de ouders of de grootouders naar België gemigreerd zijn (de zogenaamde 'tweede en derde generatiemigranten').

4. INBURGERING IN VLAANDEREN EN BRUSSEL

Inburgering is een belangrijk onderdeel van het integratiebeleid en kan gezien worden als een eerste, begeleide opstap naar volwaardige deelname aan de samenleving. Het inburgeringsbeleid richt zich op inwijkelingen die uitzicht hebben op een langdurig of definitief verblijf in België en die in het Vlaamse of Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wonen. Iedereen die tot de doelgroep van inburgering behoort, heeft recht op een inburgeringstraject. In het Vlaamse Gewest zijn sommige personen verplicht om een inburgeringstraject te volgen: personen die recent naar België gemigreerd zijn en zich in Vlaanderen gevestigd hebben en bedienaars van erediensten in een erkende plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap. In Brussel geldt de inburgeringsplicht niet.

Het primaire inburgeringstraject omvat een vormingsprogramma, ondersteund door individuele begeleiding (trajectbegeleiding), op maat van de inburgeraar. Het vormingsprogramma bestaat uit een cursus maatschappelijke oriëntatie, lessen Nederlands (niveau A1) en loopbaanoriëntatie. Het onthaalbureau verzorgt de begeleiding. Er zijn 8 onthaalbureaus: telkens één voor de steden Antwerpen, Brussel, Gent en telkens één voor de 5 Vlaamse provincies. Het onthaalbureau werkt samen met verschillende organisaties zoals het Huis van het Nederlands, de aanbodverstrekkers Nederlands tweede taal, het OCMW en de VDAB. Het inburgeringstraject duurt vanaf de aanmelding van de inburgeraar bij het onthaalbureau tot het moment waarop hij overstapt naar de reguliere voorzieningen.

Welk traject een inburgeraar volgt, is vastgelegd in een inburgeringscontract. Dat bepaalt welke onderdelen van het vormingsprogramma hij zal volgen. Het onthaalbureau houdt daarbij maximaal rekening met de leerbehoeften en vragen van de inburgeraars, met de adviezen van het Huis van het Nederlands en - voor inburgeraars met een professioneel perspectief - met de adviezen van de VDAB. Op het einde van het inburgeringstraject overhandigt het bureau een inburgeringsattest. Verplichte inburgeraars die hun plicht niet nakomen en rechthebbende inburgeraars die hun inburgeringscontract niet naleven, kunnen een administratieve geldboete krijgen.

Definities

Tot de **doelgroep** van het Vlaamse inburgeringbeleid behoren: (1) meerderjarige vreemdelingen (personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit) ingeschreven in het Rijksregister in een gemeente in het Vlaamse Gewest of het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, met uitzondering van de vreemdeling die hier voor een tijdelijk doel verblijft en de asielzoeker gedurende de eerste 4 maanden van zijn asielprocedure en (2) Belgen geboren in het buitenland met minstens één ouder geboren in het buitenland en ingeschreven in het Rijksregister in een gemeente in het Vlaamse Gewest of het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Personen die binnen het Vlaamse Gewest voor het eerst doelgroep van inburgering worden, zijn **nieuwkomers**. Het Agentschap voor Binnenlands Bestuur (ABB) vraagt maandelijks de lijst op van nieuwkomers in het Vlaamse Gewest aan het Rijksregister. De onthaalbureaus schrijven sinds 2009 deze nieuwkomers van hun regio aan met de vraag zich bij hen aan te melden. Voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest beschikt ABB niet over instroomcijfers.

Maar zoals uit bovenstaande definitie blijkt, zijn niet enkel nieuwkomers doelgroep van inburgering. Ook vreemdelingen die hier al langer verblijven en baat hebben bij een inburgeringstraject, kunnen dit volgen.

De cijfers over migratie in het Vlaamse Gewest (zie hoofdstuk 2) en de instroomcijfers van inburgeraars in het Vlaamse Gewest komen niet overeen. Zo worden bijvoorbeeld asielzoekers niet meegenomen in de immigratiecijfers maar wel bij de inburgeraars (vanaf 4 maanden na hun asielaanvraag) en worden arbeidsmigranten met een buitenlandse werkgever niet meegeteld bij de instroomcijfers van inburgeraars maar wel bij de immigratiecijfers. Afgezien van de asielzoekers, is de doelgroep van inburgering beperkter dan de totale immigrantengroep.

Inburgering richt zich naar personen met zicht op een permanent verblijf in België. Daarom behoren volgende categorieën van personen **niet** tot de **doelgroep** van inburgering:

- Mensen zonder wettig verblijf;
- Asielzoekers die nog geen 4 maanden asielprocedure hebben lopen;
- Niet-EU$^+$-studenten[11] of uitwisselingsscholieren die op basis van hun studies in België verblijven en hun gezinsmigranten;
- Arbeidsmigranten die geen definitieve tewerkstelling kunnen bekomen en hun gezinsmigranten (vooral niet-EU$^+$-vreemdelingen, Bulgaren en Roemenen tijdens de overgangsperiode[12], voor specifieke, tijdelijke tewerkstelling. De soort arbeidskaart B, soort vrijstelling van arbeidskaart of beroepskaart is bepalend);
- Stagiairs (tewerkgesteld of zelfstandig) met niet-EU$^+$-nationaliteit (of Bulgaar of Roemeen tot 1 januari 2014);
- Stagiairs tewerkgesteld door een Belgische overheid of door een internationale instelling zoals de NAVO, de VN of de EU;
- Vreemdelingen die een stage in België verrichten die werd goedgekeurd door de bevoegde overheid in het kader van ontwikkelingssamenwerking of uitwisselingsprogramma's;
- Werknemers (EU$^+$ of niet-EU$^+$) met arbeidsprestaties of beroepsopleiding in België die verbonden blijven door een arbeidsovereenkomst met een in het buitenland gevestigde werkgever;
- Vreemdelingen die een zelfstandige activiteit verrichten in België waarvan de zetel van de onderneming niet in België gevestigd is;
- Au-pair-jongeren (tussen 18 en 26 jaar oud);
- Vreemdelingen tewerkgesteld in het kader van internationale akkoorden die werden goedgekeurd door een federale, gewestelijke of gemeenschapsoverheid (vb. NAVO of Shape)
- Navorsers en gasthoogleraren met een niet-EU$^+$-nationaliteit, als de duur niet langer is dan 4 jaar;
- Postdoctorale vreemdelingen met een niet-EU$^+$-nationaliteit (verblijf en werk voor maximum 3 jaar mogelijk);
- Personen die deel uitmaken van een consulaire missie en het diplomatiek consulair en internationaal personeel en hun gezinsmigranten;
- Australiërs, Nieuw-Zeelanders en Canadezen die op werkvakantie komen (18 tot 30 jaar) en hun gezinsmigranten;
- Personen met het statuut 'tijdelijke bescherming voor ontheemden' op basis van Europese Richtlijn 2001/55/EG en hun gezinsmigranten.

Binnen de groep van inburgeraars zijn er personen die verplicht zijn om een inburgeringstraject te volgen en andere die recht hebben op het volgen van een inburgeringstraject.

Volgende inburgeraars zijn **verplicht** een inburgeringstraject te volgen:

1. Vreemdelingen die tegelijk aan de volgende voorwaarden voldoen[13]:
- 18 jaar of ouder;
- ingeschreven in het Rijksregister;
- wonend in een gemeente van het Vlaamse Gewest;
- voor het eerst een verblijfstitel van meer dan 3 maanden.

2. Belgen die tegelijk aan de volgende voorwaarden voldoen:
- 18 jaar of ouder;
- geboren buiten België;
- minstens één van de ouders geboren buiten België;

[11] Onder EU$^+$ wordt verstaan: EU27-landen, IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland.

[12] Bulgaren en Roemenen (nieuwe EU-burgers sinds 1 januari 2007) hebben gedurende een overgangsperiode tot 1 januari 2014 nog geen volledige toegang tot onze arbeidsmarkt; maar de soorten tewerkstellingen van Bulgaren en Roemenen die niet definitief kunnen worden, zijn nog kleiner in aantal dan de soorten tewerkstellingen van niet-EU-vreemdelingen die niet definitief kunnen worden.

[13] Van 2 maart 2008 tot 15 maart 2012 waren asielzoekers ingeschreven in het Vlaamse Gewest na 4 maanden asielprocedure verplicht tot het volgen van maatschappelijke oriëntatie.

- voor het eerst niet langer dan 12 opeenvolgende maanden in het Rijksregister ingeschreven.

3. Anderstalige minderjarige nieuwkomers die 18 jaar worden op het moment dat ze nog geen 12 opeenvolgende maanden voor het eerst met een verblijfstitel van meer dan 3 maanden in het Rijksregister zijn ingeschreven.

4. Inburgeraars die bedienaar van een eredienst zijn in een door de Vlaamse overheid erkende plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap.

De volgende inburgeraars zijn **vrijgesteld van de plicht** tot inburgering:

- Burgers van een lidstaat van de Europese Unie, de Europees Economische Ruimte en Zwitserland en hun familieleden. Deze vrijstelling geldt niet voor familieleden van Belgen en inburgeraars met de Belgische nationaliteit die hierboven vermeld staan;
- Inburgeraars die al een attest van inburgering hebben behaald;
- Inburgeraars die door een ernstige ziekte of handicap niet in staat zijn een inburgeringstraject te volgen;
- Asielzoekers zolang zij nog niet de status van erkend vluchteling of persoon met subsidiaire bescherming hebben;
- Inburgeraars die een getuigschrift of diploma hebben behaald in het Belgische of Nederlandse onderwijs;
- Inburgeraars die een volledig schooljaar onthaalonderwijs gevolgd hebben;
- Inburgeraars die 65 jaar of ouder zijn;
- Arbeidsmigranten die een verblijfsstatuut hebben dat tijdelijk is maar dat kan leiden tot een definitief verblijf

De laatste 4 vrijstellingsgronden gelden niet voor inburgeraars die bedienaar van een eredienst zijn in een door de Vlaamse overheid erkende plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap.

De verplichting geldt enkel voor het Vlaams Gewest. Inburgeraars gevestigd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn altijd **rechthebbend**.

4.1. DOELGROEP EN INSTROOM

4.1.1. Instroom in Vlaanderen

4.1.1.
Instroom van meerderjarige nieuwkomers, Vlaams Gewest, 2009-2012

Bron: KBI.

Definitie

Meerderjarige nieuwkomers zijn personen van 18 jaar of ouder die voor het eerst een verblijf van meer dan 3 maanden in België verkregen en behoren tot de doelgroep van inburgering: zie inleiding van dit hoofdstuk voor een gedetailleerde beschrijving van de doelgroep. Ook Belgen die niet in België geboren zijn, van wie minstens één van de ouders niet in België geboren is en die zich voor het eerst langdurig in Vlaanderen vestigen, zijn nieuwkomers en zijn opgenomen in deze cijfers.

De cijfers over de instroom van nieuwkomers vóór 2009 zijn niet vergelijkbaar met de meer recente jaren wegens een andere afbakening van de doelgroep.

Vaststellingen

De gegevens van de nieuwkomers in het Vlaamse Gewest worden sinds 2009 ingegeven in de Kruispuntbank Inburgering. De instroom van meerderjarige nieuwkomers in Vlaanderen is sterk gestegen van iets meer dan 30.000 personen in 2009 tot meer dan 40.000 in 2010 en 2011. Nadien, mogelijk onder invloed van de gewijzigde regels voor gezinshereniging, is dit aantal weer gedaald.

4.1.2. Instroom in Vlaanderen naar nationaliteitsgroep

4.1.2.
Instroom van meerderjarige nieuwkomers naar nationaliteitsgroep, Vlaams Gewest, 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
Onbepaald	501	704	480	541
Niet-EU⁺	15.498	19.405	18.051	14.158
EU⁺	14.580	20.836	22.403	22.123

Bron: KBI.

Definitie

Meerderjarige nieuwkomers zijn personen van 18 jaar of ouder die voor het eerst een verblijf van meer dan 3 maanden in België verkregen en behoren tot de doelgroep van inburgering: zie inleiding van dit hoofdstuk voor een gedetailleerde beschrijving van de doelgroep. Ook Belgen die niet in België geboren zijn, van wie minstens één van de ouders niet in België geboren is en die zich voor het eerst langdurig in Vlaanderen vestigen, zijn nieuwkomers en zijn opgenomen in deze cijfers.

Onder EU⁺ wordt verstaan: EU27-landen, IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland. Alle andere nationaliteiten zijn niet-EU⁺. Van een beperkte groep nieuwkomers is de nationaliteit niet gekend.

Vaststellingen

Het aandeel personen met niet-EU⁺-nationaliteit bij de nieuwkomers bedroeg in 2009 nog 52%, maar daalde in 2012 tot 40%.

4.1.3. Instroom in Vlaanderen naar nationaliteit en geslacht

4.1.3.
Instroom van de 10 meest voorkomende nationaliteiten van meerderjarige nieuwkomers naar geslacht, Vlaams Gewest, 2012

	NL	PL	RO	BG	MA	ES	AF	PT	FR	TR
Man	2.633	2.477	1.878	1.095	775	646	867	560	470	513
Vrouw	2.447	1.918	1.213	815	847	617	188	440	484	353

NL=Nederland, PL=Polen, RO=Roemenië, BG=Bulgarije, MA=Marokko, ES=Spanje, AF=Afghanistan, PT=Portugal, FR=Frankrijk, TR=Turkije.
Bron: KBI.

Definitie

Meerderjarige nieuwkomers zijn personen van 18 jaar of ouder die voor het eerst een verblijf van meer dan 3 maanden in België verkregen en behoren tot de doelgroep van inburgering: zie de inleiding van dit hoofdstuk voor een gedetailleerde beschrijving van de doelgroep. Ook Belgen die niet in België geboren zijn, van wie minstens één van de ouders niet in België geboren is en die zich voor het eerst langdurig in Vlaanderen vestigen, zijn nieuwkomers en zijn opgenomen in deze cijfers.

Vaststellingen

Nederland voert de top 10 van grootste instroomnationaliteiten aan met 14% van alle nieuwkomers in Vlaanderen in 2012. Daarna volgen personen met de Poolse (12%), Roemeense (8%) en Bulgaarse (5%) nationaliteit. Marokko vult de top 5 aan (4%). Voor veel nationaliteiten is er weinig verschil tussen de instroom van mannen en vrouwen. Uit Polen, Roemenië en Afghanistan zijn er veel meer mannelijke dan vrouwelijke nieuwkomers. Enkel uit Marokko is er een grotere instroom van vrouwen dan van mannen.

4.1.4. Instroom in Vlaanderen naar verblijfsstatuut en geslacht

4.1.4.
Instroom van meerderjarige nieuwkomers naar verblijfsstatuut en geslacht, Vlaams Gewest, 2012

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Man	6.509	5.277	2.906	3.016	592	527	482	300	159	264
Vrouw	3.362	4.431	6.150	1.182	300	459	357	69	223	257

A=arbeidsmigrant (enkel voor zover doelgroep van inburgering), B=EU⁺-burger van wie migratiereden nog onbekend is, C=gezinshereniger, D=asielzoeker, E=erkend vluchteling, F=beschikker over voldoende bestaansmiddelen, G=geregulariseerde, H=persoon met subsidiaire bescherming en slachtoffer mensenhandel, I=EU⁺-student, J=overigen.
Bron: KBI.

Definitie

Meerderjarige nieuwkomers zijn personen van 18 jaar of ouder die voor het eerst een verblijf van meer dan 3 maanden in België verkregen en behoren tot de doelgroep van inburgering: zie de inleiding van dit hoofdstuk voor een gedetailleerde beschrijving van de doelgroep. Ook Belgen die niet in België geboren zijn, van wie minstens één van de ouders niet in België geboren is en die zich voor het eerst langdurig in Vlaanderen vestigen, zijn nieuwkomers en zijn opgenomen in deze cijfers.

Sinds 2008 geeft de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) de reden van verblijf door aan het Rijksregister, ook van de nieuwkomers. EU-onderdanen behoren tot de doelgroep nog voor de reden van migratie gekend is. Pas nadien wordt duidelijk of zij arbeidsmigrant, gezinshereniger, … zijn.

Vaststellingen

Voor de nieuwkomers in het Vlaamse Gewest van wie we de reden van migratie kennen, is de meest voorkomende verblijfsstatus 'arbeidsmigrant'. Dit is vaker voor mannen dan voor vrouwen de migratiereden. Er zijn dubbel zoveel vrouwen als mannen gezinshereniger. Bij de asielzoekers zijn er meer mannen dan vrouwen. De lijst van meest voorkomende verblijfsstatuten wordt aangevuld met 'erkend vluchteling', 'beschikker over voldoende bestaansmiddelen' (dit zijn EU⁺-onderdanen), 'geregulariseerde' en 'persoon met subsidiaire bescherming en slachtoffer mensenhandel'.

4.1.5. Instroom in Vlaanderen naar doelgroep

4.1.5.
Instroom van meerderjarige nieuwkomers naar doelgroep (rechthebbend/verplicht), Vlaams Gewest, 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
Onbepaald	7.901	4.440	2.205	1.852
Recht	15.531	22.271	24.123	27.188
Plicht	7.270	14.379	14.669	7.782

Bron: KBI.

Definitie

Meerderjarige nieuwkomers zijn personen van 18 jaar of ouder die voor het eerst een verblijf van meer dan 3 maanden in België verkregen en behoren tot de doelgroep van inburgering: zie de inleiding van dit hoofdstuk voor een gedetailleerde beschrijving van de doelgroep. Ook Belgen die niet in België geboren zijn, van wie minstens één van de ouders niet in België geboren is en die zich voor het eerst langdurig in Vlaanderen vestigen, zijn nieuwkomers en zijn opgenomen in deze cijfers.

Al wie tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid behoort, heeft het recht om een inburgeringstraject te volgen. Bepaalde groepen zijn daar toe verplicht: zie de inleiding van dit hoofdstuk voor een overzicht van de verplichte inburgeraars. Van maart 2008 tot maart 2012 waren asielzoekers in Vlaanderen verplicht om een cursus maatschappelijke oriëntatie te volgen. Sindsdien zijn zij rechthebbend inburgeraar.

Vaststellingen

Het aandeel verplichte nieuwkomers bij de instroom in Vlaanderen is gedaald tegenover de voorbije jaren. In 2010 en 2011 bedroeg dit aandeel nog 35%, in 2012 is dit tot 21% gedaald. Dit hangt samen met de relatieve stijging van het aandeel EU^{+}-nieuwkomers, de daling van gezinsherenigers uit niet-EU^{+}-landen en de gewijzigde situatie voor asielzoekers. Door een aanpassing van de selectiecriteria is het aandeel 'onbepaald' tot 5% gedaald in 2012.

4.2. HET INBURGERINGSTRAJECT

4.2.1. Evolutie van het aantal inburgeringscontracten

4.2.1.
Aantal meerderjarige inburgeraars die voor het eerst een inburgeringscontract ondertekenen, per regionaal onthaalbureau, Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2007-2012

	Stad Antw.	Brussel	Gent	Oost-Vl.	Limburg	Prov. Antw.	West-Vl.	Vl.-Brabant
2007	3.695	1.283	982	1.085	1.555	1.355	1.355	832
2008	3.909	1.509	1.183	1.008	1.583	1.725	1.458	1.099
2009	4.130	1.574	1.145	1.190	1.618	1.690	1.655	1.156
2010	4.842	2.015	1.587	1.736	2.140	2.505	2.414	1.369
2011	6.194	2.026	1.465	1.822	2.341	2.757	2.344	1.875
2012	5.019	2.423	1.225	1.290	1.688	2.225	1.792	1.548

Bron: KBI.

Definitie

Nadat inburgeraars zich bij een onthaalbureau aangemeld hebben, ondertekenen zij een inburgeringscontract en volgen zij een inburgeringstraject. Sommige doelgroepen zijn hiertoe verplicht. De onthaalbureaus moedigen de andere doelgroepen aan dit te doen. In Brussel geldt de verplichting niet: er zijn enkel contracten voor rechthebbende inburgeraars.

Vaststellingen

Het aantal inburgeringscontracten steeg tussen 2007 en 2011 in bijna alle onthaalbureaus. In 2012 daalde de instroom in Vlaanderen en dit leidde ook tot minder contracten in 2012 bij alle onthaalbureaus behalve Brussel.

4.2.2. Inburgeringscontracten naar regio en doelgroep

4.2.2.
Aantal meerderjarige inburgeraars die voor het eerst een inburgeringscontract ondertekenen, naar doelgroep (rechthebbend/verplicht) en per regionaal onthaalbureau, Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2012

	Stad Antw.	Brussel	Gent	Oost-Vl.	Limburg	Prov. Antw.	West-Vl.	Vl.-Brabant
Onbepaald	116	3	38	57	107	123	81	32
Recht	2.206	2.408	534	332	759	915	669	544
Plicht	2.697	12	653	901	822	1.187	1.042	972

Bron: KBI.

Definitie

Nadat inburgeraars zich bij een onthaalbureau aangemeld hebben, ondertekenen zij een inburgeringscontract en volgen zij een inburgeringstraject. Sommige doelgroepen zijn hiertoe verplicht. De bureaus moedigen de andere doelgroepen aan dit te doen. In Brussel geldt de verplichting niet: er zijn enkel contracten voor rechthebbende inburgeraars.

Vaststellingen

Het onthaalbureau van de stad Antwerpen telt het hoogste aantal contracten. Ongeveer de helft van de inburgeraars die daar een contract ondertekent, is een verplicht inburgeraar. Dit is ook het geval in Gent, Limburg en de provincie Antwerpen. In Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen bereikt men niet zo'n groot relatief aantal rechthebbende inburgeraars en is het aandeel verplichte inburgeraars groter.

4.2.3. Inburgeringscontracten naar verblijfsstatus

4.2.3.
Aantal meerderjarige inburgeraars die voor het eerst een inburgeringscontract ondertekenen naar verblijfsstatus en geslacht, Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2012

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Man	2.673	2.658	820	852	660	401	244	377	247
Vrouw	4.674	1.014	678	526	382	376	312	76	240

A=gezinshereniger, B=asielzoeker, C=arbeidsmigrant, D=geregulariseerde, E=erkend vluchteling, F=onbepaald, G=EU+- burger van wie migratiereden nog onbekend is, H=persoon met subsidiaire bescherming en slachtoffer mensenhandel, I=overigen.
Bron: KBI.

Definitie

De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) geeft de reden van verblijf van vreemdelingen door aan het Rijksregister, ook van de nieuwkomers. EU-onderdanen behoren tot de doelgroep nog voor de reden van migratie gekend is. Pas nadien wordt duidelijk of zij arbeidsmigrant, gezinshereniger, … zijn.

Vaststellingen

De meeste inburgeraars die een contract ondertekenen zijn gezinshereniger. Hoewel er iets meer arbeidsmigranten instromen, bereikt inburgering hen in veel mindere mate. Arbeidsmigranten zijn niet verplicht inburgering te volgen. Slechts een deel van de arbeidsmigranten kiest ervoor hun baan te combineren met een inburgeringstraject. Asielzoekers waren verplichte inburgeraars tussen maart 2008 en maart 2012. Sindsdien zij zijn rechthebbend.

Wanneer we naar de man-vrouw verhouding kijken, zien we zoals bij de instroom dat er bij de gezinsherenigers met een contract bijna dubbel zoveel vrouwen als mannen zijn en dat er bij de asielzoekers met een contract meer mannen zijn. Hoewel het aandeel mannen bij de instroom van arbeidsmigranten in Vlaanderen 66% bedraagt, is het aandeel mannen dat een contract ondertekent in Vlaanderen en Brussel bij de arbeidsmigranten 'slechts' 55%.

4.2.4. Maatschappelijke oriëntatie als deel van het inburgeringstraject

4.2.4.

Aantal cursisten die maatschappelijke oriëntatie aangevat hebben, per taal van de cursus (top 20 van aangeboden talen), Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2012

Bron: KBI.

Definitie

Alle inburgeraars die een inburgeringscontract ondertekenen, volgen 'maatschappelijke oriëntatie' (MO) tenzij zij op basis van een toets vrijgesteld zijn. Een cursus MO duurt normaal gezien 60 uur maar kan verkort gegeven worden indien het gaat om avond- of weekendcursussen. Waar mogelijk bieden de bureaus de cursus aan in de eigen taal of een contacttaal van de inburgeraar.

Vaststellingen

In 2012 is 20% van de inburgeraars ingestapt in een Engelstalige cursus MO. Op de tweede en derde plaats komen Arabisch en Frans. 7% van de inburgeraars volgde een cursus in het Russisch en iets minder inburgeraars volgden de cursus in het Nederlands.

4.2.5. Aantal behaalde inburgeringsattesten

4.2.5.
Aantal inburgeraars die een inburgeringsattest hebben behaald naar geslacht, Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2007-2012

	2007	2008	2009	210	2011	2012
Vrouw	2.595	4.457	4.597	4.961	6.610	6.516
Man	2.168	3.431	3.772	4.247	6.315	6.189

Bron: KBI.

Definitie

Wie een inburgeringscontract ondertekent, gaat het engagement aan om regelmatig het vormingsprogramma te volgen. Dit wil zeggen dat als de inburgeraar tijdens elk onderdeel van het vormingsprogramma minstens 80 % van de lessen volgt, hij of zij een attest van inburgering krijgt.

Een inburgeringstraject duurt veelal langer dan één jaar. De cijfers over het aantal inburgeringstrajecten in een bepaald jaar, kunnen dus niet zomaar naast de instroomcijfers van dat jaar worden gelegd.

Vaststellingen

Het aantal behaalde inburgeringsattesten steeg van 4.763 in 2007 tot 12.925 in 2011. De grote instroom van nieuwkomers in 2010 en 2011 leidde tot een groot aantal attesten in 2011 en 2012. Er zijn iets meer vrouwen dan mannen die een inburgeringsattest behalen, in tegenstelling tot het hoger aantal mannen dat instroomt.

5. SAMENLEVEN IN DIVERSITEIT

De Vlaamse samenleving is de voorbije decennia grondig veranderd. Diversiteit is een dagelijkse realiteit geworden. Dat blijkt duidelijk uit de voorgaande hoofdstukken van deze monitor. De huidige Vlaamse regering koos bij haar aantreden voor een maatschappijmodel waarin mensen samenleven op grond van gelijkwaardigheid, binnen een kader van normen en waarden eigen aan de Vlaamse samenleving en met respect voor ieders eigenheid. Het einddoel is een actieve participatie van allen aan de samenleving en de creatie van voldoende sociale samenhang. Dat zijn de 2 onderdelen van dit hoofdstuk.

In het eerste deel wordt ingegaan op de sociale samenhang: in hoeverre is er in Vlaanderen sprake van één samenleving waarbij iedereen – autochtone en 'nieuwe' Vlamingen – met elkaar samenleeft en het burgerschap deelt. Om dat in kaart te brengen, wordt vooreerst gebruik gemaakt van surveygegevens over contacten tussen personen van verschillende herkomst. Daarnaast wordt ingegaan op de houding bij de bevolking tegenover vreemdelingen en migratie. Aangezien attitudes aan de basis liggen van discriminerend gedrag is het belangrijk om de aanwezigheid van vooroordelen en negatieve gevoelens ten aanzien van kansengroepen na te gaan en te zien of deze gevoelens toe- of afnemen. Voor de indicatoren over contacten en houdingen wordt gebruik gemaakt van de resultaten van de 'Survey Sociaal-Culturele Verschuivingen in Vlaanderen' (SCV-survey) van de Studiedienst van de Vlaamse Regering die jaarlijks afgenomen wordt bij de Nederlandstalige inwoners van het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De 'European Social Survey' (ESS) maakt het mogelijk om Europees te vergelijken. Het gaat bij beide surveys om gegevens die vooral betrekking hebben op de houding tegenover en de contacten met vreemdelingen en migranten van de ontvangende samenleving. Een periodieke bevraging specifiek gericht op vreemdelingen en migranten ontbreekt in Vlaanderen. Om toch een inschatting te kunnen maken van de manier waarop het samenleven in diversiteit ervaren wordt door de doelgroep zelf, komen in dit deel ook de door het Centrum voor Gelijkheidheid van Kansen en voor Racismebestrijding en de Vlaamse Meldpunten geregistreerde discriminatieklachten aan bod.

Met elkaar samenleven impliceert ook dat iedereen actief en volwaardig aan de Vlaamse samenleving kan participeren. Het is daarom van cruciaal belang om de positie van vreemdelingen en personen van vreemde herkomst op een aantal belangrijke levensdomeinen op de voet op te volgen. Dat gebeurt in deel 2 van dit hoofdstuk. Daarin wordt een set van indicatoren gepresenteerd die de positie van de doelgroep op verschillende maatschappelijke domeinen in kaart brengt. Bedoeling is om de Vlaamse regering, de diensten van de Vlaamse overheid en andere geïnteresseerde actoren met betrouwbare cijfergegevens te ondersteunen bij de planning en evaluatie van het beleid ter zake.

Bij de selectie van de te behandelen levensdomeinen werd vertrokken van 2 voorbereidende rapporten over de opmaak van een Vlaamse integratiemonitor opgesteld door het vorige Steunpunt Gelijkekansenbeleid.[14] Daarbij werden volgende domeinen geselecteerd: tewerkstelling en arbeid, onderwijs en opleiding, wonen en huisvesting, welzijn en gezondheid en maatschappelijke participatie. Het geeft het belang aan van een multidimensionele benadering van de problematiek.

Voor de selectie van de indicatoren werden een aantal keuzes gemaakt. Vooreerst werden indicatoren die beleidsprocessen willen opvolgen geweerd. Deze indicatorenset is namelijk opgevat als een omgevingsmonitor. Dat wil zeggen dat ter ondersteuning van de beleidsvorming de omgeving wordt geschetst waarbinnen overheden actief zijn. De eventuele opvolging of evaluatie van het beleid zelf komt in deze monitor niet aan bod.

[14] Sannen, L., Lamberts, M., Morissens, A. & Pauwels, F. (2009). *De Vlaamse Integratiekaart. Deel 3: Naar een Vlaamse Integratiemonitor*. Steunpunt Gelijkekansenbeleid; Lamberts, M. (2011). *Cijfers over integratie - 2011. Beschikbaarheid en bespreking van cijfers over de positie van personen van vreemde herkomst in Vlaanderen.* Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

Daarnaast werd zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de indicatorenset van de bestaande Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor (LIIM).[15] Deze monitor werd op vraag van de Vlaamse minister van Inburgering ontwikkeld ter ondersteuning van het integratiebeleid van de Vlaamse steden en gemeenten. Het gaat om een set van omgevingsindicatoren die jaarlijks het lokale inburgerings- en integratiegebeuren in kaart brengt om zo de lokale besturen met betrouwbare cijfergegevens te ondersteunen bij de planning en ontwikkeling van hun beleid. Een eerste versie van deze monitor verscheen in 2011.

Ten slotte speelt bij de selectie van indicatoren ook de beschikbaarheid van gegevens een belangrijke rol. Waar mogelijk worden gegevens gebruikt over de maatschappelijke positie van personen van vreemde herkomst. Voor de afbakening van deze groep is de huidige nationaliteit van de persoon geen sluitend criterium. Zo hebben heel wat vreemdelingen in de loop der jaren de Belgische nationaliteit verworven. De kinderen van deze personen beschikken van bij hun geboorte automatisch over de Belgische nationaliteit. Ook een kind van ouders met een vreemde nationaliteit dat in België geboren wordt, kan onder bepaalde voorwaarden automatisch of na een nationaliteitsverklaring de Belgische nationaliteit verwerven. Indien enkel gekeken wordt naar de personen met een huidige vreemde nationaliteit, 'verdwijnen' zij uit de statistieken. Nochtans is er ook bij deze groep mogelijk nog sprake van een duidelijk mindere sociaal-economische positie. Daarom wordt in deze monitor waar mogelijk geprobeerd om zicht te krijgen op de volledige groep personen van vreemde herkomst, inclusief de vreemdelingen die zelf Belg zijn geworden ('nieuwe Belgen') en hun kinderen.

De groep personen van vreemde herkomst kan op verschillende manieren afgebakend worden. Zo kan gekeken worden naar de nationaliteitshistoriek van de persoon zelf en/of diens ouders of grootouders. Maar er kan ook gekeken worden naar het geboorteland van deze personen. In deze monitor wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de afbakening zoals bepaald in artikel 3 van het Vlaamse Integratiedecreet van 2009: personen van vreemde herkomst zijn "personen die legaal en langdurig in België verblijven en die bij hun geboorte niet de Belgische nationaliteit bezaten of van wie minstens één van de ouders bij geboorte niet de Belgische nationaliteit bezat". In de praktijk is een dergelijke operationalisering op dit moment niet bij elke indicator mogelijk. Er wordt daarom vaak gewerkt met een 'second best'-operationalisering die rekening houdend met wat beschikbaar is, bovenstaande operationalisering zo dicht mogelijk benadert. Afhankelijk van de beschikbare data wordt de doelgroep dus op een andere manier afgebakend. Het is bij de interpretatie van de cijfers dus noodzakelijk steeds goed de gebruikte operationalisering voor ogen te houden.

De gebruikte indicatoren zijn deels gebaseerd op gegevens uit administratieve databanken. Het gaat onder meer om gegevens van de VDAB over niet-werkende werkzoekenden, van het departement Onderwijs over onderwijsdeelname en ongekwalificeerde uitstroom, van de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW) over sociale (kandidaat-)huurders, van Kind en Gezin over geboorten in kansarme gezinnen en van de Algemene Directie Instellingen en Bevolking (ADIB) over deelname aan de gemeenteraadsverkiezingen. Een belangrijke plaats in deze monitor is voorbehouden voor de gegevens van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ). Een recente koppeling tussen de gegevens van de KSZ en de gegevens van het Rijksregister over de nationaliteitshistoriek van een persoon en diens ouders, maakt het mogelijk om cijfers over de sociaal-economische positie van de gehele bevolking te presenteren, opgedeeld naar herkomst. Daarbij wordt de groep personen van vreemde herkomst afgebakend zoals bepaald in artikel 3 van het Vlaamse Integratiedecreet. Het is de eerste keer dat dergelijke oefening op basis van administratieve gegevens voor de volledige Vlaamse bevolking mogelijk is.

Andere indicatoren zijn gebaseerd op de resultaten van Europees of internationaal gecoördineerde grootschalige bevolkingsenquêtes. Het maakt het mogelijk de situatie in Vlaanderen te vergelijken met de situatie in de lidstaten van de Europese Unie. Voor de indicatoren over tewerkstelling en

[15] Zie: http://aps.vlaanderen.be/lokaal/integratiemonitor.html.

onderwijs wordt gebruik gemaakt van de 'Enquête naar de Arbeidskrachten – Labour Force Survey' (EAK-LFS) en het 'Programme for International Student Assessment' (PISA) van de OESO. De EAK is een door Eurostat gecoördineerde en voor België door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de FOD Economie uitgevoerde enquête die erop gericht is om op Europees vlak vergelijkbare indicatoren te generen. PISA is een internationaal gestandaardiseerde beoordeling van de cognitieve vaardigheden van 15-jarigen. Bij de gegevens over welzijn en gezondheid wordt de 'European Union Statistics on Income and Living Conditions' (EU-SILC) gebruikt. Net als de EAK is de EU-SILC een door Eurostat gecoördineerde jaarlijkse enquête die sinds 2004 in alle lidstaten van de Europese Unie de inkomenssituatie en levensomstandigheden in kaart brengt. De EU-SILC wordt voor België uitgevoerd door ADSEI.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat in surveyonderzoek bepaalde moeilijk bereikbare bevolkingsgroepen minder vertegenwoordigd zijn. Vreemdelingen en personen van vreemde herkomst zijn onder andere door de soms aanwezige taalbarrière een dergelijke groep. Daarmee moet bij de interpretatie van de cijfers in dit hoofdstuk rekening gehouden worden. De surveyresultaten zijn eveneens onderhevig aan de gebruikelijke statistische foutenmarge. Deze foutenmarge is groter naarmate de steekproef waarop de cijfers berekend worden, kleiner is.

5.1. SOCIALE SAMENHANG

5.1.1. Contacten tussen bevolkingsgroepen

5.1.1.
Contacten met personen van vreemde herkomst in de buurt, 18-85 jaar, Vlaamse Gemeenschap, 2011, in %

Bron: SVR, SCV-survey.

Definitie

In de 'Survey Sociaal-Culturele Verschuivingen in Vlaanderen' (SCV-survey) van 2011 van de Studiedienst van de Vlaamse Regering werd aan een representatief staal van de Nederlandstalige bevolking van het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gevraagd hoe vaak zij een praatje maken met personen van vreemde herkomst in de buurt. De gepresenteerde cijfers slaan op de bevolking van 18 tot 85 jaar.

Vaststellingen

De helft van de Vlamingen heeft nooit contact met personen van vreemde herkomst in zijn of haar buurt. Iets minder dan 3 op de 10 Vlamingen geeft aan minstens 1 keer per maand een praatje te maken met personen van vreemde herkomst in de buurt.

5.1.2. Samenstelling van de buurt

5.1.2.
Samenstelling van de huidige en ideale buurt, 18-85 jaar, Vlaamse Gemeenschap, 2012, in %

	Bijna alleen personen van Belgische herkomst	Meer personen van Belgische dan vreemde herkomst	Evenveel personen van Belgische als vreemde herkomst	Meer personen van vreemde dan van Belgische herkomst
Huidige buurt	56	31	8	4
Ideale buurt	45	38	14	1

Bron: SVR, SCV-survey.

Definitie

In de 'Survey Sociaal-Culturele Verschuivingen in Vlaanderen' (SCV-survey) van 2012 van de Studiedienst van de Vlaamse Regering werd aan een representatief staal van de Nederlandstalige bevolking van het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gevraagd naar de bevolkingssamenstelling van de buurt waarin ze momenteel wonen ('huidige buurt') en van de 'ideale buurt' waarin ze graag zouden willen wonen. De gepresenteerde cijfers slaan op de bevolking van 18 tot 85 jaar.

Vaststellingen

Bijna 6 op de 10 Vlamingen woont in een buurt met bijna alleen mensen van Belgische herkomst. 4 op de 10 Vlamingen woont in een buurt met meer personen van Belgische herkomst dan van vreemde herkomst of met evenveel personen van vreemde dan/als personen van Belgische herkomst. 4% woont in een buurt met meer personen van vreemde dan van Belgische herkomst. Als gevraagd wordt naar de ideale buurt scoren de buurten met meer of evenveel personen van Belgische herkomst dan/als personen van personen van vreemde herkomst iets hoger, de buurten met bijna alleen personen van Belgische herkomst en de buurten met meer personen van vreemde dan van Belgische herkomst iets lager.

5.1.3. Houding tegenover vreemdelingen en migratie

5.1.3.a

Evolutie van het aandeel personen dat het (helemaal) eens is met een aantal stellingen over vreemdelingen en migratie, 18-85 jaar, Vlaamse Gemeenschap, 1998-2011, in %

	1998	*2002*	*2004*	*2008*	*2011*
De aanwezigheid van verschillende culturen is een verrijking van onze samenleving.	*42*	*48*	*52*	*51*	*47*
Migranten zijn over het algemeen niet te vertrouwen.	*22*	*27*	*26*	*25*	*25*
De migranten komen hier profiteren van onze sociale zekerheid.	*49*	*47*	*47*	*49*	*47*
Moslims zijn een bedreiging voor onze cultuur en gebruiken.	*28*	*36*	*42*	*43*	*40*

Bron: SVR, SCV-survey.

5.1.3.b

Houding tegenover vreemdelingen en migratie (samengestelde intolerantie-index), 18-85 jaar, Vlaamse Gemeenschap, 1998-2011, schaal van 1 tot 5 (hoe hoger, hoe negatiever)

Bron: SVR, SCV-survey.

5.1.3.c

Houding tegenover vreemdelingen en migratie (samengestelde intolerantie-index) naar geslacht, leeftijd, scholingsgraad en contact met personen van vreemde herkomst, 18-85 jaar, Vlaamse Gemeenschap, 2011, schaal van 1 tot 5 (hoe hoger, hoe negatiever)

* Met personen van vreemde herkomst.
Bron: SVR, SCV-survey.

5.1.3.d

Houding tegenover stelling 'immigranten ondermijnen of verrijken de cultuur van het land', EU15-landen waar gegevens voor beschikbaar zijn en Belgische gewesten, 2010, gemiddelde score op schaal van 0 (ondermijnen) tot 10 (verrijken)

SE=Zweden, FI=Finland, BR=Brussels Hoofdstedelijk Gewest, NL=Nederland, DK=Denemarken, ES=Spanje, DE=Duitsland, WA=Waals Gewest, BE=België, VL=Vlaams Gewest, PT=Portugal, FR=Frankrijk, GB=Verenigd Koninkrijk.
Bron: ESS-survey.

Definitie

In de 'Survey Sociaal-Culturele Verschuivingen in Vlaanderen' (SCV-survey) van de Studiedienst van de Vlaamse Regering wordt periodiek aan een representatief staal van de Nederlandstalige bevolking van het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gevraagd naar de houding tegenover vreemdelingen en migratie. Aan de respondenten wordt gevraagd aan te geven in welke mate ze het eens of oneens zijn met een aantal voorgelegde stellingen (5.1.3.a).

Op basis van de scores op de verschillende stellingen kan een algemene 'intolerantie-index' worden berekend (5.1.3.b en 5.1.3.c). Voor de constructie van deze samengestelde variabele wordt per respondent de gemiddelde score op de 4 stellingen berekend. Dat resulteert in een index met een schaal van 1 tot 5. Hoe hoger de score, hoe negatiever de houding tegenover vreemdelingen en migratie.

De tweejaarlijkse 'European Social Survey' (ESS) maakt het mogelijk internationaal te vergelijken. Aan de respondenten werden een aantal stellingen voorgelegd over vreemdelingen en migratie. Er wordt gevraagd aan te geven via een schaal van 0 tot 10 hoe ze tegenover die stellingen staan. In figuur 5.1.3.d wordt een gemiddelde score per land of gewest weergegeven voor de stelling 'immigranten ondermijnen of verrijken de cultuur van het land'.

Vaststellingen

Uit de resultaten van de SCV-survey van 2011 blijkt dat bijna de helft van de bevolking de aanwezigheid van andere culturen een verrijking vindt voor onze samenleving (5.1.3.a). Daar staat tegenover dat een kwart van de bevolking migranten niet vertrouwt en dat bijna de helft van oordeel is dat migranten profiteren van de sociale zekerheid. 4 op de 10 Vlamingen vindt dat moslims een bedreiging zijn voor onze cultuur en gebruiken. Dat laatste aandeel is sinds 1998 duidelijk toegenomen. Daar staat tegenover dat ook het aandeel personen dat de aanwezigheid van verschillende culturen beschouwt als een verrijking voor onze samenleving in dezelfde periode licht is toegenomen.

Globaal genomen is de houding van de Vlamingen tegenover vreemdelingen tussen 1998 en 2011 niet significant gewijzigd (5.1.3.b). De intolerantie neemt toe met de leeftijd en neemt af naarmate men hoger opgeleid is (5.1.3.c). De houding tegenover vreemdelingen verschilt ook naargelang de contactfrequentie met personen van vreemde herkomst. Wie minstens maandelijks een praatje maakt in zijn of haar buurt met personen van vreemde herkomst, is toleranter dan personen die dat niet doen.

Internationale vergelijking op basis van de ESS-survey maakt duidelijk dat in verschillende EU15-landen de houding tegenover vreemdelingen en migranten positiever is dan in Vlaanderen (5.1.3.d). Vlaanderen haalt een tiende plaats in de rangschikking van de EU15-landen en Belgische gewesten waarvoor gegevens beschikbaar zijn. Ook de andere Belgische gewesten scoren beter.

5.1.4. Meldingen van discriminatie bij CGKR en de Vlaamse Meldpunten

5.1.4.
Aantal Nederlandstalige meldingen over discriminatie op basis van raciale gronden of geloof/levensbeschouwing per domein bij het CGKR en de Vlaamse Meldpunten, 2010-2012

	Werk	Goederen en diensten	Diverse Activiteiten	Media/internet	Onderwijs	Samenleving	Politie en justitie	Sociale bescherming	Andere
2010	272	270	36	464	93	151	74	13	52
2011	261	278	72	820	114	167	74	28	90
2012	279	309	81	434	106	178	69	29	67

Bron: CGKR.

Definitie

Aantal Nederlandstalige meldingen over discriminatie op basis van raciale discriminatiegronden of geloof/levensbeschouwing per maatschappelijk domein, in de loop van het jaar. Het gaat om alle contactnames met het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (CGKR) en de 13 Vlaamse Meldpunten Discriminatie over (vermoedelijke) discriminatie, over haatboodschappen of haatmisdrijven, alle vragen over de toepassing van de antidiscriminatiewetgeving, alle opmerkingen over actuele gebeurtenissen, … De melder is niet noodzakelijk het slachtoffer van de vermeende discriminatie.

Een melding kan betrekking hebben op zowel raciale discriminatiegronden als op geloof/levensbeschouwing. In dat geval worden ze maar één keer geteld in de hier gepresenteerde cijfers.

Vaststellingen

In 2012 kwamen bij het CGKR en de Vlaamse Meldpunten Discriminatie in totaal 1.552 Nederlandstalige meldingen binnen over discriminatie op basis van raciale discriminatiegronden of geloof/levensbeschouwing. Het aantal meldingen is daarmee tegenover 2011 (1.904 meldingen) duidelijk afgenomen, maar ligt nog iets hoger dan in 2010 (1.425 meldingen). De piek in 2011 hangt samen met de vele meldingen die dat jaar binnenkwamen over Sharia4Belgium.

In alle jaren komen er het meeste meldingen binnen gerelateerd aan media en internet. Het gaat vooral over racistische en islamofobe uitlatingen op het internet. Daarna volgen de domeinen werk en het aanbod van en de toegang tot goederen en diensten (huisvesting, horeca, socio-culturele activiteiten, …).

5.2. MAATSCHAPPELIJKE POSITIE VAN VREEMDELINGEN/PERSONEN VAN VREEMDE HERKOMST

5.2.1. Tewerkstelling en arbeid

5.2.1.1. Werkzaamheidsgraad naar nationaliteit en geboorteland

5.2.1.1.a
Werkzaamheidsgraad naar huidige nationaliteit en geboorteland, 20-64 jaar, Vlaams Gewest, 2005-2012, in %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgische nationaliteit	71,1	71,3	72,7	72,8	72,2	72,9	72,7	72,4
EU-nationaliteit	67,2	66,7	68,8	71,5	68,0	70,1	68,5	70,3
Niet-EU-nationaliteit	42,7	45,0	44,5	47,2	47,0	44,4	46,3	42,7
Geboren in België	71,7	72,0	73,1	73,3	72,9	73,5	73,3	73,3
Geboren in EU	64,5	61,5	64,3	68,4	67,0	68,6	69,0	69,0
Geboren buiten EU	49,2	51,2	51,4	56,3	53,4	53,4	53,0	51,8

Bron: ADSEI, EAK-survey.

5.2.1.1.b
Werkzaamheidsgraad van personen geboren buiten de EU27, 20-64 jaar, EU15-landen* en Belgische gewesten, 2012, in %

PT=Portugal, GB=Verenigd Koninkrijk, AT=Oostenrijk, LU=Luxemburg, IT=Italië, NL=Nederland, SE=Zweden, FI=Finland, DK=Denemarken, IE=Ierland, FR=Frankrijk, ES=Spanje, VL=Vlaams Gewest, GR=Griekenland, BE=België, WA=Waals Gewest, BR=Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
* Geen cijfers beschikbaar voor Duitsland.
Bron: Eurostat, EAK-survey.

Definitie

Aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd (20-64 jaar), naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), jaargemiddelde. In 2005 en 2006 gaat het om de EU25, vanaf 2007 om de EU27. Het gaat om gegevens verzameld door de EAK-survey.

De EAK-survey maakt het ook mogelijk om internationaal te vergelijken. In figuur 5.2.1.1.b wordt de werkzaamheidsgraad van personen geboren buiten de EU27 weergegeven in de EU15-landen en de Belgische gewesten.

Werkenden zijn in de EAK-survey personen die in de referentieweek van de bevraging minstens één uur arbeid hebben verricht. Aangezien deze definitie van werkenden verschilt van diegene gebruikt in de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (zie 5.2.1.2.), kunnen beide werkzaamheidsgraden niet met elkaar vergeleken worden.

Vaststellingen

In 2012 was 43% van de niet-EU-burgers tussen 20 en 64 jaar aan het werk. Daarmee ligt de werkzaamheidsgraad van niet-EU-burgers 30 procentpunten lager dan bij Belgen en 28 procentpunten lager dan bij personen met een nationaliteit van binnen de Europese Unie (exclusief Belgen). Vooral de niet-Europese vrouwen scoren zwak. Van hen is slechts 32% aan het werk. De achterstand van niet-EU-burgers ten opzichte van Belgen is tegenover 2008 nog toegenomen.

Door te kijken naar geboorteland in plaats van huidige nationaliteit kan een deel van de groep personen die in de loop der jaren Belg is geworden, mee in rekening worden gebracht. De werkzaamheidsgraad van personen geboren buiten de Europese Unie (52%) ligt bijna 10 procentpunten hoger ligt dan de werkzaamheidsgraad van personen met een nationaliteit van buiten de EU. Maar ook bij deze groep blijft er nog steeds een kloof van respectievelijk 22 en 17 procentpunten bestaan met de werkzaamheidsgraad van personen geboren in België en personen geboren in de Europese Unie (buiten België). Van de vrouwen geboren buiten de EU is 40% aan het werk. Ook de achterstand van personen geboren buiten de EU ten opzichte van personen geboren in België is de voorbije jaren nog toegenomen.

Internationale vergelijking maakt duidelijk dat in de meeste EU15-landen de werkzaamheidsgraad van personen geboren buiten de EU hoger ligt dan in Vlaanderen. Vlaanderen haalt een 13de plaats in de rangschikking van de EU15-landen en Belgische gewesten. Enkel Griekenland, België en de andere Belgische gewesten scoren lager.

5.2.1.2. Werkzaamheidsgraad naar herkomst

5.2.1.2.a
Werkzaamheidsgraad van personen van 18 tot en met 64 jaar, Vlaams Gewest, 2009-2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
2009	75,8	51,4	51,2	60,0	54,6	46,8	40,7	47,1	45,5
2010	75,0	51,0	50,6	59,2	56,1	45,6	39,5	45,9	44,9
2011	75,1	51,8	50,4	60,1	58,0	47,8	41,4	47,2	46,3
2012	75,1	52,6	50,4	60,7	59,8	48,8	42,9	47,8	46,9

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

5.2.1.2.b
Werkzaamheidsgraad van personen van 18 tot en met 24 jaar en van personen van 50 tot en met 64 jaar, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
18-24	41,6	34,0	23,0	37,9	39,0	37,5	25,5	32,3	24,9
50-64	63,8	42,5	45,8	47,1	51,2	19,9	37,5	27,9	45,9

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel werkenden bij de bevolking van 18 tot en met 64 jaar, van 18 tot en met 24 jaar en van 50 tot en met 64 jaar per herkomstgroep (in %), in het Vlaamse Gewest, 2009-2012, telkens op 1 januari van het jaar.

Werkenden zijn hier de personen die als werkend worden beschouwd door de nomenclatuur van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de KSZ. Het gaat om personen die werken in loondienst (zowel in de privésector als in de overheidssector), personen die tewerkgesteld zijn als zelfstandige, personen die tewerkgesteld zijn als helper bij een werkgever die het statuut van zelfstandige heeft en personen die tegelijk werken in loondienst en als zelfstandige of helper bij een zelfstandige. Hierbij dient opgemerkt te worden dat een aantal die klassiek als werkend worden beschouwd, bij de KSZ niet als zodanig geregistreerd zijn omdat zij geen band hebben met de Belgische sociale zekerheid. Het gaat onder meer om uitgaande grensarbeiders, personen die in België werken voor een organisatie/onderneming die geen bijdragen verschuldigd is aan de Belgische sociale zekerheid en internationale ambtenaren en diplomaten. Aangezien de hier gebruikte definitie van werkenden verschilt van diegene gebruikt in de EAK-survey (zie 5.2.1.1.), kunnen beide werkzaamheidsgraden niet met elkaar vergeleken worden.

Sinds kort kunnen de sociaal-economische gegevens van een persoon uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming gekoppeld worden aan de nationaliteitshistoriek van die persoon en diens ouders zoals opgenomen in het Rijksregister. Op deze manier zijn administratieve sociaal-economische gegevens naar herkomst beschikbaar voor de volledige Belgische bevolking. Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst.

Aangezien niet voor alle personen over alle gebruikte criteria (huidige en eerste nationaliteit van de persoon zelf en eerste nationaliteit van de ouders) gegevens zijn opgenomen in het Rijksregister, is het zo dat voor een deel van de bevolking weliswaar geen vreemde herkomst wordt gevonden, maar dat hierbij het voorbehoud gemaakt moet worden dat dit gebaseerd is op een onvolledige nationaliteitshistoriek. Het gaat begin 2012 in het Vlaamse Gewest om 15,4% van de bevolking van 18 tot en met 64 jaar. In de praktijk gaat het vooral om oudere personen met een huidige en eerste Belgische nationaliteit waarvoor geen informatie bekend is over de eerste nationaliteit van de ouders. Deze groep met onvolledige nationaliteitshistoriek wordt in dit hoofdstuk niet opgenomen in de figuren. Zo wordt enkel de vergelijking gemaakt tussen de personen die op basis van de gebruikte criteria zeker van Belgische herkomst zijn (alle 4 criteria Belgische nationaliteit) en de personen die op basis van de gebruikte criteria zeker van vreemde herkomst zijn (minstens één van de 4 criteria niet-Belgische nationaliteit).

Om de personen van vreemde herkomst in te delen in verschillende herkomstgroepen wordt eerst gekeken naar de eerste nationaliteit van de vader. Is dat een vreemde nationaliteit, dan wordt de persoon ingedeeld in de herkomstgroep die met die vreemde nationaliteit overeenkomt. Is de eerste nationaliteit van de vader onbekend of Belgisch dan wordt gekeken naar de eerste nationaliteit van de moeder. Is die onbekend of Belgisch dan wordt gekeken naar de eerste nationaliteit van de persoon zelf. Is die onbekend of Belgisch wordt gekeken naar de huidige nationaliteit van de persoon.

Volgende herkomstgroepen worden gebruikt:

- België
- Buurlanden: Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg;
- West- en Noord-EU-landen: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden en Finland;
- Zuid-EU-landen: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta en Cyprus;

- Oost-EU-landen: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije en Roemenië;
- Kandidaat-EU-landen: Turkije, Macedonië, Kroatië, IJsland, Servië en Montenegro;
- Europa buiten de EU: Zwitserland, Noorwegen, Albanië, Belarus, Kosovo, Moldavië, Rusland, Bosnië, Oekraïne, Liechtenstein, Andorra, Monaco en San Marino;
- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië en Mauritanië;
- Andere landen: andere landen dan diegene vermeld in bovenstaande groepen.

De hier gepresenteerde gegevens slaan niet enkel op de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook op de personen ingeschreven in het wachtregister.

Vaststellingen

De administratieve gegevens van de KSZ bevestigen in grote lijnen de bevindingen van de EAK-survey. Er bestaat een duidelijk verschil tussen de werkzaamheidsgraad van personen van Belgische herkomst en de personen van vreemde herkomst. Bij de personen van Belgische herkomst ligt de werkzaamheidsgraad het hoogst (75% in 2012). Op behoorlijke afstand volgen de personen afkomstig van de Zuid-EU-landen en Oost-EU-landen (respectievelijk 61% en 60%). De werkzaamheidsgraad van de personen afkomstig van buiten de EU ligt telkens onder de 50%. Bij de relatief lage werkzaamheidsgraden van de personen met een EU-herkomst dient opgemerkt te worden dat een deel van deze groep tewerkgesteld is voor een organisatie of onderneming die geen bijdragen verschuldigd is aan de Belgische sociale zekerheid of als Europees of internationaal ambtenaar en daardoor door de KSZ niet beschouwd wordt als werkend.

Terwijl de werkzaamheidsgraad bij de personen van Belgische herkomst tussen 2009 en 2012 licht is gedaald, is die bij de meeste vreemde herkomstgroepen (licht) gestegen. Bij de personen afkomstig van de Oost-EU-landen gaat het om een stijging van 5 procentpunten. Bij de personen afkomstig van de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije) en de Europese landen buiten de EU gaat het telkens om een stijging van 2 procentpunten. Bij de andere herkomstgroepen blijft de stijging beperkt tot één procentpunt of minder. Enkel bij de personen met een West- of Noord-EU-herkomst is de werkzaamheidsgraad tussen 2009 en 2012 iets gedaald.

Bij de werkzaamheidsgraad van jongeren (18-24 jaar) zijn de verschillen tussen de personen van Belgische herkomst en vreemde herkomst minder groot. De werkzaamheidsgraad ligt bij deze leeftijdsgroep duidelijk lager dan bij de totale groep van 18 tot en met 64 jaar omdat een groot aandeel van de 18- tot 24-jarigen nog studeren.

Bij de oudste leeftijdsgroep zijn de verschillen tussen de groep personen van Belgische herkomst en de vreemde herkomstgroepen wel weer groter. Bij de personen van Belgische herkomst van 50 tot en met 64 jaar ligt de werkzaamheidsgraad in 2012 op 64%. Dat is 3 keer hoger dan bij de personen afkomstig uit de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije) en meer dan dubbel zo hoog als bij de personen van Maghrebijnse herkomst.

5.2.1.3. Loontrekkenden en zelfstandigen naar herkomst

5.2.1.3.
Aandeel loontrekkenden en zelfstandigen bij de werkende personen van 18 tot en met 64 jaar, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
Loontr.	79,0	74,0	73,7	82,3	76,9	80,1	88,4	89,6	82,4
Zelfst.	21,0	26,0	26,3	17,7	23,1	19,9	11,6	10,4	17,6

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel loontrekkenden en zelfstandigen in de werkende bevolking van 18 tot en met 64 jaar per herkomstgroep (in %), in het Vlaamse Gewest, op 1 januari van 2012.

Loontrekkenden, zelfstandigen en werkenden worden hier afgebakend volgens de nomenclatuur van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de KSZ. Loontrekkenden zijn personen die werken in loondienst (zowel in de privésector als in de overheidssector) en personen die tegelijk werken in loondienst en als zelfstandige of helper bij een zelfstandige, waarbij de voornaamste job wordt uitgeoefend in loondienst. Zelfstandigen zijn personen die tewerkgesteld zijn als zelfstandige, personen die tewerkgesteld zijn als helper bij een werkgever die het statuut van zelfstandige heeft en personen die tegelijk werken in loondienst en als zelfstandige/helper van een zelfstandige, waarbij de voornaamste job wordt uitgeoefend als zelfstandige/helper van een zelfstandige in hoofdberoep met bijkomende job in loondienst. Voor de werkenden: zie definitie 5.2.1.2.

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zie definitie 5.2.1.2 voor meer info.

De hier gepresenteerde gegevens slaan niet enkel op de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook op de personen ingeschreven in het wachtregister.

Vaststellingen

Het aandeel zelfstandigen in de werkende bevolking ligt het hoogst bij de personen afkomstig uit de buurlanden, de West- en Noord-EU-landen en de Oost-EU-landen. Bij de personen uit de Maghreblanden en de Europese landen buiten de EU lig dat aandeel het laagst.

5.2.1.4. Loontrekkenden per sector naar herkomst

5.2.1.4.a

Aandeel loontrekkenden van 18 tot en met 64 jaar naar sector, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
Primair	0,3	0,4	0,2	0,9	3,7	1,3	0,6	1,0	1,4
Secundair	22,8	21,7	16,6	24,7	24,3	35,3	19,3	22,1	13,1
Tertiair	39,4	50,2	55,8	52,8	53,5	46,6	53,3	53,8	56,4
Quartair	37,5	27,7	27,3	21,6	18,5	16,8	26,8	23,1	29,1

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

5.2.1.4.b

Aandeel loontrekkenden van 18 tot en met 64 jaar in de uitzendsector, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel loontrekkenden van 18 tot en met 64 jaar naar sector en in de uitzendsector, per herkomstgroep (in %), in het Vlaamse Gewest, op 1 januari van 2012.

De opdeling in economische sectoren is gebaseerd op de door het Steunpunt Werk en Sociale Economie gebruikte indeling van de NACE-sectoren. De primaire sector omvat landbouw, bosbouw, visserij en de ontginning van delfstoffen. De secundaire sector bestaat uit de industrie, energie, afvalverwerking en bouw. De tertiaire sector omvat de handel en diensten inclusief transport en logistiek, horeca en toerisme en de uitzendsector. De quartaire sector bestaat uit de non-profitsector met de overheidsdiensten, gezondheidszorg, onderwijs en maatschappelijke dienstverlening.

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zie definitie 5.2.1.2 voor meer info.

De hier gepresenteerde gegevens slaan niet enkel op de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook op de personen ingeschreven in het wachtregister.

Vaststellingen

De verdeling van de verschillende herkomstgroepen over de 4 economische sectoren verschilt. Bij alle groepen ligt het aandeel loontrekkenden in de primaire sector op maximaal 1%. Enkel bij de personen afkomstig uit de Oost-EU-landen ligt dat duidelijk hoger (4%). Het aandeel in de secundaire sector ligt vooral bij de personen afkomstig van de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije) opvallend hoger dan bij de andere herkomstgroepen. En terwijl het aandeel personen van met een Belgische herkomst in de tertiaire sector duidelijk lager dan bij de andere herkomstgroepen, ligt het aandeel van deze groep in de quartaire sector duidelijk hoger.

Ook het aandeel loontrekkenden tewerkgesteld in de uitzendsector verschilt duidelijk naar herkomstgroep. Bij de personen met een Belgische herkomst gaat het om 2%, bij de personen afkomstig van de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije) en de Maghreblanden loopt dat aandeel op tot 9%. Bij de niet-Europese en niet-Maghrebijnse landen ('andere landen') gaat het om 8%, bij de Oost-EU-landen en Europese landen van buiten de EU om 6%.

5.2.1.5. Loontrekkenden per arbeidsregime en dagloon naar herkomst

5.2.1.5.a

Aandeel loontrekkenden van 18 tot en met 64 jaar naar arbeidsregime, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
Voltijds	66,0	63,6	68,6	65,1	57,8	63,6	59,6	62,3	57,3
Deeltijds	31,9	31,7	27,8	30,1	35,2	27,1	33,7	28,1	33,8
Speciaal	2,1	4,6	3,6	4,8	6,9	9,4	6,6	9,6	8,9

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

5.2.1.5.b

Aandeel loontrekkenden van 18 tot en met 64 jaar naar dagloonklasse in euro, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
0-100	24,9	37,0	31,5	42,1	60,4	48,5	63,0	51,6	64,5
100-150	43,5	38,4	34,0	40,8	29,9	41,2	27,7	37,3	25,6
> 150	28,8	21,5	32,2	13,8	7,4	5,5	6,8	7,5	8,0

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel loontrekkenden van 18 tot en met 64 jaar naar arbeidsregime (voltijds, deeltijds, speciaal regime) en naar dagloonklasse (in euro), per herkomstgroep (in %), in het Vlaamse Gewest, op 1 januari van 2012.

Arbeidsregime: opdeling van de loontrekkenden in werkenden met een voltijdse arbeidsregeling, een deeltijdse regeling en werknemers met een speciaal regime. Bij deeltijds werk is geen informatie beschikbaar over het aantal uren dat wordt gepresteerd of over het aantal deeltijdse banen dat een persoon combineert. Het speciale regime heeft betrekking op het werk in korte/onregelmatige contracten (uitzendarbeid, seizoensarbeid, gelegenheidsarbeid in land- en tuinbouw of in de horeca).

Dagloonklasse: het gaat niet om het werkelijke loon, maar om het loon dat de werknemer zou ontvangen wanneer hij of zij de job in kwestie één dag voltijds zou uitvoeren. Van 3,2% van de werknemers in het Vlaamse Gewest is het dagloon onbekend..

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zie definitie 5.2.1.2 voor meer info.

De hier gepresenteerde gegevens slaan niet enkel op de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook op de personen ingeschreven in het wachtregister.

Vaststellingen

Bij een aantal herkomstgroepen ligt het aandeel voltijdse werkende loontrekkenden iets lager dan bij de andere groepen. Het gaat om de personen afkomstig uit de Oost-EU-landen, de Europese landen buiten de EU en de groep 'andere landen'. Het zijn dezelfde groepen die een iets hoger aandeel deeltijds werkenden kennen.

Wat dagloonklasse betreft, blijkt een duidelijke tweedeling tussen de groepen met een Belgische herkomst, een herkomst van de buurlanden of een herkomst van de andere West- en Noord-EU-landen enerzijds en de groepen met een Oost-EU-herkomst of een niet-EU-herkomst anderzijds. Het aandeel van de laagste dagloonklasse ligt bij de Oost-EU- en niet-EU-groepen beduidend hoger. Bij de personen met Belgische herkomst en de personen afkomstig uit de buurlanden of de andere West- en Noord-EU-landen ligt het aandeel van de hoogste dagloonklasse duidelijk hoger. De personen afkomstig van de Zuid-EU-landen nemen een middenpositie in tussen beide groepen.

5.2.1.6. Werkloosheidsgraad naar nationaliteit en geboorteland

5.2.1.6.a
ILO-werkloosheidsgraad naar huidige nationaliteit en geboorteland, 15-64 jaar, Vlaams Gewest, 2005-2012, in %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgische nationaliteit	5,1	4,6	4,0	3,5	4,5	4,7	3,8	3,9
EU-nationaliteit	7,2	7,2	6,5	6,8	8,6	8,8	8,2	8,9
Niet-EU-nationaliteit	25,2	25,2	21,4	23,3	21,6	24,7	19,9	24,6
Geboren in België	4,8	4,2	3,9	3,3	4,2	4,3	3,5	3,5
Geboren in EU	6,6	8,0	6,9	6,1	8,0	8,4	6,7	7,9
Geboren buiten EU	19,7	19,4	15,7	14,8	16,9	17,7	15,0	17,4

Bron: ADSEI, EAK-survey.

5.2.1.6.b
ILO-werkloosheidsgraad van personen geboren buiten de EU27, 15-64 jaar, EU15-landen* en Belgische gewesten, 2012, in %

AT=Oostenrijk, GB=Verenigd Koninkrijk, NL=Nederland, LU=Luxemburg, IT=Italië, IE=Ierland, DK=Denemarken, VL=Vlaams Gewest, FR=Frankrijk, FI=Finland, SE=Zweden, PT=Portugal, BE=België, WA=Waals Gewest, BR=Brussels Hoofdstedelijk Gewest, GR=Griekenland, ES=Spanje.
* Geen cijfers beschikbaar voor Duitsland.
Bron: Eurostat, EAK-survey.

Definitie

Aandeel ILO-werklozen in het totaal aantal personen van 15 tot 64 jaar dat actief is op de arbeidsmarkt als werkende of als werkzoekende, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), jaargemiddelde. In 2005 en 2006 gaat het om de EU25, vanaf 2007 om de EU27. Het gaat om gegevens verzameld door de EAK-survey.

De EAK-survey maakt het ook mogelijk om internationaal te vergelijken. In de figuur 5.2.1.6.b wordt de ILO-werkloosheidsgraad van personen geboren buiten de EU27 weergegeven in de EU15-landen en de Belgische gewesten.

ILO-werklozen zijn personen zonder betrekking die werk zoeken, daarvoor concrete stappen hebben gezet gedurende de laatste 4 weken en bovendien binnen de 2 weken kunnen beginnen met werken en de personen zonder betrekking die een job hebben die binnen de 3 maanden begint. Aangezien de hier gebruikte definitie van werklozen verschilt van diegene gebruikt in de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (zie 5.2.1.7.) en van de definitie van de niet-werkende werkzoekenden van de VDAB (zie 5.2.1.9.), kunnen de verschillende werkloosheidscijfers niet met elkaar vergeleken worden.

Vaststellingen

De ILO-werkloosheidsgraad ligt bij personen met een niet-EU-nationaliteit 6 keer hoger dan bij Belgen en meer dan dubbel zo hoog als bij personen met een EU-nationaliteit (exclusief Belgen). De werkloosheidsgraad bij niet-EU-burgers verschilt niet opvallend naar geslacht.

De werkloosheidsgraad van personen geboren buiten de EU ligt 4 keer hoger dan bij de personen geboren in België en dubbel zo hoog als bij personen geboren binnen de EU (buiten België).

Internationale vergelijking maakt duidelijk dat Vlaanderen op vlak van de werkloosheidsgraad van de personen geboren buiten de EU27 een achtste plaats haalt in de rangschikking van de EU15-landen en Belgische gewesten. Daarmee scoort Vlaanderen beter dan het EU15-gemiddelde.

5.2.1.7. Werkloosheidsgraad naar herkomst

5.2.1.7.a
Werkloosheidsgraad van personen van 18 tot en met 64 jaar, Vlaams Gewest, 2009-2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
2009	3,5	6,2	4,7	8,3	5,4	16,5	12,0	18,2	10,1
2010	4,0	7,6	6,1	9,8	6,0	19,3	14,8	20,6	12,0
2011	3,8	7,3	5,7	8,5	5,5	16,7	13,9	18,6	11,5
2012	3,5	7,0	5,7	8,2	5,2	15,6	13,6	17,8	11,2

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

5.2.1.7.b
Werkloosheidsgraad van personen van 18 tot en met 24 jaar en van personen van 50 tot en met 64 jaar, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
18-24	5,1	8,1	5,6	9,6	5,7	16,8	16,6	20,3	10,1
50-64	5,1	8,1	6,5	12,2	8,6	29,5	16,7	27,1	14,9

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel werkzoekenden in de beroepsbevolking (=som van werkenden en werkzoekenden) van 18 tot en met 64 jaar, van 18 tot en met 24 jaar en van 50 tot en met 64 jaar per herkomstgroep (in %), in het Vlaamse Gewest, telkens op 1 januari van het jaar.

Werkzoekenden zijn hier de personen die als werkzoekend worden beschouwd door de nomenclatuur van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de KSZ. Het gaat om werkzoekenden na voltijdse tewerkstelling met werkloosheidsuitkering, werkzoekenden na een vrijwillig deeltijdse job met werkloosheidsuitkering, werkzoekenden na studies, met wachtuitkering of overbruggingsuitkering en werkzoekenden met begeleidingsuitkering. Het gaat dus enkel om uitkeringsgerechte werkzoekenden. Aangezien de hier gebruikte definitie van werklozen verschilt van diegene gebruikt in de EAK-survey (zie 5.2.1.6.) en van de definitie van de niet-werkende werkzoekenden van de VDAB (zie 5.2.1.9.), kunnen de verschillende werkloosheidscijfers niet met elkaar vergeleken worden.

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zie definitie 5.2.1.2. voor meer info.

De hier gepresenteerde gegevens slaan niet enkel op de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook op de personen ingeschreven in het wachtregister.

Vaststellingen

De administratieve gegevens van de KSZ bevestigen in grote lijnen de bevindingen van de EAK-survey. De werkloosheidsgraad van personen van vreemde herkomst ligt duidelijk hoger dan bij de personen van Belgische herkomst, zeker bij de personen afkomstig van buiten de EU. Bij de personen van Belgische herkomst ligt de werkloosheidsgraad het laagst (4% in 2012). De werkloosheidsgraad ligt bij personen met een Maghrebijnse herkomst (18%) en bij de personen afkomstig van een kandidaat-EU-land (inclusief Turkije) (16%) minstens 4 keer hoger dan bij de personen van Belgische herkomst.

De werkloosheidsgraad is bij alle herkomstgroepen sinds 2010 licht gedaald. Die daling is relatief gezien het grootst bij de groepen met de hoogste werkloosheidsgraad: de personen afkomstig uit de Maghreblanden en de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije).

Bij de werkloosheidsgraad van jongeren (18-24 jaar) zijn gelijkaardige verschillen te zien als bij de totale bevolking. De werkloosheidsgraad ligt bij de jongeren van Maghrebijnse herkomst 4 keer hoger dan bij de jongeren van Belgische herkomst (20% tegenover 5%). De werkloosheidsgraad bij jongeren afkomstig van een kandidaat-EU-land (inclusief Turkije) en van de Europese landen buiten de EU (telkens 17%) ligt meer dan 3 keer hoger dan de werkloosheidsgraad van Belgische jongeren. Bij de jongeren afkomstig van een Zuid-EU-land en de 'andere landen' (telkens 10%) ligt de werkloosheidsgraad dubbel zo hoog als bij jongeren van Belgische herkomst.

Bij de oudste leeftijdsgroep zijn de verschillen tussen de groep personen van Belgische herkomst en de vreemde herkomstgroepen nog groter. Bij de personen van Belgische herkomst van 50 tot en met 64 jaar ligt de werkloosheidsgraad in 2012 op 5%. Bij de groep ouderen afkomstig van een kandidaat-EU-land (inclusief Turkije) of een Maghrebijns land ligt de werkloosheidsgraad 5 tot 6 keer hoger. Ook de andere herkomstgroepen die bij de jongeren minder goed scoren, doen dat ook bij de ouderen.

5.2.1.8. Werkloosheidsduur naar herkomst

5.2.1.8.
Aandeel van langdurige (meer dan 1 jaar) en zeer langdurige (meer dan 2 jaar) werkzoekenden in het totaal aantal werkzoekenden van 18 tot en met 64 jaar, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
> 1 jaar	46,5	42,5	42,4	41,4	40,5	40,6	41,6	42,4	39,4
> 2 jaar	30,6	23,2	22,2	24,1	20,4	21,8	18,4	21,1	17,4

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel langdurige (meer dan één jaar) en zeer langdurige (meer dan 2 jaar) werkzoekenden in het totaal aantal werkzoekenden van 18 tot en met 64 jaar per herkomstgroep (in %), in het Vlaamse Gewest, op 1 januari van 2012.

Werkzoekenden zijn hier de personen die als werkzoekend worden beschouwd door de nomenclatuur van de KSZ: zie definitie 5.2.1.7.

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zie definitie 5.2.1.2. voor meer info.

De hier gepresenteerde gegevens slaan niet enkel op de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook op de personen ingeschreven in het wachtregister.

Vaststellingen

Het aandeel langdurige en zeer langdurige werkzoekenden in het totaal aantal werkzoekenden ligt telkens het hoogst bij de personen van Belgische herkomst. Bij deze groep lag het aandeel langdurige werkzoekenden in 2012 op 47%. Bij de meeste andere herkomstgroepen ligt dat aandeel net boven de 40%. Bij de zeer langdurige werkzoekenden ligt het aandeel bij de personen van Belgische herkomst op 31%. Bij de andere herkomstgroepen schommelt dat rond 20%.

5.2.1.9. Evolutie niet-werkende werkzoekenden naar herkomst

5.2.1.9.
Aantal niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon), Vlaams Gewest, 2007-2012

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
2007	6.226	660	4.057	1.743	7.876	5.095	11.480	11.070
2008	5.854	598	3.807	1.876	7.721	4.981	11.367	10.924
2009	7.520	762	4.893	2.620	9.835	6.055	14.473	13.488
2010	8.118	787	4.918	3.334	9.889	7.291	14.855	15.564
2011	7.899	756	4.552	3.661	9.158	7.419	14.405	16.489
2012	8.463	769	4.851	4.310	9.921	7.919	15.383	19.125

Bron: VDAB, bewerking SVR.

Definitie

Aantal bij de VDAB ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) per herkomstgroep. Het gaat telkens om jaargemiddelden, dit wil zeggen het gemiddelde van het aantal NWWZ in de 12 maanden van het jaar.

Volgende groepen maken deel uit van de bij de VDAB ingeschreven NWWZ:

1. Werkzoekenden met werkloosheidsuitkeringsaanvraag (werklozen die voldoen aan de toelaatbaarheids- en toekenningsvoorwaarden met betrekking tot volledige werkloosheidsuitkeringen, op basis van vroegere arbeidsprestaties of op basis van gedane studies);
2. Jongeren in de beroepsinschakelingstijd;
3. Vrij ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (werkzoekenden die geen recht op uitkeringen hebben, maar die zich als werkzoekende laten inschrijven);
4. Andere verplicht ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (werkzoekenden ten laste van het OCMW, werkzoekenden die door de FOD Sociale Zekerheid (dienst personen met handicap) erkend zijn als persoon met een handicap, werkzoekenden in deeltijds onderwijs en werkzoekenden uitgesloten van het recht op uitkering.

Aangezien de hier gebruikte definitie van niet-werkende werkzoekenden verschilt van de definitie van werklozen zoals gebruikt in de EAK-survey (zie 5.2.1.6.) en in de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (zie 5.2.1.7. en 5.2.1.8.), kunnen de verschillende werkloosheidscijfers niet met elkaar vergeleken worden.

De indeling in herkomstgroepen is gebaseerd op de huidige nationaliteit en eerste nationaliteit van de persoon zelf. Met de huidige of vorige nationaliteit van de ouders wordt door de VDAB geen rekening gehouden.

Volgende herkomstgroepen worden gebruikt:

- Buurlanden: Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg;
- West- en Noord-EU-landen: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden en Finland;
- Zuid-EU-landen: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta en Cyprus;
- Oost-EU-landen: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije en Roemenië;
- Kandidaat-EU-landen: Turkije, Macedonië, Kroatië, IJsland, Servië en Montenegro;
- Europa buiten de EU: Zwitserland, Noorwegen, Albanië, Belarus, Kosovo, Moldavië, Rusland, Bosnië, Oekraïne, Liechtenstein, Andorra, Monaco en San Marino;
- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië en Mauritanië;
- Andere landen: andere landen dan diegene vermeld in bovenstaande groepen.

Vaststellingen

Het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) van Belgische herkomst bevindt zich in 2011 (130.677 NWWZ) en 2012 (133.697) min of meer weer op hetzelfde niveau als in 2007 (132.193), na een daling in 2008 (121.769) en een sterke stijging in 2009 (143.167) en 2010 (143.498). Daartegenover staat dat het aantal NWWZ van vreemde herkomst tussen 2007 en 2012 globaal genomen is toegenomen met 32%. Het aantal NWWZ afkomstig uit de Oost-EU-landen is in dezelfde periode nog sterker toegenomen (+60%). Ook bij de NWWZ afkomstig van 'andere landen' (+42%) en van de Europese landen van buiten de EU (+35%) ligt die toename nog iets hoger dan de globale evolutie van de NWWZ van vreemde herkomst.

In 2012 ligt het aandeel NWWZ van vreemde herkomst op 35% van het totaal aantal NWWZ. De grootste groepen bij de NWWZ van vreemde herkomst zijn de NWWZ met een niet-Europese of niet-Maghrebijnse herkomst (andere landen) en met een Maghrebijnse herkomst.

5.2.1.10. Kansengroepen bij niet-werkende werkzoekenden

5.2.1.10.a
Aandeel jongere en oudere NWWZ in het totaal aantal NWWZ, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
% jongeren	24,4	12,0	8,6	12,0	20,2	22,8	19,5	18,9	15,8
% ouderen	30,2	23,5	32,0	26,9	15,7	10,8	16,1	11,5	11,6

Bron: VDAB, bewerking SVR.

5.2.1.10.b
Aandeel langdurige en zeer langdurige NWWZ in het totaal aantal NWWZ, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon)

	België	Buurl.	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kand. EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
% lang	43,2	39,1	41,6	40,8	33,6	40,9	41,9	44,3	37,8
% zeer lang	28,3	21,9	22,8	24,8	15,4	21,9	20,5	24,2	17,8

Bron: VDAB, bewerking SVR.

5.2.1.10.c
Aandeel laagopgeleide NWWZ in het totaal aantal NWWZ, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon)

Bron: VDAB, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel van het aantal jongere NWWZ (tot 25 jaar), van het aantal oudere NWWZ (ouder dan 50 jaar), van het aantal langdurige NWWZ (langer dan één jaar), van het aantal zeer langdurige NWWZ (langer dan 2 jaar) en van het aantal laagopgeleide NWWZ (hoogstens een diploma tweede graad secundair onderwijs), in het totaal aantal bij de VDAB ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (NWWZ), Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep. Het gaat om jaargemiddelden, dit wil zeggen het gemiddelde van het aantal NWWZ in de 12 maanden van het jaar.

Voor een de definitie van niet-werkende werkzoekenden: zie 5.2.1.9.

De indeling in herkomstgroepen is gebaseerd op de huidige nationaliteit en eerste nationaliteit van de persoon zelf. Met de huidige of vorige nationaliteit van de ouders wordt door de VDAB geen rekening gehouden.

Volgende herkomstgroepen worden gebruikt:

- Buurlanden: Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg;
- West- en Noord-EU-landen: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden en Finland;
- Zuid-EU-landen: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta en Cyprus;
- Oost-EU-landen: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije en Roemenië;
- Kandidaat-EU-landen: Turkije, Macedonië, Kroatië, IJsland, Servië en Montenegro;
- Europa buiten de EU: Zwitserland, Noorwegen, Albanië, Belarus, Kosovo, Moldavië, Rusland, Bosnië, Oekraïne, Liechtenstein, Andorra, Monaco en San Marino;
- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië en Mauritanië;
- Andere landen: andere landen dan diegene vermeld in bovenstaande groepen.

Vaststellingen

Bij de NWWZ van Belgische herkomst lag het aandeel jongeren in 2012 net onder 25%. Bij alle vreemde herkomstgroepen lag het aandeel jongeren in het totaal aantal NWWZ beperkt tot veel lager dan bij de NWWZ van Belgische herkomst. Het aandeel oudere NWWZ ligt bij de NWWZ van Belgisch herkomst op 30%. Enkel bij de NWWZ afkomstig uit West- en Noord-EU-landen ligt dit aandeel nog hoger. Bij de andere herkomstgroepen ligt het aandeel ouderen in het totaal aantal NWWZ beperkt tot veel lager.

Het aandeel langdurige en zeer langdurige NWWZ in het totaal aantal NWWZ ligt telkens het hoogst bij de personen van Belgische herkomst, uitgezonderd het aandeel langdurige NWWZ bij de Maghreblanden. Bij de Belgische NWWZ lag het aandeel langdurige NWWZ in 2012 op 43%. Bij de meeste andere herkomstgroepen ligt dat aandeel net boven of onder de 40%, de NWWZ afkomstig uit de Maghreblanden uitgezonderd. Bij de zeer langdurige NWWZ ligt het aandeel bij de personen van Belgische herkomst op 28%. Bij de andere herkomstgroepen ligt dat (ver) onder de 25%.

Het aandeel laagopgeleide NWWZ ten slotte ligt het hoogst bij de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije): 62% van de NWWZ van deze herkomstgroep is laagopgeleid. Bij de NWWZ van Belgische herkomst gaat het om 47%. Ook bij de NWWZ afkomstig uit de Maghreblanden, de Zuid-EU-landen en de Oost-EU-landen ligt dit aandeel boven 50%.

5.2.1.11. Lage werkintensiteit naar nationaliteit en geboorteland

5.2.1.11.a

Aandeel personen dat leeft in een huishouden met zeer lage werkintensiteit naar huidige nationaliteit en geboorteland, 16 tot 59 jaar, Vlaams Gewest, 2011, in %

Bron: ADSEI, EU-SILC-survey, bewerking SVR.

5.2.1.11.b

Aandeel personen geboren buiten de EU27 dat leeft in een huishouden met zeer lage werkintensiteit, 18 tot 59 jaar, EU15-landen en Vlaams en Waals Gewest, 2011, in %

LU=Luxemburg, IT=Italië, PT=Portugal, AT=Oostenrijk, GR=Griekenland, GB=Verenigd Koninkrijk, DE=Duitsland, DK=Denemarken, NL=Nederland, FR=Frankrijk, ES=Spanje, SE=Zweden, IE=Ierland, VL=Vlaams Gewest, FI=Finland, WA=Waals Gewest, BE=België.
Bron: Eurostat, EU-SILC-survey.

Definitie

Aandeel personen van 16 tot 59 jaar dat leeft in een huishouden waarvan de totale werkintensiteit lager ligt dan 0,20, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), in % per groep. De werkintensiteit is de verhouding van het aantal effectief gewerkte maanden door alle volwassen leden van het huishouden van 18 tot 59 jaar in het jaar voorafgaand aan de survey tot het aantal maanden dat zij in dat jaar hadden kunnen werken.

De EU-SILC-survey maakt het ook mogelijk om internationaal te vergelijken. In de figuur 5.2.1.11.b wordt het aandeel personen geboren buiten de EU27 in een huishouden waarvan de totale werkintensiteit lager ligt dan 0,20 weergegeven in de EU15-landen en het Vlaamse en Waalse Gewest. Cijfers voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn wegens de te kleine steekproefomvang niet opgenomen.

Vaststellingen

Het aandeel personen dat leeft in een huishouden waar niet of nauwelijks wordt gewerkt, verschilt sterk naar nationaliteit en geboorteland. Bij de personen met een niet-EU-nationaliteit ligt dat aandeel 4 keer hoger dan bij personen met een Belgische nationaliteit. Naar geboorteland is het verschil iets minder groot. Bij de personen geboren buiten de EU ligt dat aandeel 3 keer hoger dan bij personen geboren in België.

Internationale vergelijking maakt duidelijk dat Vlaanderen op vlak van zeer lage werkintensiteit bij de personen geboren buiten de EU27 een veertiende plaats haalt in de rangschikking van de EU15-landen en Belgische gewesten. Enkel Finland, het Waals Gewest en België scoren lager.

5.2.2. Onderwijs en opleiding

5.2.2.1. Deelname kleuter en lager onderwijs

5.2.2.1.
Aandeel leerlingen met huidige vreemde nationaliteit en met niet-Nederlandse thuistaal in kleuter en lager onderwijs, Vlaamse Gemeenschap, 2011, in % van het totaal aantal leerlingen per onderwijsvorm

	Gewoon kleuteronderwijs	Buitengewoon kleuteronderwijs	Gewoon lager onderwijs	Buitengewoon lager onderwijs
Vreemde nat.	6,2	5,6	6,7	7,0
Thuistaal niet Ned.	17,7		14,6	

Bron: OND.

Definitie

Aandeel leerlingen met een huidige niet-Belgische nationaliteit en met een niet-Nederlandse thuistaal in het gewoon en buitengewoon kleuter en lager onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, in % van het totaal aantal leerlingen per onderwijsvorm. Het gaat om cijfers geregistreerd op 1 februari van het jaar.

De thuistaal is niet het Nederlands als de leerling in het gezin met niemand of in een gezin met 3 leden (de leerling niet meegerekend) met maximum één gezinslid Nederlands spreekt. Broers en zussen worden hierbij als één gezinslid beschouwd. Van respectievelijk 2,5% en 0,4% van de leerlingen van het kleuter en lager gewoon onderwijs is de thuistaal onbekend. In het buitengewoon onderwijs wordt de thuistaal niet geregistreerd.

Vaststellingen

Het aandeel leerlingen met een vreemde nationaliteit in het gewoon en buitengewoon kleuter en lager onderwijs lag in het schooljaar 2010-2011 tussen de 6% en 7%. Het aandeel leerlingen met een niet-Nederlandse thuistaal ligt duidelijk hoger. In het gewoon kleuteronderwijs gaat het om 18%, in het gewoon lager onderwijs om 15% van de leerlingen.

5.2.2.2. Deelname secundair onderwijs

5.2.2.2.

Aandeel leerlingen met huidige vreemde nationaliteit en met niet-Nederlandse thuistaal in het secundair onderwijs, Vlaamse Gemeenschap, 2011, in % van het totaal aantal leerlingen per richting

	Eerste graad	ASO	TSO	KSO	BSO	BUSO	DBSO
Vreemde nat.	6,0	3,1	4,0	5,3	8,6	9,4	18,3
Thuistaal niet Ned.	11,1	7,6	7,1	5,8	14,2		22,4

ASO=algemeen secundair onderwijs, TSO=technisch secundair onderwijs, KSO=kunst secundair onderwijs, BSO=beroepssecundair onderwijs, BUSO=buitengewoon secundair onderwijs, DBSO=deeltijds beroepssecundair onderwijs.
Bron: OND.

Definitie

Aandeel leerlingen met een huidige niet-Belgische nationaliteit en met niet-Nederlandse thuistaal in de verschillende richtingen van het secundair onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, in % van het totaal aantal leerlingen per richting. Het gaat om cijfers geregistreerd op 1 februari van het jaar.

De thuistaal is niet het Nederlands als de leerling in het gezin met niemand of in een gezin met 3 leden (de leerling niet meegerekend) met maximum één gezinslid Nederlands spreekt. Broers en zussen worden hierbij als één gezinslid beschouwd. Van een beperkt deel van de leerlingen is de thuistaal onbekend. Het gaat in elk van de onderwijsrichtingen om minder dan 1% van de leerlingen, behalve bij het deeltijds beroepssecundair onderwijs (4,7%). In het buitengewoon onderwijs wordt de thuistaal niet geregistreerd.

Vaststellingen

In het secundair onderwijs blijken er duidelijk verschillen in het aandeel vreemdelingen naar studierichting. In de eerst graad hebben 6% van de leerlingen een vreemde nationaliteit. In de tweede en derdegraad van het ASO, TSO en KSO ligt het aandeel vreemdelingen lager. In het BSO, het buitengewoon secundair onderwijs (BUSO) en zeker het deeltijds beroepssecundair onderwijs duidelijk hoger.

Er is een gelijkaardig verschil naar studierichting als naar de thuistaal van de leerling wordt gekeken. In de eerste graad hebben 11% leerlingen een vreemde thuistaal. Dat aandeel ligt lager in het ASO, TSO en KSO, maar duidelijk hoger in het BSO en deeltijds beroepssecundair onderwijs.

5.2.2.3. Deelname hoger onderwijs

5.2.2.3.
Aandeel studenten met huidige vreemde nationaliteit in het hoger onderwijs, Vlaamse Gemeenschap, 2010, in % van het totaal aantal leerlingen per onderwijsvorm

Bron: OND.

Definitie

Aandeel studenten met een huidige niet-Belgische nationaliteit in de verschillende onderwijsvormen van het hoger onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, in % van het totaal aantal studenten per onderwijsvorm. Het betreft de nationaliteit die door de instelling wordt meegedeeld aan het departement Onderwijs en Vorming. Het gaat om cijfers geregistreerd op 30 september van het jaar. Eén student kan meerdere inschrijvingen hebben. Het aantal inschrijvingen is dus hoger dan het aantal studenten.

Categorie andere: Academische initiële lerarenopleiding, Bachelor na bachelor, Basisopleidingen en initiële lerarenopleiding, Initiële lerarenopleiding, van academisch niveau, Master na master, Schakelprogramma, Specifieke lerarenopleiding na master, Specifieke lerarenopleiding na PBA, Voorbereidingsprogramma, ...

Niet inbegrepen: Specialisatie opleiding GGS, Postgraduaat, Doctoraatsopleiding, Aanvullende opleiding GAS en Academische graad van doctor.

Vaststellingen

Het aandeel personen met een vreemde nationaliteit in het hoger onderwijs varieert naar studierichting. Het ligt duidelijk hoger in de masteropleiding dan in de bachelor-opleiding. Hierbij dient opgemerkt te worden dat een aanzienlijk deel van de vreemdelingen ingeschreven in het Vlaamse hoger onderwijs hier enkel komt om te studeren en daarna weer vertrekt. Mogelijk ligt dat aandeel hoger in de masteropleidingen dan in de bacheloropleidingen.

5.2.2.4. Doorstroom naar het hoger onderwijs

5.2.2.4.

Aandeel studenten die in 2010-2011 zijn ingeschreven voor een professionele of academische bacheloropleiding ten opzichte van het aantal leerlingen dat in 2009-2010 een diploma secundair onderwijs heeft behaald, Vlaamse Gemeenschap, in % per nationaliteitsgroep

	Belgische nationaliteit	Vreemde nationaliteit
Professionele bachelor	37,2	23,6
Academische bachelor	32,9	24,0

Bron: OND.

Definitie

Aandeel studenten die in 2010-2011 zijn ingeschreven voor een professionele of academische bacheloropleiding in het Vlaamse hoger onderwijs ten opzichte van het aantal leerlingen dat in 2009-2010 een diploma secundair onderwijs heeft behaald in het Nederlandstalige voltijds onderwijs, in % per nationaliteitsgroep. Het betreft de nationaliteit die door de school/instelling werd meegedeeld aan het departement Onderwijs en Vorming. Eén student kan meerdere inschrijvingen hebben in het hoger onderwijs. Hierdoor kan eenzelfde student in de figuur zowel opgenomen zijn bij professioneel gerichte bachelor als bij academisch gerichte bachelor.

Vaststellingen

Een aanzienlijk deel van de personen met een vreemde nationaliteit ingeschreven in het Vlaamse hoger onderwijs komt hier enkel om te studeren en vertrekt daarna weer. Hier wordt enkel gekeken wordt naar de deelname aan het hoger onderwijs van de personen die in Vlaanderen secundair onderwijs hebben gevolgd. Daaruit blijkt dat 7 op de 10 leerlingen met een Belgische nationaliteit die in Vlaanderen in 2010 een diploma secundair onderwijs hebben gehaald, een professionele of academische bachelor opleiding volgt. Bij de niet-Belgen gaat het maar om de helft van de leerlingen.

5.2.2.5. Schoolse achterstand in lager onderwijs

5.2.2.5.

Aandeel leerlingen met schoolse achterstand in het gewoon lager onderwijs naar huidige nationaliteit en thuistaal, Vlaamse Gemeenschap, 2011, in % van het totaal aantal leerlingen per nationaliteits- en thuistaalgroep

	Belgische nationaliteit	Vreemde nationaliteit		Thuistaal Nederlands	Thuistaal niet Nederlands
1 jaar	12,9	31,7		11,7	27,8
2 jaar	1,1	9,1		0,8	6,3
> 2 jaar	0,0	1,1		0,0	0,6

Bron: OND.

Definitie

Aandeel leerlingen met één, 2 of meer jaren schoolse achterstand naar huidige nationaliteit en thuistaal in het gewoon lager onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, in % van het totaal aantal leerlingen per nationaliteits- en thuistaalgroep. Het gaat om cijfers geregistreerd op 1 februari van het jaar.

De thuistaal is niet het Nederlands als de leerling in het gezin met niemand of in een gezin met 3 leden (de leerling niet meegerekend) met maximum één gezinslid Nederlands spreekt. Broers en zussen worden hierbij als één gezinslid beschouwd. Van 0,4% van de leerlingen van het gewoon lager onderwijs is de thuistaal onbekend. Van de leerlingen in het methodeonderwijs (2,7% van het totaal aantal leerlingen) zijn geen cijfers over schoolse achterstand beschikbaar.

Vaststellingen

In 2011 had 42% van de leerlingen met een vreemde nationaliteit één of meerdere jaren vertraging opgelopen in het laatste jaar van het gewoon lager onderwijs. Bij de leerlingen met Belgische nationaliteit is dat slechts 14%. De achterstand bij leerlingen met een vreemde thuistaal (35%) ligt iets lager dan de achterstand van leerlingen met een vreemde nationaliteit.

5.2.2.6. Schoolse achterstand in secundair onderwijs

5.2.2.6.
Aandeel leerlingen met schoolse achterstand in het gewoon secundair onderwijs naar huidige nationaliteit en thuistaal, Vlaamse Gemeenschap, 2011, in % van het totaal aantal leerlingen per nationaliteits- en thuistaalgroep

	Belgische nationaliteit	Vreemde nationaliteit		Thuistaal Nederlands	Thuistaal niet Nederlands
1 jaar	21,9	38,5		21,2	35,8
2 jaar	4,6	19,6		4,0	17,1
> 2 jaar	0,9	7,4		0,7	6,0

Bron: OND.

Definitie

Aandeel leerlingen met één, 2 of meer jaren schoolse achterstand naar huidige nationaliteit en thuistaal in het voltijds gewoon secundair onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, in % van het totaal aantal leerlingen per nationaliteits- en thuistaalgroep. Het gaat om cijfers geregistreerd op 1 februari van het jaar.

De thuistaal is niet het Nederlands als de leerling in het gezin met niemand of in een gezin met 3 leden (de leerling niet meegerekend) met maximum één gezinslid Nederlands spreekt. Broers en zussen worden hierbij als één gezinslid beschouwd. Van 0,7% van de leerlingen van het voltijds gewoon secundair onderwijs is de thuistaal onbekend.

Vaststellingen

In 2011 had 66% van de leerlingen met een vreemde nationaliteit één of meerdere jaren vertraging opgelopen in het laatste jaar van het gewoon secundair onderwijs. Bij de leerlingen met Belgische nationaliteit is dat 27%. De achterstand bij leerlingen met een vreemde thuistaal (59%) ligt iets lager dan de achterstand van leerlingen met een vreemde nationaliteit.

5.2.2.7. Onderwijsprestaties

5.2.2.7.
Gemiddelde score op wiskunde, wetenschap en lezen van 15-jarige autochtone leerlingen en leerlingen van de eerste en tweede generatie, Vlaamse Gemeenschap, 2003-2009

	Wiskunde (2003)	Wetenschap (2006)	Lezen (2009)
Autochtone leerlingen	567	536	526
Leerlingen van de 1ste generatie	472	459	463
Leerlingen van de 2de generatie	445	440	450

Bron: OESO, PISA-survey.

Definitie

Gemiddelde score op wiskunde-, wetenschaps- en leesvaardigheidsschaal van autochtone leerlingen en leerlingen van de eerste en tweede generatie. De PISA-survey gaat driejaarlijks de kennis en vaardigheden na bij 15-jarigen op vlak van wiskunde, leesvaardigheid en wetenschappelijke geletterdheid. Telkens wordt één van deze vakgebieden uitvoerig onderzocht, de andere vakgebieden minder uitgebreid. Hier worden de resultaten gepresenteerd van de uitvoerige test van wiskunde (PISA 2003), wetenschappelijke geletterdheid (PISA 2006) en leesvaardigheid (PISA 2009).

Autochtone leerlingen zijn geboren in België en hebben minstens één ouder die ook in België geboren is. Leerlingen van de eerste generatie zijn net als hun ouders buiten België geboren. Leerlingen van de tweede generatie zijn geboren in België en hebben 2 ouders die buiten België zijn geboren.

Vaststellingen

De PISA-resultaten geven aan dat leerlingen van de eerste en tweede generatie minder goed scoren inzake onderwijsprestaties dan autochtone leerlingen. Opvallend is dat de eerste generatie beter scoort dan de tweede generatie leerlingen. Mogelijk heeft dit te maken met de aanwezigheid van leerlingen van de eerste generatie met de Nederlandse nationaliteit in het Vlaamse onderwijs.

5.2.2.8. Deelname volwassenenonderwijs

5.2.2.8.
Aandeel vreemde nationaliteitsgroepen (op basis van huidige nationaliteit) in totaal aantal cursisten in het volwassenenonderwijs, Vlaamse Gemeenschap, 2011-2012, in %

Bron: OND.

Definitie

Aandeel personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit in het totaal aantal cursisten in het volwassenenonderwijs per nationaliteitsgroep (in %), in de Vlaamse Gemeenschap. Het gaat om de basiseducatie, het secundair volwassenenonderwijs (inclusief Nederlands tweede taal), het hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs en de specifieke lerarenopleiding.

Volgende nationaliteitsgroepen worden gebruikt:
- Buurlanden: Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg;
- West- en Noord-EU-landen: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden en Finland;
- Zuid-EU-landen: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta en Cyprus;
- Oost-EU-landen: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije en Roemenië;
- Kandidaat-EU-landen: Turkije, Macedonië, Kroatië, IJsland, Servië en Montenegro;
- Europa buiten de EU: Zwitserland, Noorwegen, Albanië, Belarus, Kosovo, Moldavië, Rusland, Bosnië, Oekraïne, Liechtenstein, Andorra, Monaco en San Marino;
- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië en Mauritanië;
- Andere landen: andere landen dan diegene vermeld in bovenstaande groepen.

Vaststellingen

3 op de 10 personen in het volwassenenonderwijs zijn personen met een vreemde nationaliteit. Dit aandeel omvat ook de personen die een cursus volgen Nederlands tweede taal (NT2). De helft van de cursisten met een vreemde nationaliteit zijn personen met een niet-Europese of niet-Maghrebijnse nationaliteit ('andere landen').

5.2.2.9. Deelname volwassenenonderwijs: Nederlands tweede taal

5.2.2.9.a

Aantal inschrijvingen in een opleiding Nederlands tweede taal (NT2) bij een Centrum voor Volwassenenonderwijs (CVO) of een Centrum voor Basiseducatie (CBE), Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2008-2013

	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
CVO	52.520	55.656	62.164	69.574	70.688
CBE	37.728	38.774	42.237	43.797	44.374

Bron: OND.

5.2.2.9.b

Aantal inschrijvingen in een opleiding NT2 bij een CVO naar richtgraad, Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2012-2013

Bron: OND.

5.2.2.9.c

Aantal inschrijvingen in een opleiding NT2 bij een CBE naar leergebied, Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2008-2013

	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
CBE-NT2	23.247	24.219	26.512	26.639	27.407
CBE-Alfa	14.481	14.555	15.725	17.158	16.967

Bron: OND.

Definitie

Totaal aantal inschrijvingen in het studiegebied Nederlands tweede taal (NT2) bij een Centrum voor Volwassenenonderwijs (CVO) en bij een Centrum voor Basiseducatie (CBE), aantal inschrijvingen bij een CVO naar richtgraad en aantal inschrijvingen bij een CBE naar leergebied, in het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Het aanbod NT2 van de CVO richt zich op de midden- en hoger geschoolde anderstaligen. Dit aanbod is gerangschikt in één studiegebied NT2 dat 12 opleidingen omvat:

1. Latijns schrift richtgraad 1;
2. NT2 richtgraad 1;
3. NT2 richtgraad 2;
4. NT2 richtgraad 3;
5. NT2 richtgraad 4;
6. NT2 professioneel bedrijfsgericht richtgraad 2;
7. NT2 professioneel bedrijfsgericht richtgraad 3;
8. NT2 professioneel gids/reisleider richtgraad 3;
9. NT2 professioneel juridisch richtgraad 3;
10. NT2 professioneel juridisch richtgraad 4;
11. Socio-culturele integratie richtgraad 1;
12. Socio-culturele integratie richtgraad 2.

Het aanbod NT2 van de CBE richt zich op de analfabete, traag lerende of laaggeschoolde anderstaligen. Dit aanbod is geordend in 2 leergebieden:

1. Het leergebied NT2 met daarin één opleiding: 'NT2 - Richtgraad 1', bedoeld voor lager geschoolde of moeilijk leerbare anderstaligen;
2. Het leergebied Alfabetisering NT2 met daarin 2 opleidingen: 'Latijns schrift richtgraad 1' en 'NT2 Alfa – richtgraad 1', bedoeld voor analfabete, zwak gealfabetiseerde of zeer moeilijk leerbare anderstaligen.

De opleidingen NT2 van de CBE en de CVO hebben in grote mate dezelfde leerdoelen en finaliteit, maar verschillen vooral in studieomvang. Een aantal opleidingen kan ook in een verkorte of verlengde variant gevolgd worden.

Het gaat telkens om inschrijvingen in de periode 1 april tot 31 maart van het volgende jaar. Personen die voor meerdere opleidingen zijn ingeschreven, zijn meermaals opgenomen.

Vaststellingen

Er is sprake van een systematische stijging van het aantal inschrijvingen in opleidingen NT2 bij de CVO en CBE tijdens de voorbije jaren al is die stijging het laatste jaar vrij beperkt. De hoogste stijging is te vinden bij de opleidingen van de CVO.

De meerderheid van de cursisten bij de CVO volgt een cursus RG1 (55%). 39% volgt een cursus NT2 van RG2. Slechts 6% volgt een cursus met een hogere richtgraad 3 of 4. Een klein aantal personen anders-gealfabetiseerden (518) schrijft zich eerst in voor een cursus Latijns schrift alvorens aan te vangen met RG1.

Tijdens de periode 2008-2013 stijgt bij de CBE zowel het aantal inschrijvingen voor het leergebied 'NT2' als voor het leergebied 'Alfabetisering NT2'. De verhouding binnen CBE blijft wel ongeveer 62% NT2 en 38% Alfabetisering NT2.

5.2.2.10. Opleidingsgraad naar nationaliteit en geboorteland

5.2.2.10.
Aandeel laaggeschoolden naar huidige nationaliteit en geboorteland, 25-64 jaar, Vlaams Gewest, 2012, in %

Bron: ADSEI, EAK-survey.

Definitie

Aandeel personen van 25 tot 64 jaar met hoogstens een diploma van tweede graad van het secundair onderwijs, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), jaargemiddelde, in % per groep.

Vaststellingen

Als naar de bevolking van 25 tot 64 jaar wordt gekeken, blijkt een duidelijke opleidingsachterstand van niet-EU-burgers en personen geboren buiten de EU. In 2012 was bijna de helft van de niet-EU-burgers van deze leeftijdsgroep laag opgeleid. Bij de Belgen en de EU-burgers gaat het respectievelijk om 25% en 29%. Het aandeel laagopgeleiden ligt bij de personen geboren buiten de EU iets lager dan bij de personen met een huidige niet-EU-nationaliteit.

5.2.3. Wonen en huisvesting

5.2.3.1. Woonkosten naar nationaliteit en geboorteland

5.2.3.1.
Aandeel personen dat leeft in een huishouden met te zware woonkosten naar huidige nationaliteit en geboorteland, 16 jaar en ouder, Vlaams Gewest, 2011, in %

Bron: ADSEI, EU-SILC-survey, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van 16 jaar en ouder dat leeft in een huishouden waar de totale woonkosten (huur of aflossing van de lening, verzekering, taksen, onderhoud en nutsvoorzieningen) meer dan 40% bedragen van het beschikbare huishoudinkomen, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), in % per groep.

Vaststellingen

Het aandeel personen dat leeft in een huishouden met te zware woonkosten verschilt duidelijk naar nationaliteit en geboorteland. Bij de personen met een niet-EU-nationaliteit ligt dat aandeel dubbel zo hoog als bij personen met een Belgische nationaliteit. Ook bij de personen geboren buiten de EU ligt dat aandeel dubbel zo hoog als bij personen geboren in België. Opvallend is wel dat de personen met een EU-nationaliteit (exclusief Belgen) en personen geboren binnen de EU (buiten België) nog slechter scoren dan de niet-EU-burgers en personen geboren buiten de EU.

5.2.3.2. Woonkwaliteit naar nationaliteit en geboorteland

5.2.3.2.
Aandeel personen dat leeft in een woning met kwaliteitsgebreken naar huidige nationaliteit en geboorteland, 16 jaar en ouder, Vlaams Gewest, 2011, in %

Bron: ADSEI, EU-SILC-survey, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van 16 jaar en ouder dat leeft in een huis met één of meerdere van volgende problemen: gebrek aan elementair comfort (bad of douche, warm stromend water, een toilet met waterspoeling in de woning zelf), gebrek aan ruimte (minder dan één kamer per lid van het gezin) of minstens één van 4 mogelijke structurele problemen (lekkend dak, geen adequate verwarming, schimmel en vocht, rottende ramen en deuren), naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), in % per groep.

Vaststellingen

Het aandeel personen dat leeft in een huishouden met problemen inzake kwaliteit van de woning verschilt duidelijk naar nationaliteit en geboorteland. Bij de personen met een niet-EU-nationaliteit ligt dat aandeel dubbel zo hoog als bij personen met een Belgische nationaliteit. Ook bij de personen geboren buiten de EU ligt dat aandeel dubbel zo hoog als bij personen geboren in België. De personen met een EU-nationaliteit (exclusief Belgen) en personen geboren binnen de EU (buiten België) halen telkens een score tussen beide andere groepen.

5.2.3.3. Sociale huurders en kandidaat-huurders naar nationaliteit

5.2.3.3.
Aandeel huurders en kandidaat-huurders van een sociale woning ten opzichte van de totale bevolking per nationaliteitsgroep (op basis van huidige nationaliteit), Vlaams Gewest, 2012, in %

	Belgische nationaliteit	EU-nationaliteit	Niet-EU-nationaliteit
% huurders	2,0	1,5	7,0
% kandidaat-huurders	1,2	2,2	11,9

Bron: VMSW, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel huurders en kandidaat-huurders van een sociale woning, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU), in % per nationaliteitsgroep. Het gaat om het aantal unieke huurders en kandidaat-huurders op 31 december van 2012. Deze cijfers werden afgezet tegenover de bevolkingscijfers van 1 januari 2012. Van respectievelijk 2,8% en 7,8% van de huurders en kandidaat-huurders was eind 2012 de nationaliteit onbekend.

Vaststellingen

Het aandeel personen dat een sociale woning huurt, verschilt sterk naar nationaliteit. Bij de Belgen gaat het om 2% van de bevolking, bij de personen met een niet-EU-nationaliteit gaat het om 7%. Bij de kandidaat-huurders is dat verschil nog groter.

5.2.4. Welzijn en gezondheid

5.2.4.1. Armoederisico naar nationaliteit en geboorteland

5.2.4.1.a
Aandeel personen met huishoudinkomen onder de Belgische armoededrempel naar huidige nationaliteit en geboorteland, 16 jaar en ouder, Vlaams Gewest, 2011, in %

Bron: ADSEI, EU-SILC-survey, bewerking SVR.

5.2.4.1.b
Aandeel personen geboren buiten de EU27 met huishoudinkomen onder de nationale armoededrempel, 18 jaar en ouder, EU15-landen en Vlaams en Waals Gewest, 2011, in %

IE=Ierland, NL=Nederland, GB=Verenigd Koninkrijk, PT=Portugal, DE=Duitsland, AT=Oostenrijk, IT=Italië, DK=Denemarken, SE=Zweden, FR=Frankrijk, LU=Luxemburg, FI=Finland, ES=Spanje, VL=Vlaams Gewest, WA=Waals Gewest, BE=België, GR=Griekenland.
Bron: Eurostat, EU-SILC-survey.

Definitie

Aandeel personen van 16 jaar en ouder met een gestandaardiseerd beschikbaar huishoudinkomen onder de Belgische armoededrempel na sociale transfers, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), in % per groep.

De Belgische armoederisicodrempel (=60% van het mediaan gestandaardiseerde huishoudinkomen in België) lag volgens de EU-SILC-survey van 2011 voor een alleenstaande op 12.005 euro per jaar of 1.000 euro per maand. Door het huishouden te standaardiseren wordt rekening gehouden met de grootte en samenstelling van het huishouden. De inkomensgegevens van de EU-SILC-survey 2011 hebben betrekking op de inkomens verworven in het jaar voorafgaand aan de survey (2010).

De EU-SILC-survey maakt het ook mogelijk om internationaal te vergelijken. In de figuur 5.2.4.1.b wordt het aandeel personen van 18 jaar en ouder geboren buiten de EU27 met een gestandaardiseerd beschikbaar huishoudinkomen onder de nationale armoededrempel na sociale transfers weergegeven in de EU15-landen en het Vlaamse en Waalse Gewest. Cijfers voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn wegens de te kleine steekproefomvang niet opgenomen.

Vaststellingen

Het aandeel personen dat leeft onder de armoededrempel verschilt sterk naar nationaliteit en geboorteland. Bij de personen met een niet-EU-nationaliteit ligt dat aandeel goed 5 keer hoger dan bij personen met een Belgische nationaliteit. Ook bij de personen geboren buiten de EU ligt dat aandeel bijna 5 keer hoger dan bij personen geboren in België. De personen met een EU-nationaliteit (exclusief Belgen) en personen geboren binnen de EU (buiten België) halen telkens een score tussen beide andere groepen.

Internationale vergelijking maakt duidelijk dat Vlaanderen op vlak van armoederisico bij de personen geboren buiten de EU27 een veertiende plaats haalt in de rangschikking van de EU15-landen en Belgische gewesten. Enkel het Waalse Gewest, België en Griekenland scoren lager.

5.2.4.2. Subjectieve armoede naar nationaliteit en geboorteland

5.2.4.2.
Aandeel personen dat leeft in een huishouden dat (zeer) moeilijk rondkomt naar huidige nationaliteit en geboorteland, 16 jaar en ouder, Vlaams Gewest, 2011, in %

Bron: ADSEI, EU-SILC-survey, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van 16 jaar en ouder dat leeft in een huishouden dat volgens de referentiepersoon op het moment van de bevraging (zeer) moeilijk rondkomt met het beschikbare huishoudinkomen, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), in % per groep.

Vaststellingen

Het aandeel personen dat leeft in een huishouden dat moeilijk rondkomt, verschilt duidelijk naar nationaliteit en geboorteland. Bij de personen met een niet-EU-nationaliteit ligt dat aandeel goed dubbel zo hoog als bij de personen met een Belgische nationaliteit. Bij de personen geboren buiten de EU ligt dat aandeel bijna 3 keer zo hoog als bij personen geboren in België. De personen met een EU-nationaliteit (exclusief Belgen) en personen geboren binnen de EU (buiten België) halen telkens een score tussen beide andere groepen.

5.2.4.3. Materiële deprivatie naar nationaliteit en geboorteland

5.2.4.3.a

Aandeel personen dat leeft in een huishouden in ernstige materiële deprivatie naar huidige nationaliteit en geboorteland, 16 jaar en ouder, Vlaams Gewest, 2011, in %

Bron: ADSEI, EU-SILC-survey, bewerking SVR.

5.2.4.3.b

Aandeel personen geboren buiten de EU27 dat leeft in een huishouden in ernstige materiële deprivatie, 18 jaar en ouder, EU15-landen en Vlaams en Waals Gewest, 2011, in %

LU=Luxemburg, SE=Zweden, IE=Ierland, DE=Duitsland, GB=Verenigd Koninkrijk, DK=Denemarken, VL=Vlaams Gewest, NL=Nederland, AT=Oostenrijk, ES=Spanje, FR=Frankrijk, PT=Portugal, FI=Finland, IT=Italië, BE=België, WA=Waals Gewest, , GR=Griekenland.
Bron: Eurostat, EU-SILC-survey.

Definitie

Aandeel personen van 16 jaar en ouder dat leeft in een huishouden dat op het moment van de bevraging minstens 4 van volgende 9 items mist omwille van financiële redenen: één week vakantie per jaar, een maaltijd met vis, vlees, kip of vegetarisch alternatief om de 2 dagen, een wasmachine, een kleuren-tv, een telefoon, een auto, de rekeningen voor huur, hypotheek, nutsvoorzieningen of andere aankopen kunnen betalen, het huis degelijk kunnen verwarmen, beperkte onverwachte financiële uitgave (900 euro) kunnen doen, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), in % per groep.

De EU-SILC-survey maakt het ook mogelijk om internationaal te vergelijken. In de figuur 5.2.4.3.b wordt het aandeel personen van 18 jaar en ouder geboren buiten de EU27 dat leeft in een huishouden in ernstige materiële deprivatie weergegeven in de EU15-landen en het Vlaamse en Waalse Gewest. Cijfers voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn wegens de te kleine steekproefomvang niet opgenomen.

Vaststellingen

Het aandeel personen dat leeft in een huishouden in ernstige materiële deprivatie verschilt sterk naar nationaliteit en geboorteland. Bij de Belgen gaat het slechts om 2%, bij de personen met een niet-EU-nationaliteit gaat het om 15%. Ook bij de personen geboren in België gaat het slechts om 2%, bij de personen geboren buiten de EU om 10%. De personen met een EU-nationaliteit (exclusief Belgen) en personen geboren binnen de EU (buiten België) halen telkens een score tussen beide andere groepen.

Internationale vergelijking maakt duidelijk dat Vlaanderen op vlak van ernstige materiële deprivatie bij de personen geboren buiten de EU27 een zevende plaats haalt in de rangschikking van de EU15-landen en Belgische gewesten. Daarmee scoort Vlaanderen beter dan het EU15-gemiddelde.

5.2.4.4. (Equivalent) leefloontrekkers naar herkomst

5.2.4.4.
Aandeel personen van 18 tot en met 64 jaar dat een (equivalent) leefloon ontvangt, Vlaams Gewest, 2012, in % per herkomstgroep (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders)

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van 18 tot en met 64 jaar dat een leefloon ontvangt in het kader van het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI) of een equivalent leefloon ontvangt in het kader van het Recht op Maatschappelijke Hulp (RMH), per herkomstgroep (in %), in het Vlaamse Gewest, op 1 januari van 2012. Het RMH is er voor mensen die niet in aanmerking komen voor het RMI omdat ze niet voldoen aan bepaalde voorwaarden inzake leeftijd, nationaliteit en arbeidsbereidheid.

Om de herkomst van een persoon te bepalen worden 4 criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de eerste nationaliteit van de persoon (vóór een eventuele nationaliteitswijziging), de eerste nationaliteit van de vader en de eerste nationaliteit van de moeder. Is één van deze 4 criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als zijnde een persoon van vreemde herkomst. Zie definitie 5.2.1.2. voor meer info.

De hier gepresenteerde gegevens slaan niet enkel op de personen ingeschreven in het bevolkingsregister en het vreemdelingenregister, maar ook op de personen ingeschreven in het wachtregister.

Vaststellingen

Het aandeel personen dat een (equivalent) leefloon ontvangt verschilt sterk naar herkomstgroep. Bij de personen van Belgische herkomst en de meeste EU-herkomstgroepen blijft dat aandeel beperkt tot maximaal 0,5%. Bij de personen afkomstig van de Oost-EU-landen ligt dat aandeel duidelijk hoger (1,8%). Dat is ook het geval bij de personen afkomstig uit de kandidaat-EU-landen (inclusief Turkije) en de personen afkomstig van de Maghreblanden. Maar het zijn de personen afkomstig van de Europese landen buiten de EU en de niet-Europese en niet-Maghrebijnse landen ('andere landen') die veruit de hoogste percentages kennen (respectievelijk 10,7% en 6,5%).

5.2.4.5. Kansarmoede-index Kind en Gezin

5.2.4.5.
Kansarmoede-index van Kind en Gezin naar herkomst van de moeder (op basis van eerste nationaliteit), Vlaams Gewest, 2012

Bron: Kind en Gezin.

Definitie

Kind en Gezin gaat aan de hand van 6 criteria bij elke geboorte na of het gezin waarin het kind geboren wordt kansarm is: het maandinkomen van het gezin, de opleiding en de arbeidssituatie van de ouders, de ontwikkeling van de kinderen, de huisvesting en de gezondheidssituatie van het gezin. Een gezin wordt als kansarm beschouwd als het op minstens 3 van de voorgenoemde criteria zwak scoort. Op basis daarvan wordt een kansarmoede-index berekend die aangeeft hoeveel kinderen in de afgelopen 3 jaar geboren werden in een kansarm gezin ten opzichte van het totaal aantal geboorten in die periode.

De herkomst van de moeder wordt bepaald op basis van haar geboortenationaliteit. Is dat een niet-Belgische nationaliteit dan wordt de moeder beschouwd als zijnde van vreemde herkomst.

Vaststellingen

De kansarmoede-index lag in 2012 bij kinderen met een moeder van Belgische herkomst beduidend lager dan bij kinderen met een moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Dat zorgt ervoor dat 62% van de kinderen die in kansarmoede worden geboren, een moeder hebben van vreemde herkomst.

5.2.4.6. Slechte gezondheid naar nationaliteit en geboorteland

5.2.4.6.
Aandeel personen met een (zeer) slechte gezondheid naar huidige nationaliteit en geboorteland, 16 jaar en ouder, Vlaams Gewest, 2011, in %

Bron: ADSEI, EU-SILC-survey, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van 16 jaar en ouder dat zijn of haar gezondheidstoestand als slecht tot zeer slecht omschrijft, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), in % per groep.

Vaststellingen

Het aandeel personen met een slechte gezondheid verschilt naar nationaliteit en geboorteland. Bij de personen met een niet-EU-nationaliteit ligt dat aandeel bijna dubbel zo hoog als bij de personen met een Belgische nationaliteit. Bij de personen geboren buiten de EU en personen geboren in België is het verschil minder groot. De personen met een EU-nationaliteit (exclusief Belgen) scoren beter dan de niet-EU-burgers, de personen geboren binnen de EU (buiten België) minder goed dan de personen geboren buiten de EU.

5.2.4.7. Toegang gezondheidszorg naar nationaliteit en geboorteland

5.2.4.7.
Aandeel personen dat leeft in een huishouden dat zorg heeft moeten uit- of afstellen naar huidige nationaliteit en geboorteland, 16 jaar en ouder, Vlaams Gewest, 2011, in %

Bron: ADSEI, EU-SILC-survey, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van 16 jaar en ouder dat leeft in een huishouden waarvan één van de leden in het voorbije jaar een bezoek aan de arts of tandarts heeft moeten uit- of afstellen om financiële redenen, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), in % per groep.

Vaststellingen

Het aandeel personen dat leeft in een huishouden dat gezondheidszorg moet uitstellen om financiële redenen verschilt naar nationaliteit en geboorteland. Bij de Belgen gaat het slechts om 4%, bij de personen met een niet-EU-nationaliteit gaat het om 10%. Bij de personen geboren in België gaat het om slechts 3%, bij de personen geboren buiten de EU om 9%. De personen met een EU-nationaliteit (exclusief Belgen) en personen geboren binnen de EU (buiten België) halen telkens een score tussen beide andere groepen.

5.2.5. Maatschappelijke participatie

5.2.5.1. Deelname aan culturele, sportieve of recreatieve activiteiten

5.2.5.1.
Aandeel personen dat niet deelneemt aan culturele, sportieve of recreatieve activiteiten, naar huidige nationaliteit en geboorteland, 16 jaar en ouder, Vlaams Gewest, 2011, in %

Bron: ADSEI, EU-SILC-survey, bewerking SVR.

Definitie

Aandeel personen van 16 jaar en ouder dat niet deelneemt aan activiteiten van culturele, sportieve of recreatieve verenigingen, naar huidige nationaliteit (Belg, EU zonder België, niet-EU) en geboorteland (België, EU zonder België, buiten de EU), in % per groep.

Vaststellingen

Het aandeel personen dat niet deelneemt aan culturele, sportieve of recreatieve activiteiten verschilt sterk naar nationaliteit en geboorteland. Bij de Belgen gaat het om 62%, bij de personen met een niet-EU-nationaliteit gaat het om 90%. Bij de personen geboren in België gaat het om 61%, bij de personen geboren buiten de EU om 83%. De personen met een EU-nationaliteit (exclusief Belgen) en personen geboren binnen de EU (buiten België) halen telkens een score tussen beide andere groepen.

5.2.5.2. Deelname gemeenteraadsverkiezingen naar nationaliteit

5.2.5.2.
Deelname aan de gemeenteraadsverkiezingen van de vreemde nationaliteitsgroepen (op basis van huidige nationaliteit), Vlaams Gewest, 2006 en 2012, in % ingeschreven kiezers ten opzichte van aantal potentiële kiezers

	Buurlanden	West- en Noord-EU	Zuid-EU	Oost-EU	Kandidaat-EU (incl. Turkije)	Europa buiten EU	Maghreb	Andere landen
2006	17,6	11,3	19,9	7,2	14,6	12,0	9,0	15,5
2012	16,7	11,9	17,6	3,9	12,0	7,7	7,6	11,1

Bron: ADIB, bewerking SVR.

Definitie

Aantal personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit die zich als kiezer hebben ingeschreven bij de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2006 en 14 oktober 2012 ten opzichte van het aantal potentiële kiezers (kiezers die voldoen aan de voorwaarden opgenomen in de wet van 19 maart 2004), in % per nationaliteitsgroep.

De wet van 19 maart 2004 maakt het voor inwoners van een Belgische gemeente met een niet-Belgische nationaliteit mogelijk om de hoedanigheid van gemeenteraadkiezer te verwerven. Deze mogelijkheid gold al langer voor de inwoners met een niet-Belgische EU-nationaliteit. Beide groepen moeten daarvoor een schriftelijke aanvraag indienen bij de gemeente. Specifiek voor de niet-EU-burgers zijn nog een aantal bijkomende voorwaarden voorzien:

- in België niet het voorwerp geweest zijn van een veroordeling of een beslissing die zou leiden tot een schorsing of uitsluiting van de kiesrechten;
- bij de aanvraag een verklaring afleggen waarin men zich ertoe verbindt de Grondwet, de wetten van het Belgische volk en het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden na te leven;
- op het ogenblik van de indiening van de aanvraag 5 jaar ononderbroken een hoofdverblijfplaats in België gedekt door een wettelijk verblijf kunnen laten gelden.

Merk op: het gaat niet over de personen die effectief zijn gaan stemmen, maar over diegenen die zich hebben laten registreren als kiezer. Het is echter zo dat van zodra deze personen zijn ingeschreven op de kiezerslijsten, voor hen net zozeer de opkomstplicht geldt als voor alle andere kiezers.

Volgende nationaliteitsgroepen worden gebruikt:

- Buurlanden: Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg;
- West- en Noord-EU-landen: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden en Finland;
- Zuid-EU-landen: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta en Cyprus;
- Oost-EU-landen: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije en Roemenië;
- Kandidaat-EU-landen: Turkije, Macedonië, Kroatië, IJsland, Servië en Montenegro;
- Europa buiten de EU: Zwitserland, Noorwegen, Albanië, Belarus, Kosovo, Moldavië, Rusland, Bosnië, Oekraïne, Liechtenstein, Andorra, Monaco en San Marino;
- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië en Mauritanië;
- Andere landen: andere landen dan diegene vermeld in bovenstaande groepen.

Vaststellingen

Slechts 13,1% van de kiezers met een vreemde nationaliteit die aan de voorwaarden voldoen, hebben zich bij de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2012 ingeschreven als kiezer. Dat aandeel ligt het hoogst bij de personen met een Zuid-EU-nationaliteit en een nationaliteit van de buurlanden. Het aandeel ingeschreven kiezers met een vreemde nationaliteit lag in 2012 lager dan in 2006. Toen ging het in het totaal om 16,2% van de potentiële kiezers. Ook toen lag de inschrijvingsgraad bij dezelfde nationaliteitsgroepen het hoogst.

6. KORTE BIJDRAGEN OVER RECENT ONDERZOEK VAN HET STEUNPUNT

Dit hoofdstuk tracht met een selectie van korte bijdragen enkele verhalen achter de cijfers toe te lichten. Het gaat om samenvattingen van migratie- en integratieonderzoek en desbetreffende rapporten en *fact sheets* die werden uitgevoerd binnen het Steunpunt Inburgering en Integratie (SIenI) in 2012 en 2013.

Het Steunpunt Inburgering en Integratie is opgericht in januari 2012 om het Vlaamse beleid wetenschappelijk te ondersteunen bij het inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen en uitdagingen gelinkt aan migratie en diversiteit. Het is een consortium van de Universiteit Antwerpen (CeMIS-coördinator), de Katholieke Universiteit Leuven (HIVA), de Universiteit Gent (SDL) en de Universiteit Hasselt (SEIN). Thema's als inburgering en integratie worden op diepgaande wijze bestudeerd in een aantal belangrijke sociale en transversale domeinen. In de verschillende onderzoeksprojecten is er aandacht voor de situatie en ervaringen van zowel migranten en vreemdelingen als die van personen en groepen in de ontvangende samenleving.

De centrale thema's waarop het Steunpunt zich focust, zijn gegroepeerd in de volgende onderzoekslijnen:

(1) monitoring van migratietrends en hun impact op integratie(beleid);
(2) de effectuering van fundamentele mensenrechten in de domeinen van immigratie en inburgering met specifieke aandacht voor transversale thema's;
(3) de efficiëntie en effectiviteit van het inburgerings- en integratiebeleid;
(4) ad-hocprojecten rond thema's zoals remigratie, taal en (in)formeel leren.

De volledige rapporten en *fact sheets* die hieronder samengevat worden, zijn beschikbaar op de website van het Steunpunt Inburgering en Integratie: www.steunpuntieni.be.

6.1. ONDERNEMERSCHAP VAN BULGAARSE, POOLSE EN ROEMEENSE IMMIGRANTEN IN VLAANDEREN

Jelle Mampaey, SEIN

Binnen het Steunpunt Inburgering en Integratie werd onderzoek gevoerd naar het ondernemerschap van Bulgaarse, Poolse en Roemeense immigranten in Vlaanderen, met de bedoeling het beleid te ondersteunen om hun economisch succes en sociale integratie te bevorderen.

We bevroegen 36 immigrantenondernemers afkomstig van Bulgarije, Polen en Roemenië en vonden vooral sterke verschillen in hun economisch succes. Het belangrijkste verschil tussen succesvolle en onsuccesvolle ondernemers (wat we maten op basis van verschillende indicatoren zoals hun inkomen, hun woonomstandigheden, hun percepties van succes, enz.) lag in de mate waarin ze controle voelen over hun activiteit en doeltreffende strategieën hanteren om de problemen die ze ervaren in het ondernemen op te lossen. Deze problemen situeren zich op het vlak van gebrek aan verschillende vormen van kapitaal (kennis van de Nederlandse taal, sociale contacten, financiële middelen, enzovoort) alsook kennis van de lokale institutionele context. Terwijl economisch succesvolle ondernemers een combinatie van individuele strategieën benadrukken om deze belemmeringen te overkomen, worden de getuigenissen van economisch onsuccesvolle ondernemers gekenmerkt door een algemene afwezigheid van zulke individuele strategieën. Voorbeelden van strategieën zijn het investeren in sociale contacten, het opbouwen van transnationale relaties, het combineren van verschillende beroepsactiviteiten, enzovoort. Deze strategieën zijn gericht op het op korte termijn oplossen van de ervaren problemen. Ondernemers die enkel investeerden in lange termijn oplossingen, zoals het aanleren van de Nederlandse taal, bleken minder succesvol. Dit komt omdat deze lange termijn oplossingen enkel op lange termijn kunnen renderen, maar immigrantenondernemers hebben (mede door hun gebrek aan financiële middelen) nood aan strategieën die op korte termijn hun economisch succes verbeteren.

Uit het onderzoek konden we een aantal implicaties afleiden voor het beleid rond immigrantenondernemerschap. We maakten een onderscheid tussen 5 clusters van beleidsaanbevelingen: 1) minder 'kennisgerichte' en meer 'strategische' ondersteuning, 2) de focus van 'kennisgerichte' ondersteuning veranderen, 3) meting van motivatie en strategische vaardigheden, 4) herziening van overgangsmaatregelen voor nieuwe EU-landen, 5) controle op schijnzelfstandigheid en sociale uitbuiting. We besloten ten eerste dat ondersteuning van individuele strategieën om de ervaren problemen van de ondernemers op te lossen noodzakelijk is om hun economisch succes te bevorderen. De ondersteuning zou volgens ons minder 'kennisgericht' moeten zijn. Met 'kennisgerichte' ondersteuning bedoelen we het ondersteunen van het verwerven van cultureel kapitaal, in het bijzonder kennis van de Nederlandse taal. De reden die we hiervoor zien is dat 'kennisgerichte' ondersteuning vooral op langere termijn effect heeft, omdat het voor de immigrantenondernemers tijd vraagt om cultureel kapitaal te verwerven. We stelden daarom een combinatie van maatregelen voor die de randvoorwaarden creëren om immigrantenondernemers strategisch en op korte termijn te laten omgaan met hun ervaren problemen, namelijk de toegankelijkheid verhogen van 1) sociale netwerken en 2) gereglementeerde beroepen. Daarnaast betekent minder 'kennisgerichte' ondersteuning niet dat we deze zinloos achten. 'Kennisgerichte' ondersteuning blijft nuttig, maar zou volgens ons niet alleen gefocust moeten zijn op het aanleren van het Nederlands. De meest fundamentele kennis die op een zo kort mogelijke termijn zou moeten worden aangeleerd via opleiding, leek ons eerder kennis van de implicaties van het statuut van ondernemer in termen van belastingen en sociale bijdragen, omdat de meeste onsuccesvolle ondernemers dit als een grote barrière ervaren. De overheid zou verder een entrepreneurscan toegankelijker kunnen maken. Op basis van onze studie leken minimale voorwaarden om te beginnen: 1) motivatie gedreven door 'pull' factoren en 2) strategische vaardigheden om op korte termijn met diverse problemen om te gaan. Deze voorwaarden zouden dan ook gemeten kunnen worden om immigranten aan of af te raden om te beginnen met ondernemen. Een kritische evaluatie van de effecten van de overgangsmaatregelen voor nieuwe EU-landen leek ons eveneens nodig en, indien onze inzichten op basis van deze

kwalitatieve studie worden bevestigd voor de ganse populatie, een herziening ervan gewenst. Tot slot zou de overheid ook beter kunnen controleren op schijnzelfstandigheid en sociale uitbuiting, wat voor de meeste onsuccesvolle ondernemers een grote barrière was.

MAMPAEY, Jelle & ZANONI, Patrizia (2013). *Ondernemerschap van Bulgaarse, Poolse en Roemeense immigranten in Vlaanderen*. Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie.

6.2. ASPIRATIES EN SOCIALE MOBILITEIT BIJ ROMA. DE VISIES VAN BELEIDSMAKERS, MIDDENVELDORGANISATIES, SCHOOLACTOREN EN ROMA ZELF.

Joris Wauters, CeMIS

Naar aanleiding van de recente instroom van migranten uit Midden- en Oost-Europese (MOE) landen, voerde het Steunpunt Inburgering en Integratie in 2012 een verkennend onderzoek uit bij Roma in Gent en Sint-Niklaas. Het rapport is opgebouwd uit 3 grote delen. In het eerste hoofdstuk belichten de auteurs het beleidskader op Europees, federaal, Vlaams en lokaal niveau dat er op gericht is om de integratie van Roma in de samenleving te verbeteren. Het tweede deel van het onderzoek baseert zich op de data uit diepte-interviews bij 18 Romafamilies. Aan de hand van citaten krijgen we inzicht in de leefwereld van de respondenten en hun familie, en in de manieren waarop zij bepaalde zaken beleven en er betekenis aan geven. Het derde deel bestudeert de werking van een basisschool in Gent, die er al in zekere mate in geslaagd is om banden met Romaouders op te bouwen, en om Romaleerlingen en hun ouders toe te leiden naar school en andere diensten en organisaties.

Het onderzoek stelt vast dat er een aantal spanningsvelden vervat liggen in het concept 'Roma' zelf. Omwille van de grote diversiteit die er achter schuil gaat, is de term moeilijk hanteerbaar voor beleidsmakers, reguliere dienstverleners en organisaties uit het middenveld. Een gevolg ervan is immers dat de doelgroep van deze actoren kleiner is dan de hele groep Roma, terwijl ze wel met dezelfde term benoemd wordt – maar dus impliciet anders gedefinieerd is. Een zekere 'angst om te benoemen en te stigmatiseren' kan hiervan het gevolg zijn. Daarnaast identificeerden de auteurs 2 andere knelpunten. Ten eerste slaagt men er niet in om in de bestaande structuren en met de bestaande organen de beschikbare expertise over Roma op een efficiënte manier te kunnen toepassen en verder uit te bouwen; en goede praktijken te verspreiden. De auteurs pleiten voor de erkenning van de aanwezige expertise, en voor het valoriseren ervan in een nieuwe overlegstructuur op lokaal niveau. In dat model kan een expert-regisseur een integrale aanpak aansturen waarbij alle belanghebbenden per specifiek dossier rond de tafel gebracht worden voor overleg. Ten tweede zorgt het onvoorspelbare karakter van de instroom voor frustraties en gevoelens van machteloosheid bij organisaties én lokale besturen, die het gevoel hebben te moeten dweilen met de kraan open.

De studie bevat ook inzichten over onderwijs, tewerkstelling, sociaal netwerk en welbevinden; en over de prioriteiten die daarbij gesteld worden door de respondenten. Het onderzoek nuanceert het idee dat 'de Roma' onderwijs niet belangrijk vinden. Ook werd onder andere vastgesteld dat de geïnterviewde Roma geen ambities koesteren om te migreren naar het herkomstland of elders, maar ambiëren om in Vlaanderen te blijven leven. Daarnaast vonden de auteurs doorheen de gesprekken hoe sociale netwerken rond Romafamilies een belangrijke rol kunnen spelen bij hun integratie in de samenleving. Deze netwerken worden als eerste, en soms als enige, bron voor informatie of oriëntering gebruikt in verschillende omstandigheden. Op die manier vervangen de sociale netwerken als het ware het reguliere aanbod van diensten en instellingen die burgers moeten leiden naar onderwijs, huisvesting, tewerkstelling; en moeten oriënteren in de samenleving in het algemeen.

Het onderzoek benadrukt het belang van sociale netwerken. De auteurs stelden vast hoe het schoolteam van de basisschool in Gent streeft naar het verhogen van het welbevinden en de betrokkenheid van de leerlingen. Om tegemoet te kunnen komen aan bepaalde noden en behoeften van de leerlingen én hun ouders, zet men daarom in op de uitbouw van een sociaal netwerk rondom de school. Dit gebeurt door te werken aan het harmonisch samengaan en samenwerken van de verschillende actoren in de schoolomgeving (leerlingen, schoolteam), de thuisomgeving (ouders en familie) en de wijkomgeving (buurtorganisaties). De taakinhoud van het schoolpersoneel verbreedt in deze visie dus van 'onderwijzen' naar 'onderwijzen én begeleiden', waarbij via samenwerking ook netwerken worden uitgebouwd en versterkt. Van daaruit kan de school de families die het nodig hebben gericht leiden naar organisaties uit het buurtnetwerk. In

het derde hoofdstuk wordt de visie en operationalisering ervan beschreven. Ondanks de initiatieven om het organogram en de werking van de school zo goed mogelijk op de visie af te stemmen, blijven er nog enkele spanningsvelden zichtbaar. Deze zijn voornamelijk terug te brengen tot het werken aan 'onderwijs' enerzijds en het werken aan 'welzijn' anderzijds.

WAUTERS, Joris, CLYCQ, Noel & TIMMERMAN, Christiane (2013). *Aspiraties en sociale mobiliteit bij Roma. De visies van beleidsmakers, middenveldorganisaties, schoolactoren en Roma zelf*. Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie.

6.3. RELIGIE EN MENSENRECHTEN

Sanne van de Pol, CeMIS

Migratie en integratie zijn onderwerpen die vandaag de dag niet meer weg te denken zijn uit onze samenleving. De huidige maatschappij wordt gekenmerkt door diversiteit op vlak van etniciteit, religie en nationaliteit. Dit daagt zowel beleidsmakers als burgers uit om hiermee om te gaan. Waar in België het christendom lange tijd de meest beleden godsdienst was, leven we nu in een sterker gediversifieerdere maatschappij: christenen en leden van verschillende christelijke denominaties maar ook humanisten, agnosten, atheïsten, moslims en joden hangen een eigen levensbeschouwing aan, naast talloze kleinere religies of levensbeschouwingen. Deze diversiteit van levensovertuigingen roept vragen op over de ruimte van de individuele geloofsbeleving in de persoonlijke en publieke sfeer.

Godsdienstvrijheid is vastgelegd in het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens:

"Artikel 9 Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

1. Een ieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst; dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als privé zijn godsdienst te belijden of overtuiging tot uitdrukking te brengen in erediensten, in onderricht, in praktische toepassing ervan en in het onderhouden van geboden en voorschriften.

2. De vrijheid zijn godsdienst te belijden of overtuiging tot uiting te brengen kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die die bij de wet zijn voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de openbare veiligheid, voor de bescherming van de openbare orde, gezondheid of goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen."

De eerste paragraaf gaat uitdrukkelijk over de bescherming van geloofsovertuigingen die al dan niet religieus van aard kunnen zijn. Ook de aanhangers van kleinere religieuze stromingen of levensovertuigingen worden hierdoor beschermd. De tweede paragraaf verduidelijkt dat deze bescherming niet absoluut is en formuleert de mogelijke beperkingen aan deze rechten. Deze beperkingen moeten in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van de genoemde doelstellingen. Hier treedt een mogelijk spanningsveld op bij de individuele uitoefening van de godsdienstvrijheid. Als dit in absolute vrijheid kan gebeuren en door elkeen moet worden gerespecteerd, kan dit indruisen tegen de vrijheid van anderen om ook hun godsdienst of overtuiging te hebben en uiten. Dit kan leiden tot grote spanningen en een niet functionerende maatschappij.

Er zijn vele voorbeelden van rechtszaken waarbij religie een rol speelt waarvan enkele zelfs op Europees niveau beslecht worden. In publiekrechtelijke zaken als Dahlab v. Zwitserland wordt een islamitische bekeerlinge niet toegestaan gesluierd te doceren en Lautsi v. Italië waarin kruisjes in openbare scholen behandeld worden, komen de belangen van gelovigen en niet-gelovigen sterk naar voren. Er bestaan ook voorbeelden van privaatrechtelijke zaken waarin bijvoorbeeld kledingvoorschriften in strijd met religieuze kledingvoorschriften behandeld worden.

Alle zaken hebben gemeen dat er gerechtelijk een balans gezocht wordt tussen belangen van individuen en de rest van de samenleving. Rekening moet worden gehouden met de openbare orde, gezondheid of goede zeden of met de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Wat echter nog van een groter belang is, is dat dit in het dagelijks leven eigenlijk voortdurend gedaan moet worden. We leven in een diverse, democratische samenleving waarin iedereen een plaats verdient. We dienen rekening met elkaar te houden ongeacht afkomst, juridische status, rijkdom of religieuze achtergrond. In het algemene integratiedebat dienen de belangen van iedereen naar voren te komen.

VAN DE POL, Sanne, VAN HEULE, Dirk & CLYCQ, Noel (2012). *Religie en fundamentele rechten en vrijheden.* Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie.

6.4. TAALTRAJECTEN EN DE INTEGRATIE VAN NIEUWKOMERS

Montserrat González Garibay, HIVA
Peter De Cuyper, HIVA

Binnen het Steunpunt Inburgering en Integratie loopt momenteel een onderzoekslijn waar de evaluatie van de beleidsinstrumenten van het integratie- en inburgeringsbeleid centraal staat. De cursussen Nederlands tweede taal (NT2) voor inburgeraars (i.e. personen die tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid behoren) zijn één van de instrumenten die geëvalueerd worden.

Het leren van Nederlands bekleedt een belangrijke rol in het Vlaamse inburgeringsbeleid. Dit komt tot uiting in het recent optrekken van het verplicht te volgen taalniveau binnen het inburgeringstraject (van 1.1 naar 1.2).[16]

Tot nu toe is er binnen Vlaanderen onderzoek gebeurd over het aanbod van cursussen Nederlands tweede taal (NT2) en over hoe taal best wordt aangeleerd, maar we weten nauwelijks iets over de kenmerken van de taaltrajecten van inburgeraars: Hoe lang duren de trajecten? Welk niveau bereiken de cursisten? Welke effecten hebben die trajecten op integratie?

Het lopende onderzoek met betrekking tot de taaltrajecten van inburgeraars dat wordt uitgevoerd in het kader van het Steunpunt Inburgering en Integratie buigt zich over deze vragen. Uit verkennende analyses blijkt dat de meeste inburgeraars effectief taalinspanningen doen: bijna 8 op 10 personen die zich in een onthaalbureau aangemeld hebben tussen 2007 en 2012 starten ook een NT2-traject bij de Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO) en de Centra voor Basiseducatie (CBE)[17]. Hun trajecten eindigen op verschillende niveaus. Voor de groep cursisten die tussen 2007 en 2009 aan een NT2-traject zijn begonnen bereikt 31% van de CBE-cursisten (exclusief alfa's) niveau 1.2 niet, ofwel omdat ze hun cursus niet beëindigen ofwel omdat ze niet verder studeren na het (verplichte) niveau 1.1. De rest (iets meer dan 2 derde) bereikt richtgraden 1.2 en hoger.

Bij CVO-cursisten stroomt 76% door naar richtgraden 1.2 of hoger. 5.4 % van de CVO-cursisten bereikt richtgraad 3.1 of hoger. 13% cursisten die bij een CBE een NT2-traject starten, zetten hun taalopleiding verder bij de VDAB. Voor de CVO-cursisten bedraagt dit percentage 17%.

Het is duidelijk dat heel wat inburgeraars inspanningen leveren om de taal te leren. Op de effecten van het volgen van NT2-lessen op de integratie van de inburgeraars hebben we echter voorlopig geen zicht. Als we dit willen evalueren is de vraag van belang hoe integratie wordt gedefinieerd: is taal een middel om socio-culturele integratie te realiseren (bijvoorbeeld door interacties met Nederlandstaligen te faciliteren), is het een doel op zich (Nederlands spreken *is* geïntegreerd zijn), of is het een middel om de socio-economische integratie van nieuwkomers te realiseren door bijvoorbeeld hun kans op tewerkstelling te verhogen?

Het verband tussen het volgen van taallessen enerzijds en socio-culturele en -economische integratie anderzijds is nog niet onderzocht in Vlaanderen. Uit een recent overzicht van buitenlands onderzoek over welke instrumenten effectief zijn voor inburgeraars (González Garibay & De Cuyper, 2013) weten we dat er in het buitenland in beperkte mate onderzoek is gebeurd over het verband tussen taal een de integratie van inburgeraars. Australisch onderzoek wijst erop dat taallessen een positief effect hebben op de sociale contacten van cursisten. Zweedse en Duitse studies concluderen dat het volgen van taalcursussen de tewerkstellingskans van nieuwkomers positief beïnvloeden. Over de wijze waarop de taallessen moeten worden ingevuld om effectief te zijn en om hoeveel uren het dan moet gaan, is weinig informatie beschikbaar. Een Deense studie wijst er op dat het volgen van taallessen het zoeken naar werk op korte termijn kan vertragen

[16] Art. 29 van het Decreet betreffende het Vlaamse Integratie- en Inburgeringsbeleid van 2013. Dit decreet is nog niet in voege.

[17] Samen met de Universitaire Talencentra (UTC) zijn de CVO en CBE de reguliere aanbodverstrekkers voor richtgraad 1.1. We beschikken niet over data over de UTC's. Vanaf niveau 1.2 kunnen de NT2-cursisten ook doorstromen naar andere aanbodverstrekkers zoals VDAB of Syntra.

(lock-in effect). Een Zweedse studie toonde dan weer aan dat het volgen van taallessen pas na 300 uur effect begon te hebben op arbeidsmarktintegratie. Het is duidelijk dat het volgen van taallessen niet automatisch zal leiden tot een betere arbeidsmarktintegratie, ook de modaliteiten zijn van belang.

Voorlopig weten we niet of de conclusies van die studies zomaar veralgemeend kunnen worden binnen een Vlaamse context. Bovendien kennen de studies ook heel wat gebreken. Zo wordt er bijvoorbeeld geen rekening gehouden met de kwaliteit van de arbeid of met het feit dat arbeidsmarktintegratie op zijn beurt ook weer kan leiden tot een betere kennis van het Nederlands. Daarom worden de vragen over het verband tussen taalcursussen en de socio-culturele en de socio-economische integratie van inburgeraars in 2014 en 2015 verder onderzocht in het kader van het Steunpunt Inburgering en Integratie aan de hand van een koppeling tussen data uit de Kruispuntbank Inburgering (KBI), de VDAB en de Kuispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ)[18] enerzijds en een kwalitatieve analyse anderzijds.

GONZÁLEZ GARIBAY, Montserrat & DE CUYPER, Peter (2013). *The evaluation of integration policies across the OECD: a review*. Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie.

[18] De KBI is een interne databank, beheerd door de onthaalbureaus en de Huizen van het Nederlands, die informatie bevat over de inburgerings- en taaltrajecten van de doelgroep van het inburgeringsbeleid, opgesteld op basis van het cliëntvolgsysteem Matrix. KSZ koppelt sociaal-economische data afkomstig uit verschillende openbare instellingen van sociale zekerheid en voegt ze samen met de gegevens uit het Rijksregister.

6.5. DYNAMIEKEN VAN TERUGKEERMIGRATIE VAN TWEEDE GENERATIE BELGISCH-TURKSE JONGEREN

Zeynep Balci, CeMIS
Joris Michielsen, CeMIS

De veranderende mondiale verhoudingen als gevolg van de aanhoudende economische crisis in de EU enerzijds en opkomende economieën zoals in Azië anderzijds beïnvloeden de positie van Europa als immigratie regio. Uit onderzoek, zoals het EUMAGINE-project ('Imagining Europe from the Outside'), blijkt dat bepaalde migratieaspiraties richting Europa afnemen. Dit terwijl sommige kinderen van eerste generatie migranten in Europa wensen te migreren naar het (voor)ouderlijk thuisland. Onderzoek binnen het Steunpunt Inburgering en Integratie toont aan dat ook in België tweede generatie Belgisch-Turkse jongeren vaak nostalgische gevoelens koesteren ten aanzien van het ouderlijk thuisland. In tegenstelling tot hun (groot)ouders wensen zij de omgekeerde beweging te maken en te migreren van België naar Turkije. In dit onderzoek hebben we terugkeermigratie van Belgisch-Turkse tweede generatie jongeren vanuit een kwalitatief perspectief beschreven en geanalyseerd. Er werd veldwerk verricht in Vlaanderen en Brussel als herkomstregio's en in Turkije als vestigingsland.

Voor een beter begrip van terugkeermigratie vanuit België naar Turkije is het belangrijk om na te gaan wat leeft bij de tweede generatie jongeren. In dit rapport willen we enerzijds de migratieaspiraties naar Turkije van Belgisch-Turkse jongeren in België in kaart brengen en anderzijds willen we licht werpen op de ervaringen van de reeds gemigreerde Belgisch-Turkse jongeren in Turkije. Deze werkwijze liet ons toe om een vergelijkende analyse te maken tussen de beeldvorming in België en de realiteit in Turkije.

Het onderzoek gaat onder meer in op de volgende vragen: welke omstandigheden en motivaties vormen de basis voor emigratie naar het ouderlijk thuisland? Welke informatie, ideeën of beeldvorming voeden de plannen en aspiraties van emigratie van deze jongeren? Zien de jongeren hun terugkeer als een permanente beslissing of als een onderdeel van internationale mobiliteit of circulaire migratie? Wat zijn de ervaringen van de gemigreerde Belgisch-Turkse jongeren in Turkije? Zijn de verwachtingen en het beeld dat deze jongeren van het (voor)ouderlijk thuisland hadden werkelijkheid geworden of niet? Kunnen deze jongeren hun aspiraties en migratieprojecten waarmaken; zijnde hun plannen om permanent te migreren, te circuleren wanneer hun doel is bereikt of te migreren naar een andere bestemming?

Uit het onderzoek blijkt dat zowel push en pull-factoren een rol spelen in de terugkeermigratiebeslissing van de tweede generatie Belgisch-Turkse jongeren. Een zeer belangrijke push-factor is discriminatie. Ook de beeldvorming over België en het gebrek aan socio-culturele ontspanningsmogelijkheden werken deze beslissing in de hand. Belangrijke pull-factoren daarentegen zijn de rooskleurige herinneringen en nostalgische emoties die verbonden zijn aan het (voor)ouderlijk thuisland. De economische bloei van Turkije en de verwachte arbeidsmarktmogelijkheden vormen ook een belangrijk aantrekkingskracht.

Op basis van een theoretisch kader en het veldwerk in België, kunnen we 3 types van aspirant-terugkeermigranten onderscheiden, namelijk: de idealisten, de romantische terugkeerders en de economische terugkeerders.

De idealisten wensen te migreren om zich in te zetten voor de Turkse maatschappij. Ze verkiezen ervoor om hun talenten en capaciteiten ten dienste te stellen van de Turkse samenleving. Vaak is dit idealisme ontstaan door een reactie op push-factoren zoals onder meer discriminatie in België.

De romantische terugkeerders gaven aan niet gelukkig te zijn in België en koesterden nostalgische verlangens naar het voorouderlijk thuisland. Jongeren associeerden het leven in België met een monotone levenswijze en weinig ruimte voor vrijetijdsbelevenis. Ze hekelden de beperkte socio-culturele mogelijkheden en waren eerder op zoek naar de Turkse manier van vertier. Sociale

controle binnen de eigen Belgisch-Turkse gemeenschap zorgde eveneens voor een beperkt vrijheidsgevoel.

De economische terugkeerders maken een kosten-baten analyse en verkiezen een terugkeer naar Turkije omdat ze daar meer economische mogelijkheden zien.

Aan de hand van de informatie verworven in Turkije, konden we een vierde type van de terugkeermigrant onderscheiden namelijk: de familie gerelateerde of partner gerelateerde terugkeerder. Sommige jongeren zijn gehuwd met een Turkse partner in Turkije en voelen zich daardoor verbonden met het (voor)ouderlijk thuisland. Anderen zijn gemigreerd omwille van een ouderlijke beslissing.

Uiteraard is deze terugkeermigratie geen zwart-wit verhaal. Er heerst ook kritiek ten aanzien van Turkije omwille van economische ongelijkheden en het sociale zekerheidssysteem. Eveneens beseffen jongeren dat ze niet dezelfde achtergrond delen als de Turken in Turkije. België wordt vooral gewaardeerd omwille van de mensenrechten, het sociale zekerheidssysteem, en het onderwijs.

BALCI, Zeynep & MICHIELSEN, Joris (2013). *De betovering van een thuisland: Dynamieken van terugkeermigratie van tweede generatie Belgisch-Turkse jongeren.* Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie.

STATISTISCHE MIGRATIE- EN INTEGRATIEBRONNEN

Deze bijlage brengt een selectie van officiële (i.e. beheerd door een aan de overheid gerelateerde instantie) monitors en databanken die migratie- en/of integratiecijfers online beschikbaar stellen. De lijst is niet exhaustief. Ze somt verschillende datasets op, met de verantwoordelijke instantie(s) en de gerelateerde website en is geordend volgens geografisch niveau.

Lokaal

- *Lokale Statistieken*
Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) (i.s.m. ABB, VVP, VVSG, RESOC, VGC)
http://aps.vlaanderen.be/lokaal/lokale_statistieken.htm
- *LIIM: Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor*
Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) (i.s.m. ABB)
http://aps.vlaanderen.be/lokaal/integratiemonitor.html
- *Stadsmonitor*
Agentschap voor Binnenlands Bestuur (ABB) en Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR)
http://www.thuisindestad.be/stadsmonitor.html
- *Wijkmonitoring van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*
Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)
https://wijkmonitoring.irisnet.be
- *Buurtmonitor Antwerpen*
Stad Antwerpen
http://www.antwerpen.buurtmonitor.be
- *Gent in cijfers*
Stad Gent
http://www.gent.be/gentincijfers
- *Limburg in cijfers*
Steunpunt Sociale Planning Provincie Limburg
http://www.limburg.be/socialeplanning
- *Kleurrijk West-Vlaanderen*
Steunpunt Sociale Planning Provincie West-Vlaanderen
http://www.west-vlaanderen.be/kwaliteit/welzijn/socialeplanning/pages/default.aspx
- *Sociaal kompas*
Steunpunt Sociale Planning Provincie Antwerpen
http://www.provant.be/welzijn/sociale_wijzer/sociale_planning/
- *Sociale situatieschets van Oost-Vlaanderen*
Steunpunt Sociale Planning Provincie Oost-Vlaanderen
http://www.oost-vlaanderen.be/public/welzijn_gezondheid/sociale_planning/
- *Vlaams-Brabant in cijfers*
Steunpunt Sociale Planning Provincie Vlaams-Brabant
http://www.vlaamsbrabant.be/over-de-provincie/kennismaking/vlaamsbrabant-in-cijfers/index.jsp

Regionaal

- *VRIND: Vlaamse Regionale Indicatoren*
Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR)
http://www4dar.vlaanderen.be/sites/svr/Monitoring/Pages/2008-06-vrind.aspx
- *Arvastat*
Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB)
http://arvastat.vdab.be/arvastat/index.html
- *Wijkwijzer*
Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB)
http://www.vdab.be/trends/wijkwijzer/html/start.htm

- *Monitor Werk en Sociale Economie*
Departement Werk en Sociale Economie (WSE)
http://149.250.244.91/cijfers/het-beleid-cijfers/monitor-werk-en-sociale-economie
- *Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid*
Actiris
http://www.actiris.be/marchemp/tabid/211/language/nl-BE/Statistieken-van-de-Brusselse-arbeidsmarkt.aspx

Federaal

- *be.STAT*
Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI)
http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/webinterface/beSTAT_home/
- *EAK: Enquête naar de arbeidskrachten*
Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI)
http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/gegevensinzameling/enquetes/eak/
- *SILC: Enquête naar de inkomens en levensomstandigheden*
Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI)
http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/gegevensinzameling/enquetes/silc/
- *Diversiteitsbarometer*
Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (CGKR)
http://www.diversiteit.be/cijfers-arbeid-en-tewerkstelling
- *Socio-economische monitoring*
Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (CGKR)/ Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (FOD WASO)
http://www.diversiteit.be/socio-economische-monitoring
- *Webtoepassing Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming*
Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ)
http://www.ksz.fgov.be/nl/bcss/nodepage/content/websites/belgium/statistics/statistics_01.html

Supranationaal

- *Webtoepassing Eurostat*
Eurostat
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database
- *EU-SILC: EU-Statistics on Income and Living Conditions*
Eurostat
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions/introduction
- *EU-LFS: EU-Labour Force Survey*
Eurostat
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/EU_labour_force_survey
- *EWCS: European Working Conditions Survey*
European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound)
http://www.eurofound.europa.eu/ewco/surveys/index.htm
- *Eurobarometer*
Europese Commissie
http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
- *EU-MIDIS: European Union Minorities and Discrimination Survey*
Europees Agentschap voor Fundamentele Rechten (FRA)
http://fra.europa.eu/en/survey/2012/eu-midis-european-union-minorities-and-discrimination-survey

Internationaal

- *ESS: European Social Survey*
Gecoördineerd door de City University of London
http://www.europeansocialsurvey.org/
- *OECD Migration Databases*
Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)
http://www.oecd.org/els/mig/oecdmigrationdatabases.htm
- *PISA: Programme for International Student Assessment*
Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)
http://www.oecd.org/pisa
- *Migrantinfo*
Kinderrechtenfonds van de Verenigde Naties (UNICEF) (i.s.m. UNPD, UNDESA)
http://migrantinfo.org
- *UNHCR Statistical Online Population Database*
Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (UNHCR)
http://popstats.unhcr.org
- *Migration Law Database*
Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)
http://www.imldb.iom.int
- *ILOSTAT: Labour statistics*
Internationale Arbeidsorganisatie (ILO)
http://www.ilo.org/ilostat

Daarnaast zijn er ook algemene statistieken beschikbaar met betrekking tot migratie en/of diversiteit op onder meer de volgende websites:

Regionaal
Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR),
Kind en Gezin,
Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB),
Departement Werk en Sociale Economie (WSE),
Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW),
Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid,
Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA),
Federaal
Algemene Directie Instellingen en Bevolking (ADIB),
Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI),
Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (CGKR),
Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS),
Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RVV),
Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers (Fedasil),
Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (FOD WASO)
Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie (POD MI),
Rijksdienst voor Pensioenen (RVP),
Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA),
Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen (RSVZ),
Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers (RKW),
Federale Overheidsdienst Justitie,
Supranationaal
Europees migratienetwerk (EMN),
Internationaal
Wereldbank,
Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP),
Departement voor Economische en Sociale Zaken van de Verenigde Naties (UNDESA),

Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (UNHCR),
Internationale Organisatie voor Migratie (IOM),
Internationale Arbeidsorganisatie (ILO).

Zie: VANDUYNSLAGER, Lieselot (2012). *Statistische migratie- en integratiebronnen in kaart. Online databank*. Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie.
www.steunpuntieni.be

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

ABB	Agentschap voor Binnenlands Bestuur
ADIB	Algemene Directie Instellingen en Bevolking
ADSEI	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie
BS	Belgisch Staatsblad
CEAS	Common European Asylum System
CGKR	Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding
CGVS	Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen
DVZ	Dienst Vreemdelingenzaken
DWH AM&SB	Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming
EAK-LFS	Enquête naar de Arbeidskrachten – Labour Force Survey
EMN	Europees Migratienetwerk
ESS	European Social Survey
EU	Europese Unie
EU^+	Europese Unie, IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland
EU-SILC	European Union Statistics on Income and Living Conditions
FOD WASO	Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg
HIVA	Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving
ICM	Interdepartementale Commissie Migranten
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
KBI	Kruispuntbank Inburgering
KCM	Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid
KSZ	Kruispuntbank Sociale Zekerheid
LIMOSA	Landenoverschrijdend Informatiesysteem ten behoeve van Migratieonderzoek bij de Sociale Administratie
MO	Maatschappelijke oriëntatie
MOE	Midden- en Oost-Europese landen
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NT2	Nederlands tweede taal
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OND	Departement Onderwijs en Vorming

PISA	Programme for International Student Assessment
RMH	Recht op Maatschappelijke Hulp
RMI	Recht op Maatschappelijke Integratie
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
RVV	Raad voor Vreemdelingenbetwistingen
SIenI	Steunpunt Inburgering en Integratie
SVR	Studiedienst van de Vlaamse Regering
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VMSW	Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen
VN	Verenigde Naties
VSAWSE	Vlaams Subsidieagentschap voor Werk en Sociale Economie

De Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2013 is de eerste editie van een tweejaarlijks rapport dat administratieve en andere statistische gegevens over migratie- en integratieprocessen van vreemdelingen en personen van vreemde herkomst in Vlaanderen bundelt en duidt, binnen een Belgisch en Europees kader. Het rapport is een gezamenlijk project van het Onderzoeksinstituut Arbeid en Samenleving (HIVA), de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) en het Agentschap voor Binnenlands Bestuur (ABB), gerealiseerd in het kader van het Steunpunt Inburgering en Integratie (SIenI).

Het migratie- en asielbeleid is weliswaar een federaal beleidsdomein, maar de verschillende gewesten kennen diverse migratierealiteiten. Het is daarom noodzakelijk ook op Vlaams niveau hierover cijfers te verzamelen en te ontsluiten. Daarnaast worden de gevolgen van migratie ook op regionaal niveau behandeld, onder meer via het Vlaamse inburgerings- en integratiebeleid. Gegevens over migratiebewegingen, verblijf en socio-economische en maatschappelijke participatie van vreemdelingen en personen van vreemde herkomst in Vlaanderen vormen belangrijke informatie voor de planning, ontwikkeling en evaluatie van dit beleid. Gezien migratie en integratie transversale thema's zijn die betrekking hebben op verschillende maatschappelijke domeinen, is dit rapport evenzeer een zinvol instrument voor andere beleidsdomeinen zoals werk, onderwijs, welzijn of huisvesting. Deze monitor richt zich niet enkel op beleidsmakers en administraties, maar ook op universiteiten en onderzoeksinstellingen, middenveldorganisaties en het brede publiek.